COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 7.3.2018
SWD(2018) 221 final

DOCUMENT DE LUCRU AL SERVICIILOR COMISIEI

Raportul de țară din 2018 privind România

care însoţeşte documentul

COMUNICARE A COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN, CONSILIU, BANCA CENTRALĂ EUROPEANĂ ȘI EUROGRUP

Semestrul european 2018: evaluarea progreselor înregistrate în ceea ce privește reformele structurale, prevenirea și corectarea dezechilibrelor macroeconomice, precum și rezultatele bilanțurilor aprofundate efectuate în temeiul Regulamentului (UE) nr. 1176/2011

{COM(2018) 120 final}

CUPRINS

Rezumat 1

1. Situația economică și perspective 5

2. Progresele înregistrate cu privire la recomandările specifice fiecărei țări 14

3. Prioritățile în materie de reformă 20

3.1. Finanțe publice și fiscalitate 20
3.2. Sectorul financiar 27
3.3. Piața forței de muncă, educație și politici sociale 31
3.4. Investiții 41
3.5. Politici sectoriale 52

Anexa A: Tabel sinoptic 57

Anexa B: Tabloul de bord al procedurii privind dezechilibrele macroeconomice 65

Anexa C: Tabele standard 66

Referințe 73

LISTA TABELELOR

Tabelul 1.1: Principalii indicatori economici, financiari și sociali – România 13
Tabelul 2.1: Tabel recapitulativ privind evaluarea RST 17
Tabelul B.1: Tabloul de bord al procedurii privind dezechilibrele macroeconomice pentru România (RMA, 2018) 65
Tabelul C.1: Indicatori ai pieței financiare 66
Tabelul C.2: Tabloul de bord social - principalii indicatori 67
Tabelul C.3: Indicatori privind piața forței de muncă și educația 68
Tabelul C.4: Indicatori privind incluziunea socială și sănătatea 69
Tabelul C.5: Indicatori de performanță și indicatori de politici ai pieței produselor 70
Tabelul C.6: Creșterea verde 71

LISTA GRAFICELOR

Graficul 1.1: Componentele și deviația PIB-ului 5
Graficul 1.2: Contribuțiile la creșterea potențială 6
Graficul 1.3: PIB-ul în funcție de regiune 6

Graficul 1.4: Formarea brută de capital fix 7
Graficul 1.5: Defalcarea contului curent 7
Graficul 1.6: Inflația exprimată prin indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC) la impozite constante 8
Graficul 1.7: Rezultate înregistrate pe piața forței de muncă 9
Graficul 1.8: Populație, creștere naturală și migrație netă 9
Graficul 1.9: Defalcarea variației soldului bugetului general 11
Graficul 1.10: Credite acordate gospodăriilor și societăților nefinanciare 11
Graficul 1.11: Ponderea datoriilor în societățile care se confruntă cu dificultăți financiare 12
Graficul 2.1: Privire de ansamblu a punerii în aplicare multianuale a recomandărilor specifice țării din perioada 2011-2017 14
Graficul 3.1.1: Capacitatea redistributivă a sistemului fiscal și de prestații sociale în statele membre ale UE, 2016 20
Graficul 3.1.2: România: veniturile din TVA, datoria fiscală teoretică în materie de TVA (VTTL) și deficitul de încasare a TVA 22
Graficul 3.1.3: Previziune privind datoria publică în perioada 2017-2028 25
Graficul 3.2.1: Rata de rentabilitate netă reală a investițiilor fondurilor de pensii, decembrie 2016 (date preliminare) 29
Graficul 3.3.1: Remunerația nominală per salariat și PIB-ul pe cap de angajat 31
Graficul 3.3.2: Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, pe grade de urbanizare 36
Graficul 3.3.3: Rate de părăsire timpurie a școlii 38
Graficul 3.3.4: Procentul persoanelor care dețin o asigurare de sănătate și sunt înscrise la un medic de familie 39
Graficul 3.4.1: Poziția investițională internațională netă 41
Graficul 3.4.2: Fluxuri de ISD pe tipuri de investiții 41
Graficul 3.4.3: Costul unitar nominal al muncii, defalcarea creșterii 42
Graficul 3.4.4: Ponderea din valoarea exporturilor pe categorii de calitate, în sectorul de producție 42
Graficul 3.4.5: Cota de piață a exporturilor, pe sectoare industriale 43
Graficul 3.4.6: Cota de piață a exporturilor, pe țări 43
Graficul 3.4.7: Modificări ale schimburilor comerciale în cadrul lanțurilor valorice regionale și mondiale 44
Graficul 3.4.8: PIB-ul pe cap de locuitor și calitatea infrastructurii 44
Graficul 3.4.9: Ușurința desfășurării unei activități economice 46
Graficul 3.4.10: Atribuirea contractelor pentru oferte unice în 2017 50
Graficul 3.5.1: Performanța în materie de inovare, pe regiuni, în România 52
Graficul 3.5.2: Intensitatea C-D a mediului de afaceri, 2007 și 2016 52
Graficul 3.5.3: Indicele de performanță pentru serviciile de logistică (IPL), 2016 55

LISTA CASETELOR

Caseta 2.1: Rezultate concrete obținute datorită sprijinului acordat de UE pentru efectuarea de schimbări structurale în România 18
Caseta 3.1.1: Ordonanța de urgență nr. 79/2017: impactul distributiv și macroeconomic 23
Caseta 3.3.1: Monitorizarea performanței în lumina Pilonului european al drepturilor sociale 32
Caseta 3.3.2: Principalele provocări pentru sistemul de învățământ ca factor al creșterii economice în România 40
Caseta 3.4.1: Provocări și reforme în materie de investiții în România 51
Caseta 3.5.1: Principalele elemente ale politicii: dezvoltarea clusterului inovator pentru TIC și tehnologii avansate de prelucrare în vestul României 56

REZUMAT

În lipsa unor reforme structurale și a consolidării fiscal-bugetare, creșterea economică dinamică înregistrată de România riscă să creeze cadrul unei „aterizări forțate”. Actuala relansare economică a fost generată în principal de consum, iar investițiile s-au menținut la un nivel modest. Expansiunea economică puternică reprezintă o oportunitate de a reface rezervele bugetare și de a pregăti economia pentru perioade mai dificile. Ratele inegalității și sărăciei rămân ridicate, în ciuda creșterii economice importante. Rezultatele unora dintre reformele structurale au fost anulate în 2017, în timp ce alte astfel de reforme au stagnat. Progresele realizate în ceea ce privește lupta împotriva corupției au fost din nou periclitate. Asigurarea continuității reformelor anterioare ar sprijini tranziția României către o economie cu o valoare adăugată mai mare și ar putea îmbunătăți reziliența economiei în eventualitatea unei încetiniri a creșterii economice ([1]).

Relansarea ciclică a economiei a continuat în 2017, însă în 2018 se așteaptă o diminuare a acesteia. Creșterea PIB-ului real s-a accelerat în 2017, atingând cea mai ridicată valoare de după criză, pe fondul consumului privat aflat în plină expansiune, acesta fiind stimulat de creșterile salariale din sectorul public și din cel privat și de reducerile de impozite indirecte. Se preconizează o încetinire a creșterii, însă aceasta se va menține peste valoarea potențială. În pofida unor cote de piață ale exporturilor mai mari, creșterea importurilor a depășit-o pe cea a exporturilor, mărindu-se astfel deficitul de cont curent. Inflația a ajuns la o valoare pozitivă în 2017 și se estimează că aceasta se va accentua.

Piața forței de muncă a devenit mai rigidă odată cu creșterea economică puternică. Creșterea ratei de ocupare a forței de muncă a fost pozitivă în 2017 (0,7 %), iar rata șomajului a scăzut la 4,9 %, înregistrând astfel cel mai scăzut nivel de peste 20 de ani. Rata scăzută a șomajului, combinată cu o scădere generală a forței de muncă și cu lipsurile persistente în materie de personal calificat, a condus la condiții foarte rigide pe piața muncii. Remunerarea salariaților este scăzută față de media UE, dar creșterea puternică a salariilor în anul 2017, susținută și de majorarea cu 16 % a salariului minim și de majorările salariale din sectorul public, riscă să exercite presiuni asupra competitivității și inflației dacă nu va fi însoțită de măsuri corespunzătoare de impulsionare a productivității.

Din cauza reducerilor fiscale, a creșterii salariilor din sectorul public și a creșterii pensiilor, deficitul public se află pe o traiectorie ascendentă. Taxele indirecte au fost reduse în 2017, iar cota impozitului pe venit pentru persoanele fizice a fost micșorată din ianuarie 2018. În ceea ce privește cheltuielile, salariile din sectorul public și pensiile pentru limită de vârstă au crescut în mod semnificativ în 2017 și urmează să se înregistreze majorări ale acestora și în anul 2018. În consecință, deficitele bugetare nominale și structurale se situează pe o traiectorie ascendentă, ceea ce înseamnă că România se va abate de la obiectivele stabilite în cadrul fiscal-bugetar național. În 2017, Consiliul a lansat la adresa României o procedură aplicabilă abaterilor semnificative.

Sectorul financiar a continuat să se consolideze, dar unele segmente trebuie monitorizate. Sectorul bancar rămâne bine capitalizat, iar starea sa generală de sănătate, inclusiv calitatea activelor, a continuat să se îmbunătățească. În ciuda acestui fapt, inițiativele legislative recurente justifică o monitorizare atentă. Sectorul asigurărilor se consolidează, întrucât măsurile care abordează situația financiară a societăților mai slabe au început să dea roade. Recenta reducere a contribuțiilor la fondurile de pensii prefinanțate din cel de al doilea pilon, care au înregistrat rezultate solide de la momentul constituirii lor, a atenuat îngrijorările fiscal-bugetare pe termen scurt, dar ar putea avea consecințe negative asupra dezvoltării piețelor de capital.

România a realizat progrese limitate în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor din 2017 care i-au fost adresate. Nu s-au înregistrat progrese cu privire la asigurarea punerii

([1]) În prezentul raport se evaluează economia României prin prisma analizei anuale a creșterii efectuate de Comisia Europeană, care a fost publicată la data de 22 noiembrie 2017. În analiza menționată, Comisia solicită statelor membre să pună în aplicare reforme în urma cărora economia europeană să devină mai productivă, mai reziliență și mai favorabilă incluziunii. Procedând astfel, statele membre ar trebui să își concentreze eforturile asupra celor trei laturi ale triunghiului virtuos al politicii economice – impulsionarea investițiilor, continuarea reformelor structurale și asigurarea unor politici fiscal-bugetare responsabile.

în aplicare a cadrului fiscal-bugetar național și s-au realizat progrese limitate în ceea ce privește consolidarea conformării fiscale și îmbunătățirea colectării impozitelor. În schimb, s-au înregistrat unele progrese în privința combaterii muncii nedeclarate și progrese limitate în legătură cu consolidarea măsurilor specifice de activare a forței de muncă. Nu au existat progrese în ceea ce privește modul de stabilire a salariului minim și egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei. S-au realizat progrese limitate privind îmbunătățirea accesului la un învățământ general de calitate. În cadrul sistemului de sănătate, s-au înregistrat progrese limitate în privința trecerii la îngrijirea medicală ambulatorie și unele progrese privind reducerea plăților informale. Au existat progrese limitate în ceea ce privește adoptarea legislației menite să asigure un corp al funcționarilor publici profesionist și independent și în ceea ce privește prioritizarea investițiilor publice. În fine, s-au realizat unele progrese privind punerea în aplicare a strategiei naționale în domeniul achizițiilor publice, dar sustenabilitatea măsurilor și caracterul ireversibil al reformelor ar trebui să facă în continuare obiectul unei monitorizări.

În ceea ce privește gradul de realizare a obiectivelor naționale din cadrul Strategiei Europa 2020, România are rezultate bune în domeniile ratelor de ocupare a forței de muncă, emisiilor naționale de gaze cu efect de seră, energiei din surse regenerabile, eficienței energetice și învățământului terțiar. A fost deja atins obiectivul național de reducere a numărului de persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială. Cu toate acestea, în privința intensității cercetării și dezvoltării și a părăsirii timpurii a școlii, obiectivele nu sunt încă îndeplinite.

România se confruntă cu provocări în ceea ce privește mai mulți indicatori din tabloul de bord social pe care se bazează Pilonul european al drepturilor sociale. Nivelul ridicat al creșterii economice a însemnat în practică o îmbunătățire a ocupării forței de muncă și a condus la o majorare substanțială a veniturilor disponibile ale gospodăriilor. Însă, în România multe persoane părăsesc timpuriu școala și mulți tineri nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare. România nu a ajuns încă la un dialog social matur, iar provocările persistă în domeniul protecției sociale și incluziunii.

Printre aspectele structurale importante analizate în prezentul raport, care indică existența unor provocări specifice pentru economia României, se numără următoarele.

- **Oferta de forță de muncă și de competențe nu ține pasul cu nevoile în continuă schimbare ale economiei.** Se preconizează menținerea tendințelor demografice nefavorabile înregistrate de România. Îmbătrânirea populației, mobilitatea internă limitată a forței de muncă și emigrația continuă să reprezinte o piedică semnificativă în calea potențialului de creștere economică. În ciuda unor îmbunătățiri recente, ratele de participare la forța de muncă se situează mult sub mediile de la nivelul UE. Este vorba, în special, de femei, de persoanele în vârstă, de romi, de tineri și de persoanele din zonele rurale. Politicile active de pe piața forței de muncă nu sunt suficient de ample și de bine concepute. Lipsa de personal calificat și necorelările în materie de competențe au un efect negativ asupra competitivității și a convergenței. Munca nedeclarată perturbă în continuare piața forței de muncă. Majorările salariului minim sunt stabilite în mod discreționar, iar participarea partenerilor sociali în procesul de elaborare a politicilor este foarte limitată, neexistând un proces substanțial de implicare și cooperare. Se înregistrează rate scăzute de negociere colectivă.

- **Sărăcia s-a extins, iar inegalitatea veniturilor se menține la un nivel ridicat.** Inegalitatea de șanse rămâne o provocare, în special în zonele rurale. Inegalitatea veniturilor este ridicată, iar efectul de redistribuire al sistemului fiscal și de prestații sociale se situează sub media UE. Integrarea limitată a serviciilor de ocupare a forței de muncă, de educație și a serviciilor sociale împiedică grupurile defavorizate să scape de sărăcie. Serviciile prestate sunt limitate, în special în zonele dezavantajate. Sărăcia în rândul copiilor este la un nivel ridicat și în creștere. Intrarea în vigoare a Legii privind venitul minim de incluziune, care ar crește gradul de adecvare și de acoperire a prestațiilor sociale, a fost amânată din nou, până în 2019. Nu a fost adoptat niciun act legislativ privind egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei. În

urma adoptării transferului contribuțiilor de asigurări sociale, sarcina finanțării protecției sociale revine aproape exclusiv angajaților. Nu se asigură accesul la protecție socială pentru toți cetățenii.

- **Nu au fost obținute rezultate concrete privind reformele administrației publice, iar mediul de afaceri prezintă puncte slabe.** Proiectul de lege privind gestionarea resurselor umane este în prezent aliniat la strategia pentru funcționarii publici, dar punerea în aplicare nu a început și se preconizează că rezultatele vor apărea abia în 2019. Procesul de consultare publică, planificarea strategică și bugetară, precum și utilizarea evaluărilor impactului normativ se mențin la un nivel redus, limitând elaborarea politicilor pe baza unor date concrete. Procedurile administrative împovărătoare pentru firme, progresele lente în ceea ce privește furnizarea soluțiilor de e-guvernare, complexitatea procedurilor de insolvabilitate și modificările frecvente în materie de reglementare, cu o utilizare limitată a procedurilor de evaluare a impactului și de consultare afectează mediul de afaceri.

- **Rezultatele slabe ale sistemului de învățământ reduc perspectivele de creștere pe termen lung.** Nivelurile de instruire scăzute în ceea ce privește competențele de bază și competențele digitale, ratele constant ridicate de părăsire timpurie a școlii, gradul redus de incluziune a romilor, precum și disparitățile dintre mediul rural și cel urban în materie de educație au ca rezultat nevalorificarea potențialului oferit de capitalul uman și de creșterea economică. Programele de asigurare a calității și de formare inițială a cadrelor didactice se confruntă cu provocări. Formarea profesională nu este prioritizată și, în majoritatea cazurilor, nu este adaptată la nevoile pieței forței de muncă. Accesul la activitățile de învățare destinate adulților este limitat, în special pentru persoanele slab calificate.

- **Starea de sănătate a populației s-a îmbunătățit, dar se situează în continuare sub standardele Uniunii Europene.** Accesul la asistență medicală rămâne o provocare majoră și, în raport cu egalitatea de șanse, are repercusiuni negative asupra dezvoltării copiilor, asupra capacității de inserție profesională a forței de muncă și asupra îmbătrânirii în condiții bune de sănătate. Finanțarea insuficientă și utilizarea ineficientă a resurselor publice limitează eficacitatea sistemului de sănătate, pe fondul unui deficit considerabil de medici și de asistenți medicali. Infrastructura sistemului de sănătate și prevalența plăților informale constituie în continuare motive de îngrijorare.

- **Rezultatele înregistrate în domeniul cercetării și inovării rămân modeste.** În ciuda unei infrastructuri informatice solide și a dezvoltării rapide a sectorului TIC, România continuă să obțină un punctaj scăzut la toți indicatorii Tabloului de bord european privind inovarea și nu există semne de îmbunătățire a rezultatelor. Gradul de digitalizare atât al sectorului public, cât și al celui privat rămâne foarte scăzut. În ciuda creșterii finanțării publice și a unui ecosistem dinamic al start-up-urilor, adoptarea de tehnologii, internaționalizarea și extinderea activității societăților rămân provocări semnificative. Rezultatele slabe în materie de inovare ar putea avea un efect negativ asupra perspectivelor de creștere.

- **Cheltuielile publice ridicate nu sunt reflectate în infrastructura României.** În pofida ratelor relativ ridicate de investiții publice, infrastructura pusă la dispoziție este limitată, calitatea percepută a infrastructurii fiind printre cele mai scăzute din UE. Starea generală și fiabilitatea infrastructurii rutiere și feroviare rămân insuficiente, iar reforma sectorului transporturilor avansează într-un ritm foarte lent. Infrastructura din domeniile apei, deșeurilor și energiei rămâne deficitară. Eficiența întreprinderilor de stat nu se îmbunătățește, iar cadrul de guvernanță corporativă este fragilizat. Investițiile publice prezintă o eficiență scăzută, în special în ceea ce privește pregătirea proiectelor, stabilirea priorităților și achizițiile publice. Firmele consideră investițiile în infrastructură o prioritate majoră pentru cheltuielile publice.

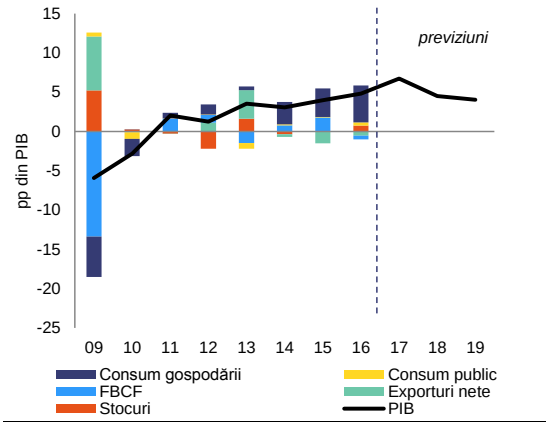
- **Ireversibilitatea progreselor realizate în lupta împotriva corupției a fost recent periclitată.** Rezultatele bune obținute în continuare de instituțiile judiciare în lupta împotriva corupției au fost în mare parte puse sub semnul întrebării de evenimentele care au avut loc anul trecut. Există riscul ca prin reformele în curs ale legilor justiției să fie afectată negativ independența sistemului judiciar și să fie anulate progresele realizate în ultimii 10 ani. În plus, instituțiile judiciare și cadrul juridic pentru combaterea infracțiunilor de corupție continuă să fie supuse unor presiuni intense.

1. SITUAȚIA ECONOMICĂ ȘI PERSPECTIVE

Creșterea PIB-ului și creșterea potențială

Creșterea economică s-a accelerat și în 2017, fiind alimentată de cererea internă. Se estimează că PIB-ul real a crescut cu 6,7 % în 2017, după ce în 2016 a avansat cu 4,8 %, atingând astfel un nou punct maxim în perioada ulterioară crizei. Deși se preconizează o diminuare a creșterii PIB-ului real, aceasta se va menține în continuare peste cea potențială, situându-se la 4,5 % în 2018 și 4,0 % în 2019. Consumul privat a fost principalul factor care a contribuit la creșterea economică în 2017, fiind sprijinit de reducerile taxelor indirecte și de majorările salariale atât în sectorul public, cât și în cel privat. Conform estimărilor, consumului privat va scădea în 2018, întrucât inflația afectează din ce în ce mai mult venitul disponibil real, dar este de așteptat ca acesta să rămână principalul motor al creșterii. Previziunile arată că deviația PIB-ului, care se estimează că a avut o valoare pozitivă în 2017, se va accentua și mai mult, întrucât creșterea efectivă a PIB-ului va continua să depășească creșterea potențială.

Graficul 1.1: **Componentele și deviația PIB-ului**

Sursa: Comisia Europeană

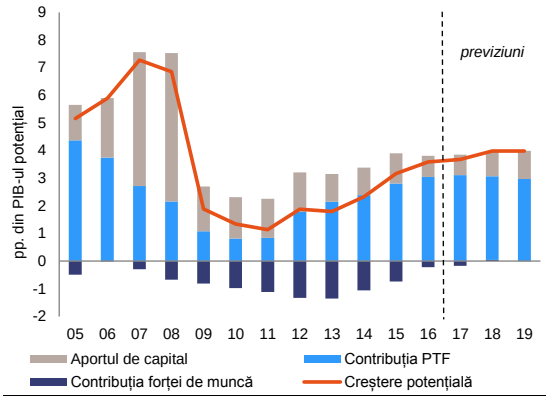
Această expansiune puternică nu va fi sustenabilă în lipsa unor reforme care să mărească potențialul economiei. Consumul privat a reprezentat cea mai importantă componentă a creșterii economice puternice din ultimii ani, fiind susținut de o politică fiscal-bugetară prociclică ([2]) (graficul 1.1). În schimb, contribuția investițiilor la creșterea PIB-ului a fost în mare parte modestă în ultimii ani. Pe termen mai lung, progresele insuficiente în ceea ce privește punerea în aplicare a reformelor structurale de sprijinire a investițiilor și tranziția către o economie cu o valoare adăugată mai mare vor afecta creșterea economică (a se vedea secțiunea 3).

Creșterea potențială s-a îmbunătățit într-o oarecare măsură, fiind generată, în principal, de productivitatea totală a factorilor. Potrivit estimărilor, creșterea potențială s-a situat la aproximativ 3,7 % în 2017, comparativ cu o medie de 4,6 % în perioada 2000-2008 (graficul 1.2). Creșterea productivității totale a factorilor ([3]) a fost principalul vector al creșterii potențiale începând din anul 2012 și se estimează că va rămâne astfel în anii următori. Contribuția acumulării de capital a continuat să fie pozitivă, dar mai redusă în comparație cu perioada anterioară crizei. În 2016 contribuția forței de muncă a fost aproape de zero și se estimează că în 2017 s-a menținut la acest nivel, întrucât efectele reducerii populației în vârstă de muncă și scăderea ratei șomajului s-au anulat reciproc. Datele demografice vor continua să afecteze creșterea economică, fiind astfel necesare îmbunătățiri susținute, pe de o parte, ale productivității muncii (atât prin creșterea productivității totale a factorilor, cât și prin investiții mai eficiente) și, pe de altă parte, ale ratei de participare la forța de muncă, astfel încât să se permită o mai mare convergență către nivelurile medii de venit din UE (a se vedea secțiunile 3.3-3.5).

([2]) Relaxarea politicii fiscal-bugetare în momentul în care economia se află într-o situație bună și înăsprirea acesteia atunci când economia se află într-o situație nefavorabilă.

([3]) Evoluție a producției care nu poate fi explicată nici prin evoluția componentelor forței de muncă, nici prin cea a intrărilor de capital.

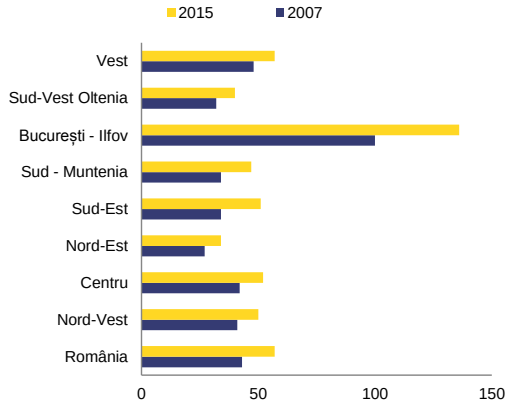
Graficul 1.2: **Contribuțiile la creșterea potențială**

Sursa: Comisia Europeană

PIB-ul pe cap de locuitor se apropie de valorile medii din UE, însă diferențele regionale persistă. În România, PIB-ul pe cap de locuitor a crescut de la puțin peste 40 % din media UE la momentul aderării în 2007 la aproape 60 % în 2016. Cu toate acestea, România rămâne una dintre țările UE cu cel mai scăzut PIB pe cap de locuitor. Deși toate regiunile au înregistrat progrese privind convergența PIB-ului, regiunea capitalei a avansat într-un ritm semnificativ mai rapid, PIB-ul pe cap de locuitor atingând aici aproape 140 % din media UE în 2015 și adâncind și mai mult decalajul deja semnificativ față de restul țării (graficul 1.3).

Graficul 1.3: **PIB-ul în funcție de regiune**

(1) PIB-ul exprimat ca standard al puterii de cumpărare (SPC) pe cap de locuitor, în procente din media UE
Sursa: Comisia Europeană

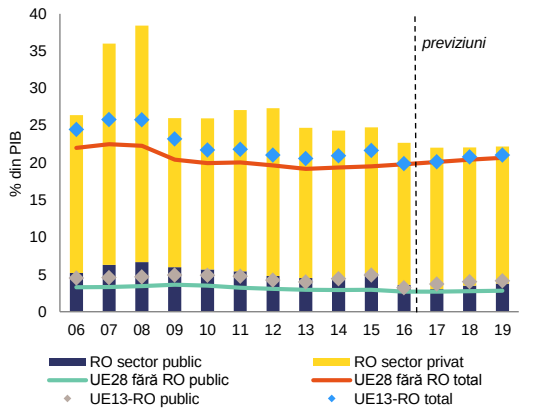
Investițiile

România are una dintre cele mai ridicate rate ale investițiilor din UE, dar calitatea investițiilor nu se îmbunătățește. Investițiile totale au atins 22,7 % din PIB în 2016, situându-se peste media UE (19,8 %) și peste media din noile state membre (19,9 %) (graficul 1.4), în concordanță cu procesul de recuperare a decalajului de către economia românească. Cu toate acestea, calitatea investițiilor publice este marcată în continuare de deficiențe de gestionare, de schimbări frecvente ale priorităților și de dificultăți în ceea ce privește absorbția fondurilor UE, iar investițiile private sunt afectate de persistența incertitudinii juridice și a birocrației (a se vedea secțiunea 3.4).

După o scădere în 2016, creșterea investițiilor a început să se redreseze în 2017. În ansamblu, investițiile au crescut cu 3,4 % în primele nouă luni ale anului 2017, după o reducere cu 3,5 % în 2016. Investițiile publice au scăzut însă drastic în 2017 pentru al doilea an consecutiv întrucât recurgerea la proiecte finanțate din fonduri ale UE în cadrul perioadei de programare 2014-2020 a fost insuficientă. Se estimează că investițiile publice au scăzut la 3 % din PIB în 2017, această cifră fiind cu peste 2 puncte procentuale (pp) mai mică decât media ultimilor 10 ani. Investițiile private, stimulate în principal de construcția de locuințe și de investițiile în echipamente, și-au revenit într-o oarecare măsură, dar nu au putut

compensa decât parțial scăderea investițiilor publice.

Graficul 1.4: **Formarea brută de capital fix**

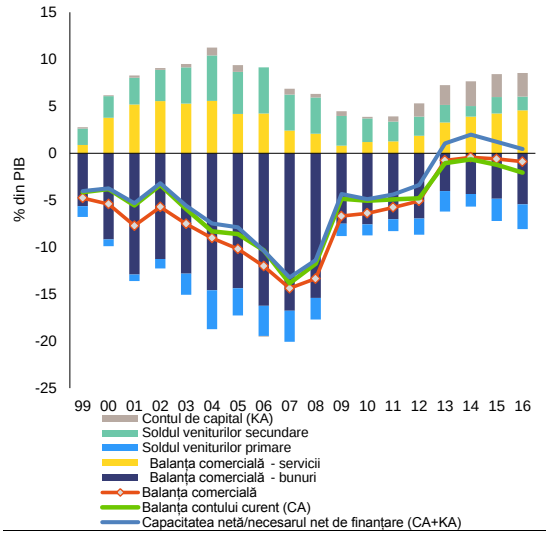
Sursa: Comisia Europeană

Se preconizează că investițiile se vor intensifica, dar există în continuare incertitudini. Potrivit estimărilor, investițiile publice vor începe să se redreseze pe fondul reluării punerii în aplicare a proiectelor finanțate din fonduri ale UE și se vor situa la 3,5 % din PIB în 2018. Bugetul pentru 2018 prevede o creștere cu 7,3 % a cheltuielilor de capital din fonduri interne în comparație cu rectificarea bugetară din 2017. Cu toate acestea, în trecut, bugetul de investiții stabilit inițial a fost adesea executat cu mult sub nivelul prevăzut, ceea ce indică riscuri similare pentru viitor. Înăsprirea politicii monetare ca răspuns la presiunile inflaționiste ar putea afecta investițiile private.

Poziția externă

Deficitul de cont curent s-a accentuat începând din 2014. Reducerea dezechilibrelor macroeconomice în cadrul programelor privind balanța de plăți a contribuit la ameliorarea semnificativă a deficitului de cont curent de la nivelul minim de 12,7 % din PIB în 2007 la o poziție echilibrată în 2014 (Comisia Europeană, 2015a). Ajustarea s-a datorat îmbunătățirii balanței comerciale, în special în ceea ce privește serviciile (graficul 1.5**)**. Cu toate acestea, pe fondul unei creșteri solide a importurilor bazată pe consum, balanța contului curent a înregistrat o schimbare accentuată și s-a deteriorat, ajungând la – 0,6 % din PIB în 2015, – 2,3 % în 2016 și – 3,1 % în 2017. Începând din 2016, deficitul de cont curent a fost cu peste 1 punct procentual mai mare decât se preconizase pe baza elementelor fundamentale. Potrivit estimărilor, creșterea importurilor va continua să depășească ritmul de creștere a exporturilor, ceea ce va duce la o accentuare suplimentară a deficitului de cont curent, până la 3,2 % în 2018 și 3,4 % în 2019. În pofida deficitului persistent al contului curent, poziția investițională internațională negativă a României s-a îmbunătățit ca pondere din PIB pe fondul unei creșteri economice puternice (a se vedea secțiunea 3.4).

Graficul 1.5: **Defalcarea contului curent**

Sursa: Comisia Europeană

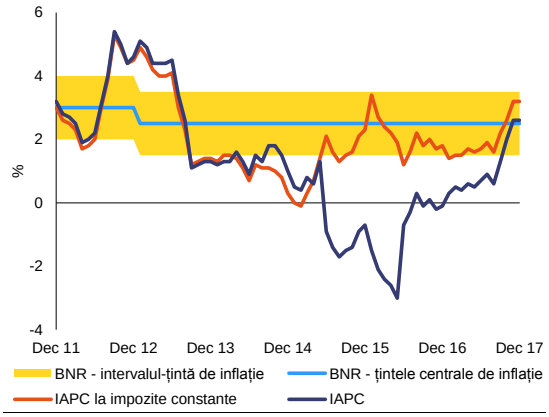
Inflația și politica monetară

După 2 ani de scădere a prețurilor de consum, se înregistrează o creștere a inflației. Inflația a fost puternic influențată de reducerile succesive ale cotelor de TVA pentru diferite categorii de produse și a fost atenuată de nivelurile constant scăzute ale prețurilor petrolului pe plan mondial. După ce a atins o valoare minimă de – 3 % în mai 2016, inflația medie exprimată prin indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC) a crescut treptat, dar a rămas la un nivel scăzut datorită unei reduceri suplimentare cu 1 punct procentual a TVA-ului în ianuarie 2017 și unei reduceri a accizelor la combustibil. Inflația a început să își accelereze ritmul în a doua jumătate a anului 2017, revenind la nivelul-țintă stabilit de Banca Națională a României (BNR) de 2,5 % ± 1 %

(graficul 1.6). Se preconizează că inflația totală va continua să crească și în 2018, pe fondul intensificării presiunilor exercitate de cerere și al estompării efectului produs de reducerile fiscale dezinflaționiste – sau, în cazul accizelor, reducerile însele sunt inversate.

BNR a început să schimbe orientarea politicii sale monetare foarte flexibile. În ianuarie 2018, BNR a majorat rata dobânzii-cheie de politică monetară, care fusese neschimbată din mai 2015, de la 1,75 % la 2 %. Participanții de pe piață așteaptă majorări suplimentare în 2018, dată fiind creșterea presiunilor inflaționiste. În noiembrie 2017, coridorul simetric format de ratele dobânzilor facilităților de credit și de depozit permanente a fost îngustat în jurul ratei dobânzii de politică monetară la ± 1 punct procentual. Până în prezent coridorul a fost îngustat cu 150 de puncte de bază (pb) începând din noiembrie 2014. Obiectivul este de a atenua volatilitatea ratei dobânzii pe piața monetară interbancară și de a consolida în continuare transmiterea semnalului privind rata dobânzii de politică monetară.

Graficul 1.6: **Inflația exprimată prin indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC) la impozite constante**

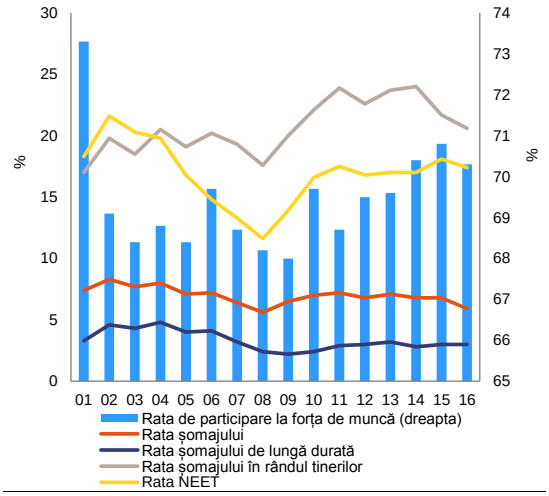

(1) IAPC la impozite constante ia în calcul o reflectare integrală a modificărilor TVA-ului în prețurile de consum.
(2) Țintele de inflație sunt exprimate în termenii variației anuale a indicelui prețurilor de consum și sunt stabilite ca punct central în cadrul unui un interval de variație de ± 1 punct procentual.
Sursa: Comisia Europeană, Banca Națională a României

Piața forței de muncă

Condițiile de pe piața forței de muncă s-au îmbunătățit în continuare datorită creșterii economice puternice. Rata șomajului a scăzut și mai mult și se estimează că a atins 4,9 % în trimestrul al treilea din 2017, cel mai scăzut nivel de mai mult de 20 de ani. Creșterea ocupării forței de muncă a fost solidă, iar rata ocupării forței de muncă a crescut la 69 % în trimestrul al treilea din 2017, încadrându-se în obiectivul național din cadrul Strategiei Europa 2020, de 70 %. Rata de participare la forța de muncă a crescut constant începând de la jumătatea anului 2016, dar rămâne una dintre cele mai scăzute din UE.

Graficul 1.7: **Rezultate înregistrate pe piața forței de muncă**

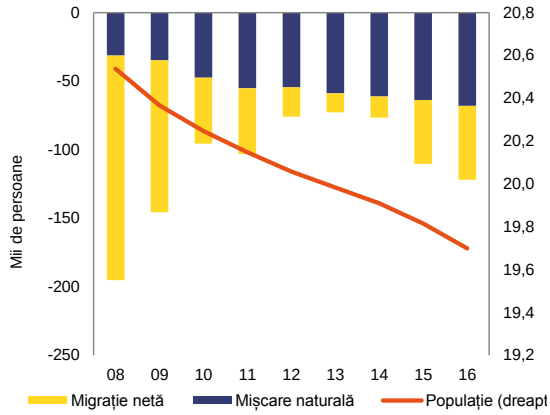
(1) Rata totală de participare la forța de muncă, în % din populație, 20-64 de ani; rata totală a șomajului și a șomajului de lungă durată, în % din forța de muncă, 15-74 de ani; rata totală a șomajului în rândul tinerilor, în % din forța de muncă, 15-24 de ani; NEET: persoane care nu sunt încadrate profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare, în % din populație, în total, 15-24 de ani

Sursa: Comisia Europeană

În ciuda acestor evoluții pozitive, accesul la piața forței de muncă este în continuare extrem de inegal. Accesul este deosebit de dificil pentru femei, pentru persoanele cu handicap, pentru romi și tineri. Deși rata șomajului în rândul tinerilor a scăzut începând din 2015, rata tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET) rămâne ridicată și a arătat semne de îmbunătățire abia în ultima perioadă. Mai mult decât atât, diferența de încadrare în muncă dintre femei și bărbați a crescut ușor în 2016, la 17,6 %, și este în continuare una dintre cele mai ridicate din UE.

Oferta de forță de muncă nu ține pasul cu nevoile în continuă schimbare ale economiei. România se confruntă cu probleme demografice. Populația este în scădere de aproape trei decenii și se preconizează că această tendință va continua în viitorul apropiat (graficul 1.8). Îmbătrânirea populației va reprezenta încă o piedică semnificativă în calea creșterii economice potențiale, întrucât se estimează că ponderea persoanelor de vârstă activă (15-64 de ani) va scădea de la 67 % în 2016 la 55 % în 2050. Continuarea migrației reprezintă o provocare suplimentară. În ciuda îmbunătățirilor recente, ratele de participare ale forței de muncă, în special ale femeilor și ale persoanelor în vârstă de peste 50 de ani, sunt în continuare cu mult sub media UE. Lipsa de personal calificat și necorelările în materie de competențe au, de asemenea, un impact negativ asupra calității și a cantității muncii prestate.

Graficul 1.8: **Populație, creștere naturală și migrație netă**

Sursa: Comisia Europeană, pe baza datelor naționale

Ritmul de majorare a salariilor s-a accelerat în ultimii ani. Rata scăzută a șomajului, la care s-au adăugat o scădere a forței de muncă și o lipsă persistentă de personal calificat, a dus la un deficit mai acut de forță de muncă și la majorări ale salariilor la nivelul întregii economii. După o majorare puternică în 2016, salariile au crescut și în 2017, impulsionate de mărirea în luna februarie a salariului minim brut, cu 16 %, la 1 450 RON (circa 315 EUR) și de creșterile salariale din sectorul public. Se preconizează că salariile vor continua să crească în 2018, deoarece salariul minim net a fost majorat cu încă 9 % în luna ianuarie, iar salariul mediu net din sectorul public ar putea fi mărit cu 11,5 % (a se vedea secțiunea 3.1) ([4]). În România, salariile rămân mici în comparație cu media UE și de la o economie aflată într-o fază de recuperare a decalajelor se așteaptă o creștere relativ mare a salariilor. Cu toate acestea, este posibil ca modelele actuale de creștere a salariilor să nu fie sustenabile. Salariile

([4]) Având în vedere transferul contribuțiilor sociale de la angajatori la angajați, care, potrivit estimărilor, va compensa parțial creșterile salariilor brute.

din sectorul public au crescut cu mai mult de 70 % între trimestrul întâi din 2015 și trimestrul al treilea din 2017 și au depășit în mod semnificativ salariile din sectorul privat. De asemenea, salariul minim a crescut cu peste 60 %, în valoare netă, începând din 2015. În 2017, aproximativ 30 % din lucrători au fost plătiți cu salariul minim, ceea ce indică o distribuție extrem de comprimată a salariilor. Majorarea puternică a salariilor ar putea exercita presiuni asupra competitivității și a inflației în cazul în care creșterea productivității nu ține pasul cu majorările salariale (a se vedea secțiunea 3.4.1).

Evoluții sociale

Sărăcia rămâne la un nivel ridicat. În 2016 au crescut riscurile de sărăcie și de excluziune socială, 38,8 % din populație fiind astfel afectată; prin urmare, a fost inversată tendința descrescătoare care fusese înregistrată pe parcursul mai multor ani. Tendința nu pare să se îmbunătățească, fiind influențată de creșterea veniturilor disponibile pe adult-echivalent pentru toate gospodăriile, cu excepția celor mai sărace 10 % dintre acestea ([5]). Decalajul dintre bogați și săraci și dintre zonele rurale și cele urbane se menține la un nivel ridicat. Riscul ridicat de sărăcie este cauzat în principal de nivelurile mari de inactivitate.

Creșterea economică puternică este însoțită de un nivel ridicat de inegalitate. Veniturile deținute de 20 % din populația cea mai bogată sunt de șapte ori mai mari decât cele deținute de 20 % din populația cea mai săracă, față de raportul de unu la cinci în UE-28 (a se vedea secțiunea 3.3). Pe de altă parte, la limita inferioară a distribuției veniturilor inegalitatea este mai pronunțată, deoarece 10 % din populația cu cele mai mici venituri câștigă de 14 ori mai puțin decât 50 % din populația cea mai săracă, acesta fiind unul dintre cele mai ridicate raporturi din UE.

Inegalitatea se menține la un nivel ridicat în mai multe privințe. Inegalitatea veniturilor este în continuare una dintre cele mai ridicate din UE, în ciuda recentei diminuări, întrucât sistemul fiscal și de prestații sociale are un efect limitat asupra reducerii inegalității veniturilor de piață (adică înainte de impozitare și transferuri, inclusiv pensii) (a se vedea secțiunea 3.1.1). De asemenea, sunt oferite oportunități inegale, rezultatele în materie de educație și riscul de sărăcie în rândul copiilor fiind strâns corelate cu nivelul de educație al părinților (a se vedea secțiunea 3.3). Decalajul dintre gospodăriile cele mai bogate și cele mai sărace în ceea ce privește nevoile nesatisfăcute de asistență medicală (6,5 %) este unul dintre cele mai mari din Europa. Astfel, sunt afectate rezultatele de pe piața forței de muncă (a se vedea secțiunea 3.3).

Finanțele publice

Deficitul public s-a accentuat ca urmare a politicii fiscal-bugetare prociclice. Taxele indirecte (în special cota de TVA standard) au fost reduse în 2017, iar cota impozitului pe venit pentru persoanele fizice a fost micșorată din ianuarie 2018. În ceea ce privește cheltuielile, salariile din sectorul public și pensiile pentru limită de vârstă au crescut considerabil în 2017 și vor înregistra aceeași tendință și în anul 2018. În consecință, se preconizează că deficitul structural ([6]) a crescut de la 2,2 % din PIB în 2016 la 3,3 % în 2017 și că acesta va ajunge la 4,3 % în 2018. În același timp, Comisia estimează că deficitul global s-a menținut la 3,0 % din PIB în 2017 și va crește la 3,9 % în 2018 în ipoteza menținerii politicilor actuale (a se vedea secțiunea 3.1.1).

Reducerile de taxe și creșterile cheltuielilor sunt finanțate din datoria publică. Având în vedere adâncirea deficitului public, se preconizează că datoria publică va crește de la 37,6 % din PIB în 2016 la 40,5 % din PIB în 2019. În ipoteza menținerii politicilor actuale, se preconizează că datoria publică va crește la peste 60 % din PIB în 2027 (a se vedea secțiunea 3.1.4).

Sectorul financiar

Creșterea creditării s-a intensificat în 2017. După mai mulți ani de declin, creditele acordate societăților nefinanciare au început să crească în cea de a doua jumătate a anului 2017 (graficul 1.10). În același timp, expansiunea creditelor acordate gospodăriilor a rămas stabilă, întrucât o încetinire a ritmului de creștere a creditelor ipotecare a fost compensată printr-o relansare a

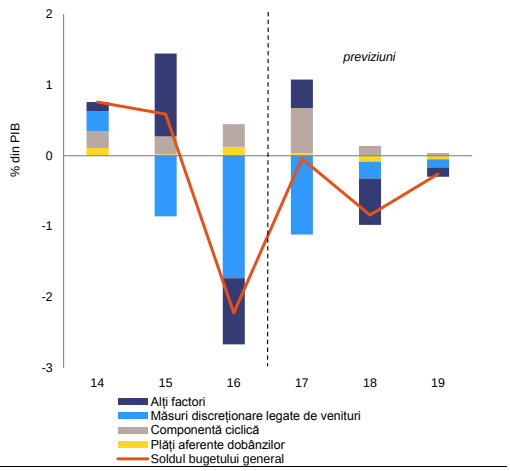
([5]) Pe baza estimărilor rapide experimentale realizate de Eurostat pentru 2016 (anul de referință pentru venituri), care pot fi utilizate în analizele preliminare până în momentul în care devin disponibile datele EU-SILC finale.

([6]) Definit ca deficit corectat pentru ciclul economic.

creditelor de consum. Stocul creditelor în monedă străină a continuat să scadă, atât pentru gospodării, cât și pentru întreprinderi, creditele în moneda națională atingând o cotă mai mare din totalul creditelor, și anume 61,8 % în noiembrie 2017 (în creștere de la un minim istoric de 35,6 % în mai 2012).

Prețurile locuințelor înregistrează o creștere rapidă, dar de la un nivel în continuare scăzut. Prețurile locuințelor au cunoscut o corecție puternică între 2008 și 2012, scăzând cu peste 50 % în termeni reali. Corecția s-a inversat în 2015, iar prețurile s-au redresat în 2016, înregistrând o creștere de 6,5 % în termeni reali. Dinamica puternică a continuat în primele trimestre din 2017, fiind alimentată în special de creșterea venitului brut disponibil al gospodăriilor și de creșterea economică rapidă. În pofida unei creșteri puternice în 2015 (+ 15,5 %) și 2016 (+ 12,0 %), care a impulsionat și mai mult majorarea prețurilor locuințelor, în România creditele ipotecare continue să reprezinte o parte relativ mică din PIB (7,6 % față de 37,5 % în zona euro în 2016). În ciuda acestei creșteri recente, criteriile de evaluare sugerează că prețurile locuințelor rămân subevaluate ([7]), prin urmare creșterea prețurilor locuințelor ar putea continua.

Graficul 1.9: **Defalcarea variației soldului bugetului general**

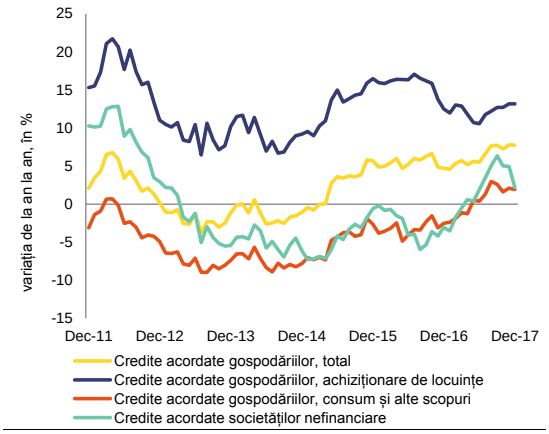

Sursa: Comisia Europeană

Sectorul bancar continuă să fie profitabil, bine capitalizat și lichid. Adecvarea capitalului la nivel de sistem a fost stabilă de la sfârșitul anului 2015, situându-se la 19 % la sfârșitul lunii septembrie 2017. Lichiditatea s-a menținut la niveluri confortabile, raportul credite acordate/depozite atrase situându-se la 80 % la sfârșitul lunii septembrie 2017. Ponderea creditelor neperformante a scăzut considerabil (a se vedea secțiunea 3.2). În ciuda marjelor de dobândă comprimate, din 2015 profitabilitatea sectorului bancar a rămas la valori pozitive.

Creditele neperformante sunt în continuă scădere, dar proporția societăților care se confruntă cu dificultăți financiare rămâne ridicată. În 2016, peste 40 % din întreprinderile din anumite sectoare au avut o capacitate de acoperire a dobânzilor mai mică decât 1, ceea ce sugerează o capacitate limitată de a efectua plățile aferente dobânzilor (graficul 1.11). Proporția importantă de societăți aflate sub presiune din punct de vedere financiar poate acționa ca o frână asupra creșterii economice. Pe lângă faptul că sunt mult mai puțin productive, societățile care se confruntă cu constrângeri financiare tind și să reducă locurile de muncă și să investească mai puțin decât societățile care nu au asemenea probleme. Întreprinderile de stat au reprezentat o parte importantă din întreprinderile aflate în dificultate din punct de vedere financiar (a se vedea secțiunea 3.4).

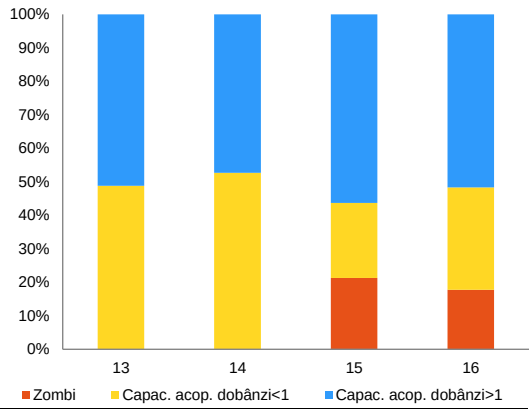
Graficul 1.10: **Credite acordate gospodăriilor și societăților nefinanciare**

Sursa: Banca Națională a României

([7]) Metodologia din Philiponnet și Turrini (2017).

Graficul 1.11: **Ponderea datoriilor în societățile care se confruntă cu dificultăți financiare**

(1) „Zombi" înseamnă o societate care există de mai puțin de 10 ani și pentru care capacitatea de acoperire a dobânzilor a fost mai mică decât unu mai mult de 3 ani la rând (disponibilă numai începând cu 2015).
Analiza nu include în calitate de angajatori societățile din domenii precum agricultura, mineritul, finanțele și asigurările, administrația publică, artele, și nici gospodăriile.
Sursa: Calcule efectuate de Orbis și de Comisia Europeană.

Tabelul 1.1: **Principalii indicatori economici, financiari și sociali – România**

	2004-07	2008-12	2013-14	2015	2016	previziuni 2017	2018	2019
PIB-ul real (variație de la an la an)	6,8	0,4	3,3	4,0	4,8	6,7	4,5	4,0
Creșterea potențială (variație de la an la an)	5,8	2,5	1,9	3,2	3,6	3,7	4,0	4,0
Consumul privat (variație de la an la an)	13,2	-0,4	2,7	5,9	7,6	.	.	.
Consumul public (variație de la an la an)	-2,4	1,1	-2,0	0,2	3,1	.	.	.
Formarea brută de capital fix (variație de la an la an)	23,2	-3,6	-1,2	7,4	-2,0	.	.	.
Exporturi de bunuri si servicii (variație de la an la an)	9,9	4,0	13,7	4,6	8,7	.	.	.
Importuri de bunuri si servicii (variație de la an la an)	22,3	-0,5	8,8	8,0	9,8	.	.	.
Contribuția la creșterea PIB:								
Cererea internă (variație de la an la an)	14,4	-1,4	1,0	5,5	4,6	.	.	.
Stocuri (variație de la an la an)	-1,4	0,0	0,6	-0,1	0,7	.	.	.
Exporturi nete (variație de la an la an)	-6,4	1,3	1,6	-1,4	-0,5	.	.	.
Contribuția la creșterea potențială a PIB-ului:								
Totalul forței de muncă (ore) (variație de la an la an)	-0,4	-1,0	-1,2	-0,7	-0,2	-0,2	0,0	0,0
Acumularea de capital (variație de la an la an)	2,2	2,3	1,0	1,1	0,8	0,7	0,9	1,0
Productivitatea totală a factorilor (variație de la an la an)	4,0	1,2	2,0	2,8	3,0	3,1	3,0	3,0
Deviația PIB-ului	5,5	-1,5	-3,2	-2,1	-1,2	0,7	1,1	1,2
Rata șomajului	7,2	6,6	7,0	6,8	5,9	5,3	5,1	5,0
Deflatorul PIB (variație de la an la an)	13,4	6,3	2,5	2,6	2,1	2,0	3,2	3,3
Indicele armonizat al prețurilor de consum (IAPC, variație de la an la	8,1	5,7	2,3	-0,4	-1,1	1,1	4,1	3,0
Remunerația nominală per salariat (variație de la an la an)	15,8	8,0	5,3	1,9	9,8	13,2	10,9	7,8
Productivitatea muncii (reală, pe persoană angajată, variație de la an	7,4	2,1	3,3	5,3	5,8	.	.	.
Costurile unitare ale muncii (ULC, întreaga economie, variație de la	7,8	5,8	1,8	-3,3	3,8	7,9	6,6	3,7
Costurile unitare reale ale muncii (variație de la an la an)	-4,9	-0,5	-0,7	-5,7	1,7	5,8	3,2	0,4
Rata reală efectivă de schimb (ULC, variație de la an la an)	9,6	-2,5	2,2	-6,0	1,8	6,1	4,1	1,7
Rata reală efectivă de schimb (IAPC, variație de la an la an)	8,5	-2,9	2,6	-2,4	-1,2	-2,0	0,7	.
Rata de economisire a gospodăriilor (economiile nete ca procentaj din venitul net disponibil)	-22,3	-16,9	7,5	.	.	.	.	.
Fluxul de credit privat, consolidat (% din PIB)	13,9	3,0	-1,9	0,2	0,6	.	.	.
Datoria sectorului privat, consolidată (% din PIB)	43,2	70,7	64,3	59,1	55,8	.	.	.
din care datoriile gospodăriilor, consolidate (% din PIB)	11,9	21,4	18,6	17,5	16,8	.	.	.
din care datoriile societăților nefinanciare, consolidate (% din	31,4	49,3	45,7	41,7	39,0	.	.	.
Datoria neperformantă brută (% din totalul instrumentelor de datorie și totalul creditelor și avansurilor) (2)	.	.	16,9	10,7	7,7	.	.	.
Întreprinderi, capacitatea netă de finanțare (+) sau necesarul net de	-2,8	6,3	-2,6	-5,6	-5,0	-5,6	-4,9	-5,4
Întreprinderi, excedentul brut de exploatare (% din PIB)	25,8	28,3	31,6	31,7	32,0	30,0	29,2	28,0
Gospodării, capacitatea netă de finanțare (+) sau necesarul net de	-4,7	-5,6	6,2	8,2	6,7	7,2	7,3	7,9
Indicele deflatat al prețurilor proprietăților rezidențiale (variație de la	.	.	-3,0	1,9	6,5	.	.	.
Investițiile rezidențiale (% din PIB)	2,0	2,9	2,4	2,4	2,6	.	.	.
Balanța contului curent (% din PIB), balanța de plăți	-10,2	-6,2	-0,9	-1,2	-2,1	-2,8	-2,8	-2,6
Balanța comercială (% din PIB), balanța de plăți	-11,3	-7,4	-0,6	-0,6	-0,9	.	.	.
Condițiile schimburilor comerciale de bunuri și servicii (variație de la	5,7	1,1	1,3	2,8	0,4	-1,5	-0,5	0,5
Soldul contului de capital (% din PIB)	0,5	0,6	2,4	2,4	2,5	.	.	.
Poziția investițională internațională netă (% din PIB)	.	-61,7	-60,0	-54,6	-49,9	.	.	.
Datoria externă comercializabilă netă (% din PIB) (1)	.	-22,2	-18,2	-13,0	-7,4	.	.	.
Datoria externă comercializabilă brută (% din PIB) (1)	.	57,7	53,4	45,2	40,2	.	.	.
Rezultatele la export față de țările avansate (variație în % la 5 ani)	84,0	70,5	25,7	22,7	20,1	.	.	.
Cota de piață a exporturilor, bunuri si servicii (variație de la an la an)	13,9	2,4	10,7	-0,2	8,5	.	.	.
Fluxurile nete ISD (% din PIB)	-7,1	-2,8	-1,9	.	-2,7	.	.	.
Soldul bugetului general (% din PIB)	-1,7	-6,1	-1,7	-0,8	-3,0	-3,0	-3,9	-4,1
Soldul bugetar structural (% din PIB)	.	.	-0,7	-0,3	-2,2	-3,3	-4,3	-4,6
Datoria publică guvernamentală brută (% din PIB)	14,8	27,4	38,6	37,9	37,6	37,9	39,0	40,4
Ponderea taxelor și a impozitelor în PIB (%)	28,4	27,3	27,4	28,0	26,0	25,6	26,0	26,2
Cota de impozitare pentru o persoană necăsătorită care câștigă	27,2	28,5	25,8	25,3	.	.	.	.
Cota de impozitare pentru o persoană necăsătorită care câștigă 50 %	22,7	25,5	23,0	22,9	.	.	.	.

(1) Poziția investițională internațională netă (PIIN), cu excepția investițiilor directe și a acțiunilor de portofoliu

(2) Grupuri bancare și bănci autonome naționale, filiale aflate sub control străin din UE și din afara UE și sucursale aflate sub control străin din afara UE.

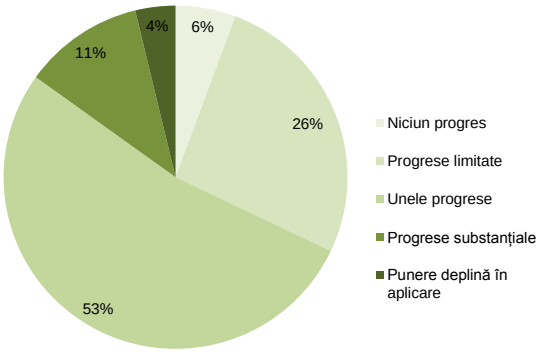
Sursa: În cazurile în care datele sunt deja disponibile – Eurostat și BCE, 30 ianuarie 2018; în cazul cifrelor previzionate – Comisia Europeană (pentru PIB-ul real și IAPC – previziunile din iarna anului 2018, în rest – previziunile din toamna anului 2017)

2. PROGRESELE ÎNREGISTRATE CU PRIVIRE LA RECOMANDĂRILE SPECIFICE FIECĂREI ȚĂRI

Progresele înregistrate în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor adresate României în anul 2017 ([8]) trebuie privite într-o perspectivă pe termen mai lung, de la introducerea semestrului european, în 2011. Dacă analizăm evaluarea multianuală a punerii în aplicare a recomandărilor specifice fiecărei țări (RST) din momentul adoptării pentru prima dată a acestora, au fost înregistrate cel puțin „unele progrese" în cazul a 68 % din numărul total al recomandărilor adresate României, iar în cazul a 32 % dintre aceste recomandări au fost realizate „progrese limitate" sau nu s-a înregistrat niciun progres (a se vedea graficul 2.1). În ansamblu, România a progresat în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor specifice țării începând din 2013 și unele reforme au fost continuate chiar și în perioade dificile din punct de vedere economic. Hotărârea și rapiditatea cu care s-a realizat punerea în aplicare au fost totuși inegale, fiind în mare măsură condiționate de evoluția situației politice. Deși în 2016 s-a înregistrat o accelerare a reformei, în ultima perioadă continuarea priorităților de reformă în sectoare-cheie a fost mai puțin intensă. În mai multe domenii de politică vizate de recomandările specifice țării, măsurile întreprinse au cunoscut o încetinire sau acestea au fost chiar inversate și sunt necesare în continuare eforturi semnificative pentru obținerea unor rezultate concrete în punerea în aplicare a reformelor.

([8]) Pentru evaluarea altor reforme puse în aplicare în trecut, a se vedea în special secțiunile 3.1, 3.3, 3.4 și 3.5.

Graficul 2.1: **Privire de ansamblu a punerii în aplicare multianuale a recomandărilor specifice țării din perioada 2011-2017**

(1) Evaluarea generală a recomandărilor specifice țării referitoare la politica fiscal-bugetară nu ia în considerare respectarea Pactului de stabilitate și de creștere.
(2) 2011-2012: recomandările specifice fiecărei țări prevăd alte categorii de evaluare.
(3) Evaluarea multianuală a recomandărilor specifice fiecărei țări analizează punerea în aplicare din momentul adoptării pentru prima dată a acestor recomandări până la raportul de țară din februarie 2018.
Sursa: Comisia Europeană

În materie de ajustare fiscal-bugetară, progresele înregistrate în perioada anterioară au fost anulate treptat. Începând cu anul 2009, România a adoptat măsuri vizând o consolidare fiscal-bugetară semnificativă, care au condus la atingerea obiectivului pe termen mediu în 2014 și 2015. Cu toate acestea, începând din 2016 autoritățile aplică o politică fiscal-bugetară expansionistă, care a condus la o abatere semnificativă de la obiectivul urmărit.

În 2017 s-au înregistrat progrese moderate privind reformele din domeniile pieței forței de muncă și asistenței sociale. S-au realizat unele progrese privind îmbunătățirea politicilor active în domeniul pieței forței de muncă și privind reforma serviciului public de ocupare a forței de muncă, în special în 2016, însă acestea au încetinit de atunci. Reforma Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă nu a fost încă pusă în aplicare și va trebui sprijinită pe termen lung, printr-un angajament politic ferm. În 2017 nu s-au înregistrat progrese nici privind aplicarea unor criterii obiective pentru stabilirea salariului minim

și nici în ceea ce privește egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei, în continuarea pașilor înainte constatați în 2016. Progresele realizate în privința reformei asistenței sociale nu au fost uniforme. Punerea în aplicare a Legii privind venitul minim de incluziune, adoptată în 2016, a fost blocată în 2017 și acum este amânată pentru 2019. Proiectul-pilot care urmărește să introducă echipe integrate într-o serie de comunități defavorizate înregistrează întârzieri. Legătura cu măsurile de activare trebuie consolidată și mai mult. Capacitatea transferurilor sociale de a reduce sărăcia este în continuare printre cele mai scăzute din UE și nu există niciun mecanism obiectiv de actualizare a prestațiilor sociale.

Există provocări permanente în calea accesului la structuri de calitate și favorabile incluziunii în domeniul educației. În ultimii ani, autoritățile române au luat o serie de măsuri pentru a răspunde rezultatelor nesatisfăcătoare ale învățământului și lipsei de personal calificat prin adoptarea unor strategii relevante. S-au înregistrat unele progrese în ceea ce privește educația și formarea profesională, învățarea pe tot parcursul vieții și învățământul superior, însă calitatea acestor servicii și relevanța lor pe piața forței de muncă rămân în mare măsură insuficiente. După adoptarea în 2015 a Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii și în urma progreselor constatate în anul următor, eforturile de continuare a punerii în aplicare au fost modeste în anul 2017. Acest lucru se reflectă în ratele ridicate de părăsire timpurie a școlii, în accesul inegal la educație de calitate, inclusiv pentru romi, și în discrepanțele mari în ceea ce privește rezultatele școlare, toate aceste aspecte evidențiind persistența unor obstacole.

Reforma sistemului de sănătate progresează într-un ritm lent. Începând din 2013, autoritățile române au realizat unele progrese în ceea ce privește punerea în aplicare anuală a recomandărilor specifice țării referitoare la sănătate, deși cu anumite dificultăți din cauza capacității administrative modeste a Ministerului Sănătății, a priorităților în continuă schimbare, a planificării precare a investițiilor și, în unele cazuri, a lipsei angajamentului politic. Trecerea la îngrijirea medicală ambulatorie rămâne într-un stadiu incipient, majoritatea eforturilor concentrându-se pe asistența medicală spitalicească. Măsurile anterioare care vizau raportarea plăților informale au nevoie de mai mult timp pentru a produce rezultate vizibile.

Progresele referitoare la reforma administrației publice au fost, în general, limitate. Autoritățile române au luat unele măsuri de reformare a administrației publice, prin adoptarea, în 2016, a noii strategii de formare profesională a funcționarilor și a personalului din administrația publică. Cu toate acestea, proiectele de acte legislative care să reflecte obiectivele acestei reforme nu au fost încă adoptate, iar rezultatele vor fi vizibile abia pe la jumătatea anului 2019. Reformele incomplete privind resursele umane limitează capacitatea de elaborare și de punere în aplicare în mod strategic a politicilor, afectează investițiile și influențează negativ mediul de afaceri.

Per ansamblu, România a realizat unele progrese ([9]) în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor din 2017 care i-au fost adresate. S-au realizat progrese limitate în domenii precum conformarea fiscală și colectarea impozitelor, măsurile de activare, învățământul, îngrijirea medicală ambulatorie, administrația publică și stabilirea priorităților în materie de investiții publice. Nu s-a înregistrat niciun progres cu privire la stabilirea salariului minim, vârsta de pensionare și cadrul fiscal. În schimb, s-au realizat unele progrese în domeniile achizițiilor publice, combaterii muncii nedeclarate și reducerii plăților informale în sistemul sanitar. Modificările legislative adoptate în anul 2017 au anulat progresele substanțiale realizate în anul precedent în ceea ce privește consolidarea guvernanței corporative a întreprinderilor de stat, ceea ce indică o încetinire semnificativă a reformelor întreprinse în perioada anterioară.

Fondurile structurale și de investiții europene (fondurile ESI) au un rol esențial în abordarea provocărilor esențiale legate de creșterea favorabilă incluziunii și de convergență în România, în special prin reformarea sistemului de achiziții publice, prin consolidarea calității și

([9]) Informații cu privire la progresele realizate și la acțiunile întreprinse pentru a răspunde recomandărilor formulate în fiecare dintre subpărțile RST sunt prezentate în tabelul recapitulativ din anexă. Această evaluare generală nu include o evaluare a conformității cu Pactul de stabilitate și de creștere.

accesibilității asistenței medicale primare și comunitare, precum și prin îmbunătățirea transportului de bază, a infrastructurii pentru deșeuri și a celei pentru apă. Fondurile ESI contribuie, de asemenea, la extinderea accesului la internet în bandă largă și a serviciilor de e-guvernare, sprijină tinerii care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare, consolidează capacitatea serviciilor publice de ocupare a forței de muncă și asigură o mai bună integrare a serviciilor de ocupare a forței de muncă, a serviciilor sociale și a celor educaționale.

Statele membre pot solicita din partea Comisiei sprijin tehnic pentru pregătirea, conceperea și punerea în aplicare a unor reforme structurale care să stimuleze creșterea. Serviciul de sprijin pentru reforme structurale (SSRS) oferă, în cooperare cu serviciile relevante ale Comisiei, asistență tehnică personalizată, care nu necesită cofinanțare și este furnizată la solicitarea unui stat membru. Sprijinul oferit răspunde priorităților identificate în cadrul procesului de guvernanță economică al UE (și anume punerea în aplicare a recomandărilor specifice fiecărei țări), dar domeniul de aplicare al sprijinului acordat de SSRS este mai extins, deoarece poate viza și unele reforme legate de alte priorități ale Comisiei sau reforme întreprinse la inițiativa statelor membre.

România a solicitat asistență tehnică din partea SSRS în vederea punerii în aplicare de reforme în diverse domenii. Printre acestea se numără: guvernanța și administrația publică, administrația fiscală, creșterea economică și mediul de afaceri, sănătatea, serviciile sociale, educația, sectorul financiar și accesul la finanțare. În special, SSRS oferă sprijin pentru a îmbunătăți capacitatea de supraveghere a Autorității de Supraveghere Financiară din România.

Tabelul 2.1: **Tabel recapitulativ privind evaluarea RST**

România	**Evaluare generală a progreselor înregistrate în ceea ce privește recomandările specifice fiecărei țări din 2017: Progrese limitate**
RST 1: *În 2017, să asigure conformitatea cu Recomandarea Consiliului din 16 iunie 2017 de a corecta abaterea vizibilă de la traiectoria de ajustare astfel încât să poată atinge obiectivul bugetar pe termen mediu. În 2018, să depună un efort fiscal-bugetar notabil, în conformitate cu cerințele componentei preventive a Pactului de stabilitate și de creștere. Să asigure aplicarea integrală a cadrului fiscal-bugetar. Să consolideze respectarea obligațiilor fiscale și colectarea impozitelor. Să combată munca nedeclarată, inclusiv prin utilizarea sistematică a controalelor integrate.*	**Progrese limitate** • Nu s-a înregistrat niciun progres în ceea ce privește asigurarea punerii în aplicare a cadrului bugetar național • și s-au realizat progrese limitate în materie de consolidare a respectării obligațiilor fiscale și a colectării. • S-au obținut unele progrese cu privire la combaterea muncii nedeclarate.
RST 2: *Să consolideze politicile de activare cu ținte specifice și serviciile publice integrate, adresându-se cu predilecție grupurilor celor mai îndepărtate de piața muncii. Să adopte legislație privind egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei. Să instituie un mecanism transparent de stabilire a salariului minim, în consultare cu partenerii sociali. Să îmbunătățească accesul la un învățământ general de calitate, în special pentru copiii romi și pentru copiii din zonele rurale. În domeniul sănătății, să favorizeze tratamentul ambulatoriu și să combată plățile informale.*	**Progrese limitate** • S-au înregistrat progrese limitate în materie de consolidare a politicilor de activare cu ținte specifice și a serviciilor publice integrate. • Nu s-a realizat niciun progres în ceea ce privește egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei. • Nu s-a înregistrat niciun progres în privința stabilirii salariului minim. • S-au realizat progrese limitate privind îmbunătățirea accesului la un învățământ general de calitate. • S-au înregistrat progrese limitate în ceea ce privește favorizarea tratamentului ambulatoriu. • S-au realizat unele progrese privind combaterea plăților informale.
RST 3: *Să adopte legislație care să asigure existența unui corp al funcționarilor publici profesionist și independent, recrutat pe baza unor criterii obiective. Să consolideze ierarhizarea în funcție de priorități a proiectelor de investiții publice și pregătirea acestora. Să asigure în timp util punerea în aplicare integrală și sustenabilă a Strategiei naționale în domeniul achizițiilor publice.*	**Progrese limitate** • Au fost realizate progrese limitate în ceea ce privește adoptarea legislației care să asigure existența unui corp al funcționarilor publici profesionist și independent. • S-au înregistrat progrese limitate privind consolidarea ierarhizării în funcție de priorități a proiectelor de investiții publice și privind consolidarea pregătirii acestor proiecte. • S-au realizat unele progrese în privința punerii în aplicare a Strategiei naționale în domeniul achizițiilor publice.

(1) Acest tabel nu include o evaluare a respectării Pactului de stabilitate și de creștere.
Sursa: Comisia Europeană

Caseta 2.1: Rezultate concrete obținute datorită sprijinului acordat de UE pentru efectuarea de schimbări structurale în România

România beneficiază de un sprijin important din fondurile structurale și de investiții europene (fondurile ESI) și poate primi până la 30,8 miliarde EUR până în 2020. Această sumă reprezintă aproximativ 3 % din PIB, anual, în perioada 2014-2018 și 49 % din investițiile publice ([1]). Până la 31 decembrie 2017, pentru proiectele derulate pe teren a fost alocată o sumă estimată la 8,2 miliarde EUR (27 % din suma totală). Investițiile deja contractate vor permite angajarea a 174 de noi cercetători, înregistrarea la serviciile publice de ocupare a forței de muncă a 200 000 tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare, sprijinirea a 55 de comunități marginalizate prin intermediul unei abordări integrate și punerea în aplicare a unor noi programe de învățământ primar și secundar. Din finanțarea acordată de UE, 300 de milioane EUR din Fondul european de dezvoltare regională urmează să fie alocate prin intermediul instrumentelor financiare, ceea ce reprezintă o creștere de 133 % în comparație cu perioada 2007-2013.

Fondurile ESI contribuie la abordarea provocărilor în materie de politici structurale și la punerea în aplicare a recomandărilor specifice fiecărei țări. Printre acțiunile finanțate se numără investițiile strategice în domeniile transporturilor, energiei, apei și infrastructurii de gestionare a deșeurilor; consolidarea asistenței medicale primare și comunitare și îmbunătățirea accesibilității pentru grupurile vulnerabile; îmbunătățirea eficacității sistemului judiciar; extinderea accesului la internet în bandă largă, precum și dezvoltarea unor servicii de e-guvernare interoperabile. Capacitatea serviciilor publice de ocupare a forței de muncă a fost consolidată. Alte măsuri urmăresc consolidarea sistemelor de gestionare și control ale fondurilor UE și îmbunătățirea planificării strategice. Reforma achizițiilor publice este sprijinită prin înființarea Agenției pentru Achiziții Publice, prin transpunerea directivelor din 2014 privind achizițiile publice și prin adoptarea de legislație secundară. Cu toate acestea, în mai multe sectoare se înregistrează întârzieri semnificative cu privire la punerea în aplicare pe teren.

Au fost deja întreprinse mai multe reforme, ca o condiție prealabilă pentru acordarea de sprijin din fondurile ESI. ([2]) Master Planul de Transport al României și Planul Național de Gestionare a Deșeurilor urmăresc să ofere o foaie de parcurs stabilă și sustenabilă pentru viitoarele investiții și să consolideze capacitatea administrativă a întreprinderilor de stat din acest sector. Cu toate acestea, sunt foarte lente progresele realizate în ceea ce privește pregătirea de proiecte aliniate la noua planificare strategică. Se depun eforturi pentru îndeplinirea rapidă a tuturor condițiilor prealabile privind deșeurile și transporturile, astfel încât să se evite o posibilă suspendare a plăților. România a beneficiat de sprijin pentru elaborarea și punerea în aplicare a strategiilor regionale de specializare inteligentă și pentru asigurarea sinergiei cu sectoarele naționale de specializare inteligentă. Având în vedere succesul înregistrat de faza-pilot a proiectului, axată pe regiunile Nord-Est și Nord-Vest, Comisia pregătește în prezent extinderea proiectului la celelalte regiuni, cu sprijin suplimentar din partea Băncii Mondiale. Cele două regiuni-pilot vor beneficia de finanțarea specifică acordată pentru ideile de proiecte dezvoltate în cadrul unor activități ascendente de colaborare, care implică autoritățile regionale, universitățile, întreprinderile și entitățile de transfer tehnologic.

România înregistrează progrese în ceea ce privește absorbția fondurilor acordate din Fondul european pentru investiții strategice (FEIS). În decembrie 2017, volumul total de finanțare a operațiunilor aprobate în cadrul FEIS s-a ridicat la 327 de milioane EUR, care, potrivit estimărilor, va atrage investiții publice și private totale de 1,1 miliarde EUR în peste 2 500 de întreprinderi. Cercetarea, dezvoltarea și inovarea (CDI) se clasează pe primul loc în ceea ce privește operațiunile și sumele aprobate, fiind urmate de sectorul energetic și de IMM-uri ([3]).

Finanțarea acordată în cadrul programului Orizont 2020, al Mecanismului pentru interconectarea Europei și al altor fonduri ale UE gestionate direct vine în completarea fondurilor ESI. Până la sfârșitul anului 2017, România a semnat acorduri în valoare de 1,2 miliarde EUR pentru proiecte din cadrul Mecanismului pentru interconectarea Europei.

https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/RO

1) Definite ca formare brută de capital fix + credite fiscale pentru investiții + cheltuielile naționale pentru agricultură și pescuit.
2) Înainte de adoptarea programelor, țările UE au obligația de a respecta o serie de condiții prealabile, care au drept scop îmbunătățirea condițiilor pentru majoritatea domeniilor de investiții publice.
([3]) Pentru mai multe detalii, a se vedea fișa informativă privind FEIS pentru România, la adresa https://ec.europa.eu/commission/publications/country-factsheets-investment-plan-state-play_ro.

3. PRIORITĂȚILE ÎN MATERIE DE REFORMĂ

3.1. FINANȚE PUBLICE ȘI FISCALITATE

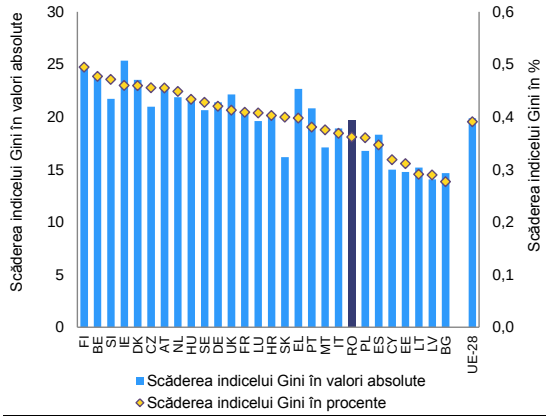
3.1.1. POLITICA FISCAL-BUGETARĂ

Guvernul a urmat o politică fiscal-bugetară expansionistă și prociclică, rezultatul fiind creșterea deficitului fiscal-bugetar. Taxele indirecte au fost reduse la începutul anului 2017 (în special cota de TVA standard cu 1 pp.), iar cota unică a impozitului pe venit pentru persoanele fizice a fost micșorată de la 16 % la 10 % începând din ianuarie 2018. În ceea ce privește cheltuielile, salariile din sectorul public au crescut în mod semnificativ în 2017 și în 2018, în urma adoptării Legii salarizării unitare (LSU) în vara anului 2017, dar impactul fiscal-bugetar al majorărilor salariile brute din sectorul public a fost parțial contracarat prin trecerea contribuțiilor sociale în sarcina angajaților începând din ianuarie 2018 (a se vedea caseta 3.1.1). De asemenea, guvernul a adoptat majorări semnificative ale pensiilor pentru limită de vârstă, care au depășit ceea ce prevedea mecanismul standard de indexare a pensiilor și care intră în vigoare în iulie 2017 și iulie 2018. Ca urmare a acestor măsuri, deficitul public a crescut (a se vedea secțiunea 1). În iunie 2017, Consiliul a lansat la adresa României o procedură aplicabilă abaterilor semnificative.

3.1.2. IMPOZITAREA

Sistemul fiscal și de prestații sociale are un grad relativ scăzut de redistribuire și, prin urmare, o influență relativ scăzută asupra inegalităților în materie de venituri. Cheltuielile cu protecția socială pe cap de locuitor sunt printre cele mai scăzute din UE. Impozitul pe venit pentru persoanele fizice are o tranșă scutită de impozit și o cotă unică (redusă la 10 % începând din ianuarie 2018). Sarcina fiscală, și anume raportul dintre cuantumul impozitelor plătite de un angajat și totalul costului aferent forței de muncă pentru angajator, se situează peste media UE în cazul persoanelor cu venituri reduse, iar în cazul persoanelor cu venituri ridicate este sub aceasta ([10]). În consecință, gradul de redistribuire, calculat ca diferență între inegalitatea veniturilor de piață și inegalitatea la nivelul veniturilor disponibile, este relativ limitat (a se vedea graficul 3.1.1 și secțiunile 1 și 3.1).

Graficul 3.1.1: **Capacitatea redistributivă a sistemului fiscal și de prestații sociale în statele membre ale UE, 2016**

(1) Diferența dintre coeficienții Gini pentru inegalitatea veniturilor de piață (adică înainte de impozitare și prestațiile sociale) și inegalitatea la nivelul veniturilor disponibile (adică după impozitare și prestațiile sociale). Datele privind veniturile sunt ajustate în funcție de mărimea gospodăriei (egalizare). Scala coeficienților Gini este de la 0 la 100. Valoarea 0 corespunde unei egalități perfecte (aceleași venituri pentru toți), iar 100 corespunde unei inegalități maxime (toate veniturile sunt distribuite unei singure persoane și restul nu au nimic).
(2) Nu sunt disponibile date aferente anului 2016 pentru Irlanda, Italia și Luxemburg; prin urmare, au fost utilizate datele din 2015. (3) Media UE-28 este calculată ca medie a datelor naționale individuale, ponderată în funcție de populație.
Sursa: Calculele Comisiei, pe baza datelor Eurostat

Conformarea fiscală rămâne scăzută, în special în ceea ce privește TVA. În România, deficitul de încasare a TVA, și anume diferența dintre veniturile din TVA preconizate teoretic și TVA-ul colectat efectiv, este cel mai ridicat din UE. Acesta s-a redus totuși cu 5,7 puncte procentuale în 2015 (a se vedea graficul 3.1.2), ceea ce reprezintă a

([10]) Sarcina fiscală pentru persoanele care câștigă 50 % din salariul mediu (SM) a fost de 36,8 %, iar pentru cele care câștigă 167 % din SM aceasta s-a ridicat la 39,5 % în 2016, față de media UE de 32,2 % și, respectiv, 44,4 %. Sursa: Comisia Europeană, Baza de date privind impozitele și prestațiile sociale, disponibilă la adresa http://europa.eu/economy_finance/db_indicators/tab/#.

doua cea mai mare scădere din UE (CASE *et al.*, 2017). În octombrie 2017, guvernul a introdus un sistem opțional de plată defalcată a TVA, menit să soluționeze problema gradului redus de colectare a TVA. Până în prima jumătate a lunii noiembrie, numai 300 de societăți hotărâseră să adopte acest sistem facultativ. Începând din 2018, sistemul este obligatoriu pentru societățile insolvabile și pentru contribuabilii care au restanțe vechi și semnificative la plata TVA. Cu toate acestea, a fost amânată introducerea obligatorie a caselor de marcat cu jurnal electronic, conectate la sistemul informatic al administrației fiscale ([11]).

Incidența muncii nedeclarate continuă să fie relativ ridicată. Se estimează că proporția de angajați care își primesc remunerațiile în plic – adică au salarii subraportate – este de două ori mai mare decât media UE (Williams și Horodnic, 2017). Economia informală este larg răspândită ([12]), și din cauza ponderii mari reprezentate de persoanele care desfășoară o activitate independentă, în special în agricultură ([13]). În 2017, au fost modificate Codul muncii și Codul fiscal ([14]) pentru a extinde definiția muncii nedeclarate și a introduce mai multe măsuri coercitive împotriva raporturilor de muncă deghizate, prin majorarea amenzilor. Deși în cadrul Inspectoratului de Muncă a fost înființat un departament specializat care să intensifice controalele și să desfășoare campanii de sensibilizare, organizarea luptei împotriva muncii nedeclarate continuă să fie fragmentată între mai multe instituții, iar elementul preventiv este încă insuficient dezvoltat. Partenerii sociali nu se implică îndeajuns în combaterea muncii nedeclarate. Începând din septembrie 2017 (pentru angajatori) și din ianuarie 2018 (pentru angajați) contribuțiile de asigurări sociale pentru contractele de muncă cu timp parțial trebuie plătite cel puțin pe baza salariului minim brut. Deși impactul potențial al acestei măsuri nu a fost evaluat în totalitate, în general ar putea duce la mai multe locuri de muncă cu normă întreagă. Cu toate acestea, sarcina fiscală mai mare poate crea și noi stimulente pentru a evita complet încadrarea cu forme legale a forței de muncă.

Autoritățile au simplificat obligațiile în materie de conformitate fiscală, au introdus măsuri specifice de combatere a abuzurilor și, într-o oarecare măsură, au reorganizat administrația fiscală. Codul de procedură fiscală a fost modificat în august 2017. Înregistrarea în scopuri de TVA și radierea au fost condiționate de poziția de risc fiscal a contribuabilului (rezultând o simplificare a sistemului de rambursare a TVA), durata medie a auditurilor fiscale a fost redusă la 82 de zile, normele pentru amânarea plății obligațiilor fiscale au devenit mai flexibile, iar Spațiul virtual privat, adică un portal online cu conturi personale ale contribuabililor, poate fi utilizat și de persoanele juridice, nu numai de persoanele fizice ([15]). În noiembrie, guvernul a adoptat, în conformitate cu Directiva 1164/2016 ([16]), măsuri specifice de combatere a abuzurilor, care completează dispozițiile generale antiabuz deja stabilite în Codul fiscal. Administrația fiscală din România (ANAF) și sistemul său IT au cunoscut, de asemenea, o reorganizare minoră ([17]).

([11]) În conformitate cu Ordonanța Guvernului nr. 20/2017, publicată în Monitorul Oficial nr. 705/2017, noul termen-limită pentru întreprinderile mijlocii și mari este luna iunie 2018, iar termenul-limită pentru întreprinderile mici a fost menținut (august 2018).

([12]) Utilizând metodologia OCDE, Institutul Național de Statistică din România a estimat pentru 2014 un nivel de 22,1 % pentru economia informală/neobservată, într-o ușoară creștere față de estimarea OCDE de 21,5 % pentru anul 2010. Potrivit metodologiei folosite, forța de muncă neînregistrată este cea mai mare componentă a economiei neobservate din România.

([13]) Munca sezonieră, extrem de prezentă în agricultură, trebuie declarată de angajator, iar inspectoratul de muncă are competența de a efectua verificări.

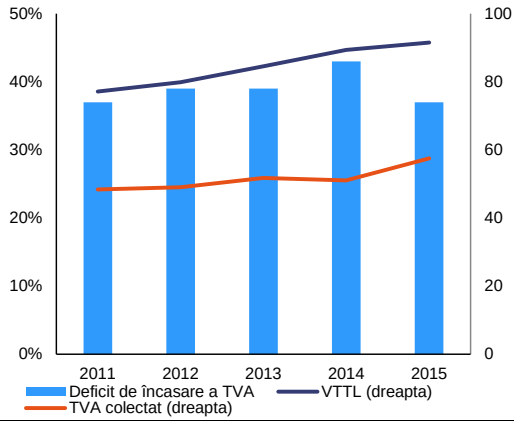
([14]) Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 53/2017.

([15]) Utilizarea portalului pare destul de limitată, la aproape 3 ani de la introducerea acestuia fiind conectați numai 144 000 de contribuabili, dintre care 67 000 sunt persoane juridice. A se vedea comunicatul de presă al ANAF: https://static.anaf.ro/static/3/Anaf/20170717142252_720-17.07.2017-%20com%20spv.pdf

([16]) Directiva (UE) 2016/1164 a Consiliului din 12 iulie 2016 de stabilire a normelor împotriva practicilor de evitare a obligațiilor fiscale care au incidență directă asupra funcționării pieței interne.

([17]) Cele mai importante schimbări sunt următoarele: (i) crearea așa-numitului Centru Național pentru Informații Financiare (CNIF) prin fuzionarea anumitor resurse de la Direcția Generală de Administrare a Marilor Contribuabili din cadrul ANAF, de la Agenția Națională pentru Achiziții Publice (ANAP) și de la Comisia Națională de Prognoză (CNP); (ii) continuarea reorganizării regionale și (iii) gestionarea centralizată a contribuabililor nerezidenți.

Graficul 3.1.2: **România: veniturile din TVA, datoria fiscală teoretică în materie de TVA (VTTL) și deficitul de încasare a TVA**

„deficitul de încasare a TVA" – diferența dintre veniturile din TVA preconizate teoretic („VTTL") și TVA-ul colectat efectiv, ca proporție din veniturile din TVA preconizate din punct de vedere teoretic.
Sursa: CASE *et al.* (2017)

Caseta 3.1.1: **Ordonanța de urgență nr. 79/2017: impactul distributiv și macroeconomic**

În noiembrie 2017, guvernul a adoptat Ordonanța de urgență nr. 79/2017, care a modificat substanțial structura contribuțiilor sociale, transferând plata acestora aproape în întregime în sarcina angajaților, de la 22,75 % pentru angajatori și 16,5 % pentru angajați la 2,25 % și, respectiv, 35 %. De asemenea, această ordonanță a redus cota impozitului pe venit pentru persoane fizice de la 16 % la 10 % și a crescut tranșa scutită de impozit. Modificările respective au intrat în vigoare la data de 1 ianuarie 2018 și sunt în conformitate cu Legea salarizării unitare (LSU) adoptate în vara anului 2017, care a prevăzut o creștere salarială de 25 % a salariilor brute pentru majoritatea salariaților din administrația publică începând din ianuarie 2018 și creșteri suplimentare în sectoarele sănătății și educației. De asemenea, pentru a compensa transferul contribuțiilor sociale, guvernul a majorat salariul minim brut cu 31 %, acesta ajungând la 1 900 RON (413 EUR) și a invitat partenerii sociali să renegocieze salariile din sectorul privat. Sunt vizate astfel foarte multe contracte. Măsurile în cauză urmează să aibă un impact negativ asupra soldului bugetului general. Cheltuielile cu salariile angajaților din sectorul public urmează să crească și se prevede o scădere a veniturilor obținute din impozitul pe venit în cazul persoanelor fizice. Costurile fiscal-bugetare ale creșterii salariilor angajaților din sectorul public urmează să fie compensate parțial prin creșterea contribuțiilor sociale pe care aceștia le plătesc.

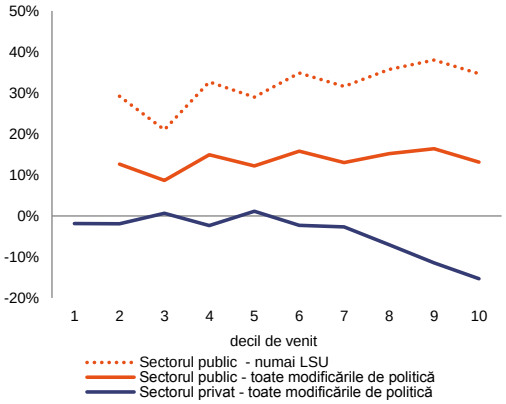
Impactul distributiv și în materie de echitate al acestor modificări a fost simulat de Centrul Comun de Cercetare al Comisiei Europene pe baza modelului de microsimulare EUROMOD[1] (graficul 1 de mai jos). Simularea este statică, adică nu include efectele secundare ale reformelor asupra economiei. În sectorul public, venitul disponibil crește în toți decilii de venituri, deși semnificativ mai puțin decât în lipsa transferului contribuțiilor sociale. Pentru sectorul privat, simularea prezintă un scenariu de estimare inferioară în care salariile brute nu reacționează la transfer. Persoanele care obțin venituri mai mari de 1 593 RON (341 EUR) în scenariul de referință pierd din ce în ce mai mult deoarece sarcina sporită a contribuțiilor sociale depășește salariul brut minim mai ridicat, deducerea personală mai mare și cota redusă a impozitului pe venit pentru persoane fizice. În plus, lucrătorii cu fracțiune de normă pierd ca urmare a introducerii unei baze de cotizare minime pentru contribuțiile lor sociale. LSU sporește inegalitatea veniturilor de piață, întrucât angajații din sectorul public se regăsesc în principal în partea superioară a distribuției veniturilor (graficul 2). Acest impact este mai mult decât compensat de efectul pe care creșterea salariului minim îl are asupra inegalității. Luate împreună, aceste două măsuri nu scad decât într-o mică măsură inegalitatea veniturilor de piață. Presupunând că salariile brute din sectorul privat nu vor fi ajustate, ordonanța sporește gradul de redistribuire, în special datorită creșterii tranșei scutite de impozit pentru veniturile persoanelor fizice și, prin urmare, reduce inegalitatea la nivelul veniturilor disponibile. Efectul de redistribuire al ordonanței este totuși diminuat prin reducerea cotei impozitului pe venit pentru persoane fizice. O renegociere a salariilor brute din sectorul privat ale celor care câștigă mai mult de 1 593 RON (341 EUR) (nesimulată) ar provoca o ușoară creștere atât a inegalității veniturilor de piață, cât și a inegalității la nivelul veniturilor disponibile, în comparație cu scenariul de referință.

O simulare care folosește modelul macroeconomic global numit QUEST[2] indică efectele secundare ale LSU și ale Ordonanței de urgență nr. 79/2017 (graficul 3). Modelul nu include creșterea salariului minim și nu implică niciun efect de propagare din partea creșterilor salariale din sectorul public către salariile din sectorul privat. Simularea indică o creștere treptată a salariilor brute reale din sectorul privat, ca reacție la transferul contribuțiilor sociale. Prin urmare, salariile nete reale și costurile forței de muncă (neînregistrate) în sectorul privat scad imediat și se adaptează progresiv în perioada următoare. PIB-ul crește imediat datorită gradului mai mare de ocupare a forței de muncă în sectorul privat, care este determinat de scăderea pentru angajatori a cotei impozitului pe salariul mediu (și, prin urmare, o reducere a costurilor cu forța de muncă) generată de acest transfer al contribuțiilor sociale. Efectele pozitive asupra PIB-ului vor dispărea pe termen lung, deoarece

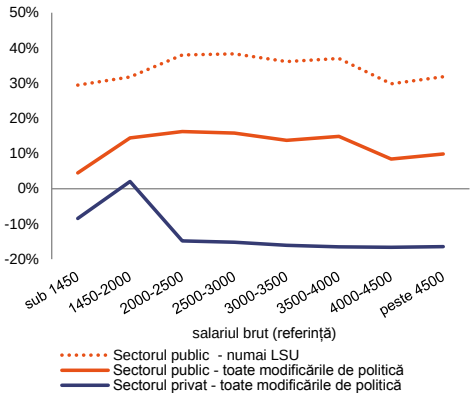
salariile din sectorul privat se ajustează și creșterea ocupării forței de muncă se disipează. Dacă s-ar adăuga creșterea salariului minim și efectele de propagare dintre salariile din sectorul public și cele din sectorul privat, s-ar atenua impactul reformelor asupra PIB-ului și ocupării forței de muncă.

Graficul 1: **Venitul disponibil mediu al angajaților din sectorul public și privat**

A. în funcție de decil (venitul disponibil echivalat al gospodăriei)

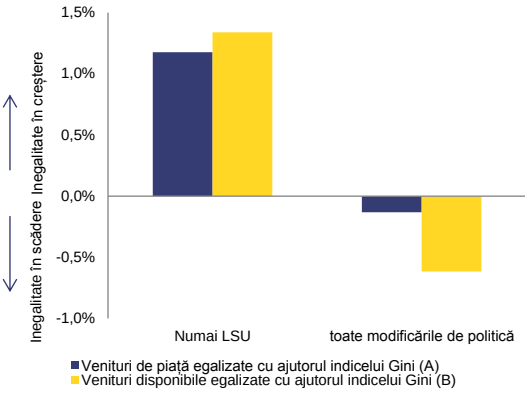

B. în funcție de salariul brut inițial în RON

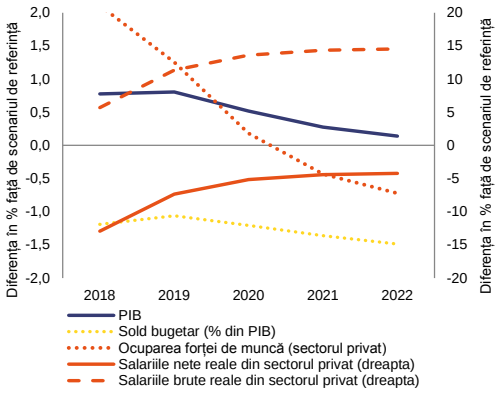
„Sectorul public – numai LSU": impactul pur al creșterilor salariale din sectorul public. „Sectorul public – toate modificările de politică" și „Sectorul privat – toate modificările de politică": impactul cumulat al LSU, al Ordonanței de urgență nr. 79/2017 și al creșterii salariului minim brut (se presupune că nu există nicio reacție a salariilor brute
Sursa: Centrul Comun de Cercetare al Comisiei Europene, calcule bazate pe modelul EUROMOD.

Graficul 2: **Impactul asupra inegalității**

„Numai LSU": impactul pur al creșterilor salariale din sectorul public; „toate modificările de politică": impactul cumulat al LSU, al Ordonanței de urgență nr. 79/2017 și al creșterii salariului minim brut (presupunând că nu există nicio ajustare a salariilor brute din sectorul privat).
Sursa: Centrul Comun de Cercetare al Comisiei Europene, calcule bazate pe modelul EUROMOD.

Graficul 3: **Impactul macroeconomic**

Graficul indică abaterile procentuale de la scenariul de referință în lipsa reformelor. Creșterile salariale din sectorul public care rezultă din LSU sunt simulate ca o creștere permanentă a cheltuielilor publice cu salariile din sectorul public. Ordonanța este simulată ca un transfer al sarcinii fiscale asupra forței de muncă de la
Sursa: Comisia Europeană, calcule bazate pe modelul QUEST.

[1] EUROMOD este modelul de microsimulare a impozitelor și a alocațiilor sociale pentru Uniunea Europeană. Simulările se bazează pe date provenind din sondaje reprezentative din statisticile europene referitoare la venit și la condițiile de viață (EU-SILC).

[2] QUEST este un model de echilibru general stohastic dinamic. A se vedea https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/economic-research/macroeconomic-models_ro.

3.1.3. CADRUL BUGETAR

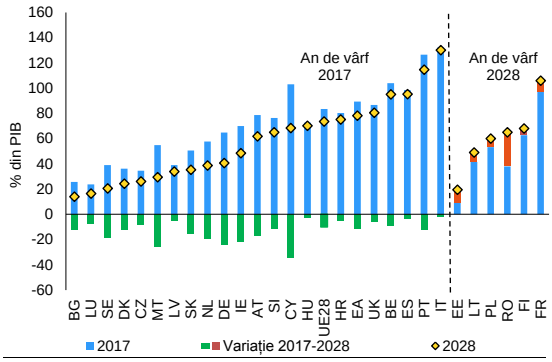
Cadrul bugetar național nu a fost respectat cu privire la ceea ce pare să fi devenit o practică recurentă. Regula privind deficitul înscrisă în cadrul fiscal-bugetar național impune respectarea obiectivului bugetar pe termen mediu sau convergența către acest obiectiv, și anume un deficit structural de 1 % din PIB. Cu toate acestea, în 2016 deficitul structural a depășit obiectivul pe termen mediu, încălcându-se regula privind deficitul național. Atât bugetul pentru 2017, cât și cel pentru 2018 vizează un deficit global de aproximativ 3 % din PIB, ceea ce, în prezența unei creșteri a deviației PIB-ului, implică încă o deteriorare a soldului structural, în contradicție din nou cu regula privind deficitul. În plus, cele două rectificări bugetare din 2017 (din septembrie și noiembrie) au încălcat normele care interzic aplicarea unor creșteri ale plafoanelor de deficit global și primar în cursul exercițiului fiscal-bugetar, precum și normele care interzic majorarea în anul fiscal-bugetar a cheltuielilor cu personalul și a cheltuielilor publice totale, cu excepția fondurilor UE.

Strategia fiscal-bugetară pe termen mediu nu oferă îndrumări privind procesul bugetar anual. În temeiul Legii responsabilității fiscal-bugetare, strategia fiscal-bugetară stabilește ipotezele macroeconomice, planificarea bugetară pe termen mediu și plafoanele de cheltuieli care orientează procesul bugetar anual. Cu toate acestea, la fel ca în anii precedenți, nici în 2017 autoritățile nu au trimis Parlamentului o actualizare a strategiei fiscal-bugetare până la termenul prevăzut de lege, 15 august. În schimb, guvernul a trimis această actualizare Parlamentului în același timp cu Legea privind bugetul pentru 2018, în luna decembrie, subminând astfel rolul de orientare pe care strategia fiscal-bugetare pe termen mediu trebuie să îl aibă pentru buget.

3.1.4. SUSTENABILITATEA FISCAL-BUGETARĂ

În condițiile unui deficit fiscal-bugetar ridicat, se estimează că ponderea datoriei publice va crește treptat, ceea ce va genera mari riscuri de sustenabilitate a datoriei pe termen mediu. Din cauza unui deficit primar structural ridicat, cheltuielile cu dobânzile urmează să devină tot mai mari. Creșterea costurilor legate de îmbătrânirea populației care vizează asistența medicală și îngrijirea pe termen lung va avea, de asemenea, un impact negativ asupra dinamicii datoriei publice. În consecință, în ipoteza menținerii politicilor actuale, ponderea datoriei în PIB se înscrie pe o traiectorie ascendentă și se estimează că aceasta va depăși, până în 2028, valoarea de referință de 60 % prevăzută în tratat. În același timp, ponderea respectivă este sensibilă la șocurile asupra soldului primar. România este una dintre puținele țări din UE în care se estimează că datoria va crește până în 2028 și este țara din UE cu cea mai mare creștere previzionată a datoriei ([18]) (graficul 3.1.3).

Graficul 3.1.3: **Previziune privind datoria publică în perioada 2017-2028**

(1) Culoarea verde indică o evoluție pozitivă a datoriei publice generale, iar culoarea roșie indică o evoluție negativă.
Sursa: Comisia Europeană

Guvernul a revenit în parte asupra reformei sistemului de pensii din 2008, care a introdus sistemul de pensii cu mai mulți piloni. Reforma din 2008 prevede că o parte din contribuțiile de asigurări sociale este direcționată către conturi individuale finanțate (un sistem de cotizații predefinite) care sunt gestionate de fonduri de pensii (cel de al doilea pilon al sistemului de pensii). S-a prevăzut o creștere treptată a contribuțiilor la cel de al doilea pilon de pensii, la 6 % din salariul brut, pe baza unui calendar prestabilit. Cu toate acestea, contribuțiile au fost majorate în 2016 cu doar 5,1 % (în loc de 5,5 %), iar bugetul pentru 2017 a menținut această rată. În noiembrie 2017, guvernul a adoptat o ordonanță de urgență care a redus rata la 3,75 % din salariul brut

([18]) Pentru o prezentare generală a evaluării sustenabilității fiscal-bugetare, a se vedea Comisia Europeană (2018a).

începând din 2018. Această modificare va reduce deficitul fiscal-bugetar pe termen scurt, întrucât cel de al doilea pilon al sistemului de pensii este încadrat în afara sectorului administrației publice. Cu toate acestea, câștigul bugetar s-ar estompa pe termen lung, deoarece contribuțiile sociale redirecționate de la al doilea pilon ar fi însoțite de obligația de a plăti pensii pentru limită de vârstă în viitor. În plus, această modificare va avea drept rezultat pensii mai puțin diversificate și ar putea avea, de asemenea, consecințe negative asupra dezvoltării piețelor de capital (a se vedea secțiunea 3.2).

3.2. SECTORUL FINANCIAR

Sectorul bancar

Capitalizarea sectorului bancar continuă să fie satisfăcătoare, iar calitatea activelor s-a mai îmbunătățit. Capitalizarea totală la nivel de sistem a rămas aproape constantă în primele 9 luni ale anului 2017, situându-se în jurul valorii de 19 %, cu mult peste media UE. De asemenea, rata fondurilor proprii de nivel 1 de bază ([19]) s-a menținut la o valoare solidă, situându-se la 17,15 % la sfârșitul lunii septembrie 2017. Ca urmare a măsurilor adoptate începând din 2014 de către autoritatea de supraveghere, creditele neperformante s-au redus cu aproximativ 14 puncte procentuale, ajungând la puțin sub 8 % în septembrie 2017, în scădere de la valoarea de vârf înregistrată în februarie 2014 ([20]). Potrivit estimărilor, creditele neperformante vor continua să se diminueze până la aproximativ 6 % până la sfârșitul lunii decembrie 2017.

Cu toate acestea, băncile se confruntă cu obstacole în activitatea de curățare a bilanțurilor lor, aflată în derulare. Bilanțurile băncilor continuă să fie afectate de calitatea expunerilor față de întreprinderi și de nivelul încă ridicat al creditelor de consum depreciate, care necesită o monitorizare atentă. Prin intermediul modificărilor aduse Codului fiscal, care au fost aprobate în august 2017, guvernul a limitat la 30 % deductibilitatea fiscală a cheltuielilor legate de expunerile neperformante vândute de către bănci, spre deosebire de vechiul sistem în care deductibilitatea fiscală era integrală. Deși situația actuală pare ușor de gestionat, în special în cazul creditelor neperformante pentru care s-au constituit provizioane importante, noul regim fiscal este susceptibil să împiedice într-o mare măsură vânzările de credite neperformante și, prin urmare, curățarea bilanțurilor băncilor dacă s-ar înregistra o nouă creștere a creditelor neperformante. În plus, dacă va fi adoptată propunerea legislativă a Parlamentului care vizează plafonarea valorilor de recuperare din creditele neperformante la nu mai mult decât dublul prețului plătit pentru aceste împrumuturi de investitori (și de societățile de colectare a datoriilor), vor fi descurajate în mod semnificativ tranzacțiile viitoare cu active depreciate care au loc pe piața secundară.

Banca Națională a României (BNR) și-a reiterat angajamentul de a efectua în 2018 o analiză privind calitatea activelor, precum și teste de rezistență a sectorului bancar. Lucrările pregătitoare au început deja în 2015 în vederea realizării exercițiului în anul 2016. Cu toate acestea, ulterior, autoritățile au amânat exercițiul pentru 2018, cu scopul de a reflecta impactul Legii privind darea în plată asupra bilanțurilor băncilor și de a permite finalizarea Programului de evaluare a sectorului financiar derulat de FMI în 2017. Exercițiul de evaluare a calității activelor și privind testele de rezistență ar trebui să includă toate băncile care au fost identificate ca având relevanță sistemică. De asemenea, se preconizează că acest exercițiu va fi efectuat cu sprijinul unor părți terțe independente care se bucură de o bună reputație. Exercițiul va fi supravegheat de un comitet director alcătuit din reprezentanți ai BNR în calitate de membri, cărora li se vor adăuga observatori din partea Comisiei Europene și ai Autorității Bancare Europene.

Profitabilitatea s-a menținut la un nivel ridicat, fiind susținută și de costuri mai mici de risc și de finanțare. Pe fondul creșterii economice dinamice și a intensificării activității de creditare, profitabilitatea la nivel de sistem a continuat să se îmbunătățească în 2017. Totuși, profitabilitatea a variat de la o bancă la alta, întrucât instituțiile de credit mai mici s-au confruntat cu mai multe dificultăți pentru a genera profit. Venitul net din dobânzi a continuat să fie principala sursă de venituri din exploatare, mai multe bănci, în special instituțiile de credit mai mici, având o capacitate limitată de a genera alte venituri nete decât cele din dobânzi. Indicatorul de eficiență a costurilor la nivel de sistem a fost mai redus decât media UE, dar se mai poate îmbunătăți eficiența, în special pentru băncile mai mici. A continuat raționalizarea rețelelor deținute de bănci, numărul total de sucursale înregistrând o scădere cu aproximativ 3,6 % în septembrie 2017 în comparație cu sfârșitul anului 2016 și cu 6,5 % față de 2015.

([19]) Definită ca rată între fondurile proprii de nivel 1 ale unei bănci (constând în principal din capital) și activele ponderate în funcție de risc.

([20]) Definiția creditelor neperformante formulată de Banca Națională a României este în deplină concordanță cu cea a Autorității Bancare Europene. Expunerile neperformante: i) sunt expuneri semnificative cu scadența depășită cu peste 90 de zile sau ii) se consideră că, în lipsa executării garanției reale, este improbabil ca debitorul să își achite integral obligațiile, indiferent de existența unei sume restante sau de numărul de zile de întârziere la plată.

Modelul de afaceri al băncilor continuă să fie orientat către creditele acordate gospodăriilor. Întrucât băncile au devenit mai prudente în ceea ce privește creditele acordate gospodăriilor decât în perioada dinaintea crizei, acestea au fost, de asemenea, mai reticente față de trecerea la un model de afaceri axat în principal pe împrumuturile acordate societăților comerciale. La această stare de fapt au contribuit mai mulți factori: (i) dimensiunea redusă a societăților, dintre care majoritatea nu se încadrează în definiția dată de UE IMM-urilor și care, printre altele, nu au un istoric al bonității; (ii) subcapitalizarea persistentă a unui număr mare de societăți, care nu au fost eligibile pentru finanțare și au contribuit totodată la scăderea disciplinei în materie de plată în cadrul economiei ([21]); (iii) dificultățile întâmpinate de bănci în ceea ce privește angajarea de personal calificat care să sprijine tranziția către un model de afaceri axat pe creditarea acordată persoanelor juridice.

Riscurile reprezentate de inițiativele legislative la adresa sectorului bancar s-au diminuat, însă necesită o monitorizare atentă. Pornind de la o sesizare depusă de instituțiile de credit, Curtea Constituțională a hotărât, în octombrie 2016, că Legea privind darea în plată, care a intrat în vigoare în luna mai a acelui an, este constituțională, dacă sunt îndeplinite anumite condiții prin care să se reducă la minimum impactul negativ nejustificat al legii asupra sectorului bancar (Comisia Europeană, 2017a). Numărul de notificări din partea debitorilor care intenționează să utilizeze darea în plată a scăzut după această decizie a Curții Constituționale. În mod similar, în urma hotărârii Curții Constituționale din 2016 privind neconstituționalitatea conversiei creditelor în franci elvețieni în împrumuturi în monedă locală (Comisia Europeană, 2017a), instituțiile de credit și-au continuat eforturile de susținere a debitorilor aflați în dificultate, oferindu-le posibilitatea de a converti creditele în franci elvețieni în împrumuturi în RON cu un rabat sau de a restructura împrumuturile respective. În ciuda acestor evoluții, cadrul legislativ aplicabil sectorului bancar continuă să necesite o supraveghere atentă. O inițiativă recentă a Parlamentului urmărește să introducă un plafon maxim al ratelor dobânzii în toate contractele de împrumut pentru creditele acordate gospodăriilor, atât pentru contractele actuale, cât și pentru cele noi. Conform acestei propuneri, rata dobânzii nu ar trebui să fie mai mare decât rata de referință a BNR + 50 % (adică 3 % la sfârșitul lunii ianuarie 2018).

Sectorul nebancar

Deși activitatea de asigurare s-a extins în 2017, gradul de penetrare a asigurărilor este încă foarte scăzut. Activitatea de asigurare s-a consolidat în prima jumătate a anului 2017, întrucât primele subscrise brute au crescut cu 2 % în sectorul asigurărilor generale și cu 36 % în sectorul asigurărilor de viață, în comparație cu aceeași perioadă a anului 2016. În ciuda acestei intensificări a activității de asigurare, gradul de penetrare a asigurărilor ([22]) a rămas printre cele mai scăzute din UE, fiind de aproximativ 1,2 % din PIB. În plus, piața asigurărilor este dependentă într-o mare măsură de asigurările generale, în special de asigurările auto obligatorii (asigurările de răspundere civilă auto). Eforturile depuse de mai multe societăți în vederea diversificării activității de asigurare nu au dat încă roade.

În pofida măsurilor corective anterioare, mai multe segmente din sectorul asigurărilor necesită îmbunătățiri suplimentare. După efectuarea, în 2015, a unei reevaluări a bilanțului și a testului de rezistență a sectorului asigurărilor, Autoritatea de Supraveghere Financiară a luat măsuri de restabilire a situației financiare a asigurătorilor aflați în dificultate. Totuși, mai trebuie abordate mai multe elemente de vulnerabilitate, inclusiv nivelul redus al amortizoarelor de capital deținute de unii dintre asigurătorii mai fragili și dependența ridicată a

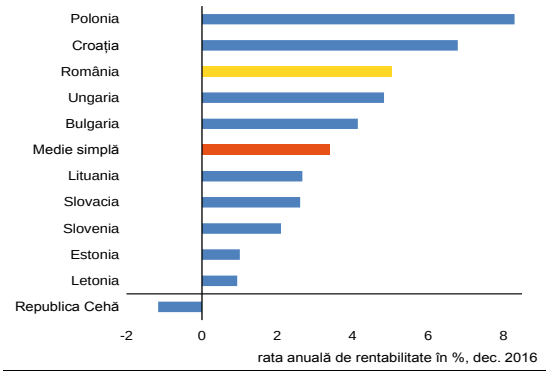
([21]) În ciuda creșterii economice dinamice din ultimii doi ani, poziția de capital a societăților s-a înrăutățit. Conform datelor BNR, aproximativ 44 % (276 500) din numărul total de societăți nu respectă cerințele prevăzute de lege privind capitalizarea, fondurile lor proprii totale fiind mai mici decât jumătate din capitalul subscris. Din aceste societăți, 59 % (163 800 de firme) sunt societăți care au înregistrat pierderi în 2016. Pe de altă parte, aproximativ 42 % (268 500) din numărul total de societăți au avut capital propriu negativ la sfârșitul anului 2016. Pentru detalii suplimentare, a se vedea prezentarea domnului Florin Georgescu, prim-viceguvernator BNR, *Convergența reală – criteriul fundamental de aderare la zona euro*, 22 noiembrie 2017. http://bnr.ro/Prezentari-si-interviuri--1332.aspx

([22]) Gradul de penetrare a asigurărilor este definit ca raportul dintre primele brute subscrise și PIB-ul țării.

acestora față de asigurarea auto obligatorie. Plafonarea primelor de asigurare pentru asigurarea auto obligatorie, care a intrat în vigoare în noiembrie 2016, a fost eliminată în mai 2017 și înlocuită cu prețurile de referință. Până în prezent, eliminarea acestor plafoane maxime nu a declanșat o creștere a primelor de asigurare, care s-au menținut sub prețurile de referință. Pentru a se continua îmbunătățirea sănătății pieței de asigurări, precum și pentru a spori capacitatea societăților de asigurare de a-și consolida baza de capital, câștigurile în materie de eficiență realizate prin măsuri de reducere a costurilor par să fie garantate, în special în ceea ce privește distribuția de produse de asigurare.

Independența autorității de supraveghere nebancară a devenit obiectul unor presiuni. În urma măsurilor luate după efectuarea, în 2015, a unei reevaluări a bilanțului și a testului de rezistență a sectorului asigurărilor (Comisia Europeană, 2017a) în vederea rezolvării deficiențelor referitoare la societățile de asigurări aflate în dificultate financiară și la situația asigurării auto obligatorii, Parlamentul a lansat, la sfârșitul anului 2016, o procedură de revocare a mandatului președintelui Autorității de Supraveghere Financiară. Fostul președinte al autorității a fost ulterior eliberat din funcție de către Parlament în mai 2017. Aceste măsuri denotă exercitarea unei presiuni politice ca răspuns la acțiunile de supraveghere ale autorității. Se limitează astfel independența autorității de supraveghere de a aborda în timp util deficiențele identificate în sfera sa de competență.

Graficul 3.2.1: **Rata de rentabilitate netă reală a investițiilor fondurilor de pensii, decembrie 2016 (date preliminare)**

Sursa: OCDE

Reducerile recente ale contribuțiilor la fondurile de pensii din cel de al doilea pilon au fost declanșate mai degrabă de problemele fiscal-bugetare pe termen scurt decât de performanța lor financiară (a se vedea secțiunea 3.1)**.** Situația financiară și funcționarea fondurilor private de pensii din România nu au constituit un motiv de îngrijorare. Conform datelor OCDE, în 2016 au fost printre cele mai performante fonduri de pensii din noile state membre ale UE, împreună cu fondurile de pensii din Polonia și Croația (OCDE, 2017c). Rata de rentabilitate netă reală a investițiilor fondurilor de pensii din cel de al doilea pilon din România era de aproximativ 5 % în 2016, mai mare decât rata medie de rentabilitate (medie simplă) de 3,4 % a fondurilor de pensii din noile state membre ale UE.

Reforma celui de al doilea pilon de pensii ar putea afecta sustenabilitatea sistemului de pensii și performanța pieței locale de capital. La sfârșitul lunii iunie 2017, fondurile de pensii din cel de al doilea pilon dețineau active totale în valoare de 7,9 miliarde EUR și aproximativ 6,9 milioane de participanți (persoane fizice). În ultimii doi ani, fondurile de pensii din cel de al doilea pilon și-au diversificat considerabil investițiile. Începând din iunie 2017, aproximativ 65 % din activele lor au fost investite în titluri de stat, în scădere față de aproximativ 70 % în 2012. În plus, aceste fonduri de pensii au investit aproximativ 19,6 % din activele lor în fonduri proprii, 6,4 % în depozite și restul în fonduri de investiții, obligațiuni corporative și municipale. Investițiile fondurilor de pensii din cel de al doilea

pilon în acțiuni cotate la Bursa de Valori București au ajuns la aproximativ 1,34 miliarde EUR la sfârșitul lunii iunie 2017. Aceste investiții au fost cu circa 20 % mai mari decât la sfârșitul anului 2016, grație majorării indicilor bursei de valori și creșterii participațiilor deținute de aceste fonduri de pensii la unele dintre cele mai mari societăți cotate la Bursa de Valori București.

3.3. PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ, EDUCAȚIE ȘI POLITICI SOCIALE

Cererea de pe piața forței de muncă

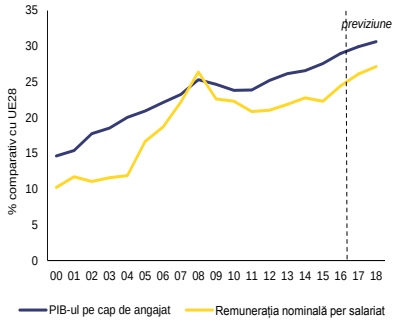
Rata de ocupare este în creștere, sub efectul cererii interne puternice. Rata de ocupare, inclusiv numărul persoanelor care desfășoară activități independente, este în creștere în sectoarele aflate în expansiune, respectiv în sectorul industrial și al serviciilor, în care este nevoie de personal cu calificări de nivel mediu și înalt. De asemenea, numărul total de persoane angajate a crescut ușor în ultimele 12 luni.

Se primesc tot mai multe semnale din partea angajatorilor privind dificultățile întâmpinate de aceștia în a recruta personal și în a reține în serviciu personalul deja angajat. Potrivit informațiilor din sondaje, în 2016, 72 % dintre angajatori s-au confruntat cu dificultăți în ocuparea posturilor vacante, procentul cel mai ridicat din 2008 până în prezent (Manpower Group, 2016). Se constată o lipsă a personalului cu calificări de nivel mediu și înalt în sectorul ingineriei, al mașinilor, al tehnologiei informației și al serviciilor. Doar 29 % dintre români au măcar cunoștințe informatice de bază ([23]) și mai puțin de 6 % dintre societăți pun la dispoziția angajaților lor cursuri de formare în domeniul TIC. Salariile mai mari primite în străinătate, mobilitatea internă scăzută ([24]), inițiativele antreprenoriale limitate și corelarea insuficientă a nivelului de instruire oferit în școală cu necesitățile de pe piața forței de muncă contribuie la creșterea deficitului de forță de muncă.

Creșterile salariale substanțiale din ultimii ani reflectă o contracție a pieței forței de muncă. Atât productivitatea muncii, cât și salariile converg către media UE ([25]) (graficul 3.3.1). În România s-a înregistrat în ultimii 3 ani o accelerare a creșterii salariilor (în termeni reali), cele mai semnificative creșteri având loc în industria prelucrătoare, în sectorul IT și cel financiar, precum și în sectorul public. Pe lângă adâncirea deficitului de forță de muncă, care a condus la un salt al salariilor în perioada de după criză, în special pentru sectoarele economice în care este nevoie de mână de lucru mediu și înalt-calificată, alți factori care explică tendința actuală sunt: (i) majorările ad hoc succesive ale salariilor din sectorul public și (ii) creșterea abruptă a salariului minim prevăzut de lege. Cu toate acestea, faptul că în 2018 contribuțiile sociale au fost trecute aproape în totalitate în sarcina angajaților ar putea avea un impact negativ asupra salariilor nete pe termen scurt (a se vedea secțiunea 3.1).

Trecerea contribuțiilor sociale de la angajator la angajat reprezintă o schimbare majoră, care modifică structura salarială și transformă în mod fundamental modul de finanțare a sistemelor de protecție socială. În majoritatea țărilor din UE, ponderea contribuțiilor angajatorilor este adesea mai mare sau egală cu cea a salariaților (în Danemarca, contribuțiile la asigurările sociale sunt finanțate din contribuțiile fiscale). Trecerea contribuțiilor în sarcina angajaților reprezintă, de asemenea, o deviere importantă de la sistemul de contribuții la fondul asigurărilor sociale care este în general consacrat în țările industrializate, în care atât responsabilitatea, cât și sarcina finanțării acestui sistem este împărțită între angajatori, angajați și stat. Acest sistem este consacrat și în diverse standarde internaționale ([26]).

Graficul 3.3.1: **Remunerația nominală per salariat și PIB-ul pe cap de angajat**

Sursa: Comisia Europeană

([23]) Printre cele mai scăzute din UE și jumătate din media UE; a se vedea nota de subsol 65.

([24]) Printre alte cauze se numără și faptul că 96 % din populație deține o locuință proprietate personală, cel mai ridicat procent din UE.

([25]) PIB-ul pe cap de angajat, ca indicator al productivității, era de aproximativ 31 % în 2016, în timp ce salariile rămâneseră în urmă, la aproximativ 27 %.

([26]) România a ratificat Convenția nr. 102 a OIM privind standardele minime de securitate socială și Codul de securitate socială al Consiliului Europei, angajându-se astfel din punct de vedere juridic să respecte norme care stipulează că ponderea totală a contribuțiilor la fondul asigurărilor sociale care revin în sarcina angajaților acoperiți nu trebuie să depășească 50 % din resursele financiare totale alocate pentru protecția socială a lucrătorilor și a familiilor acestora. În plus, o serie de standarde internaționale fără caracter obligatoriu prevăd principii și formulează recomandări cu privire la repartizarea echitabilă a sarcinii și la solidaritate, inclusiv cu privire la rolul angajatorilor în această privință.

Caseta 3.3.1: **Monitorizarea performanței în lumina Pilonului european al drepturilor sociale**

Pilonul european al drepturilor sociale, proclamat la 17 noiembrie 2017 de către Parlamentul European, Consiliu și Comisia Europeană, prevede 20 de principii și drepturi de care ar trebui să beneficieze cetățenii în UE. Având în vedere moștenirea crizei și transformările prin care trec societățile noastre ca urmare a îmbătrânirii populației, a digitalizării și a noilor modalități de lucru, Pilonul servește drept busolă pentru un proces reînnoit de convergență către condiții de muncă și de viață mai bune.

România întâmpină dificultăți în ceea ce privește mai mulți indicatori din Tabloul de bord social ([27]) pe care se sprijină Pilonul european al drepturilor sociale. În România se înregistrează o rată relativ ridicată de părăsire timpurie a școlii, procentul tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET) este și el important, iar disparitatea dintre femei și bărbați în privința ocupării forței de muncă este, la rândul său, relativ ridicată. De asemenea, România se confruntă cu un risc ridicat de sărăcie și excluziune socială, precum și cu inegalitatea veniturilor. În ciuda faptului că s-au înregistrat rezultate mai bune pe piața forței de muncă, inactivitatea unor segmente importante ale populației în vârstă de muncă este în continuare preocupantă. Romii și persoanele cu handicap se confruntă la rândul lor cu dificultăți în a obține un loc de muncă. Felul în care au fost concepute măsurile active pe piața muncii propuse nu este în continuare pe deplin aliniat cu cererea de pe piața muncii.

ROMÂNIA		
Egalitatea de șanse și acces egal pe piața forței de muncă	Persoane care au părăsit de timpuriu o formă de educație sau de formare (% din populația în vârstă de 18-24 de ani)	State membre cu o situație critică
	Disparitatea de gen în ocuparea forței de muncă	State membre cu o situație critică
	Raportul dintre chintila superioară și cea inferioară (S80/S20)	State membre cu o situație precară, dar în curs de îmbunătățire
	Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială (în %)	State membre cu o situație critică
	Tineri NEET (% din populația totală în vârstă de 15-24 de ani)	State membre cu o situație critică
Piețe dinamice ale forței de muncă și condiții echitabile de muncă	Rata de ocupare (% din populația în vârstă de 20-64 de ani)	State membre cu o situație de urmărit
	Rata șomajului (% din populația în vârstă de 15-74 de ani)	State membre cu o situație mai bună decât media
	Participarea la politici active pe piața muncii (per 100 de persoane dornice să muncească)	State membre cu o situație critică
	VDBGP creștere pe cap de locuitor	State membre cu cele mai bune performanțe
	Remunerarea angajaților pe oră lucrată	State membre cu o situație precară, dar în curs de îmbunătățire
Protecție socială și incluziune	Impactul transferurilor sociale (altele decât pensiile) asupra reducerii sărăciei	State membre cu o situație critică
	Copii cu vârste de mai puțin de 3 ani aflați în structuri formale de îngrijire	State membre cu o situație precară, dar în curs de îmbunătățire
	Nevoi medicale neacoperite, potrivit situației care rezultă din semnalările populației	State membre cu o situație critică
	Nivelul de competență digitală al persoanelor	State membre cu o situație critică

Statele membre sunt clasificate cu ajutorul unei metodologii statistice convenite în comun cu comitetele EMCO și CPS. Metodologia examinează atât nivelul, cât și variația indicatorilor în comparație cu mediile UE corespunzătoare și grupează statele membre în șapte categorii (de la „state membre cu cele mai bune performanțe" la „state membre cu o situație critică"). De exemplu, o țară poate fi încadrată în categoria „state membre cu o situație mai bună decât media" dacă nivelul indicatorului este apropiat de media UE, dar se îmbunătățește rapid. Pentru informații detaliate privind metodologia, a se consulta proiectul de Raport comun privind ocuparea forței de muncă - 2018, COM (2017) 674 final.

Există o serie de dificultăți specifice legate de egalitatea de șanse. Inegalitatea de șanse persistă în învățământ, în sănătate, în ceea ce privește accesul la locuri de muncă și la servicii și este prevalentă mai ales în zonele rurale. Acest lucru se datorează și precarității dialogului social.

Au fost obținute rezultate pozitive în privința dezinstituționalizării copiilor. Numărul de copii instituționalizați a scăzut considerabil. A fost elaborat un plan de închidere a instituțiilor de protecție a copilului, iar interesul copilului a fost așezat în centrul acestui proces. Planul va fi aplicat pentru un prim lot de 50 de instituții și promovează întreprinderea de acțiuni „croite pe măsură" pentru fiecare copil aflat în instituțiile în cauză, vizând în primul rând reintegrarea copiilor în familiile lor. Finanțarea actuală nu este încă suficientă pentru a permite atingerea obiectivelor. S-au depus eforturi susținute în ceea ce privește serviciile de prevenire, iar numărul familiilor care beneficiază de aceste servicii a crescut cu 35 % din 2011 până în 2016.

([27]) Tabloul de bord social cuprinde 14 indicatori principali, dintre care 12 sunt utilizați în prezent pentru a compara performanțele statelor membre. Indicatorii „participanți la politicile pieței forței de muncă per 100 de persoane care doresc să muncească" și „remunerarea angajaților pe oră lucrată (în EUR)" nu sunt utilizați din cauza preocupărilor tehnice exprimate de către statele membre. Alternativele posibile vor fi discutate în cadrul comitetelor relevante. Abreviere: VDBGP – venitul disponibil brut al gospodăriilor populației.

Salariul minim a ajuns la un nivel cu peste 100 % mai mare, în termeni nominali, decât cel din 2012. Salariul minim brut a crescut de la 700 RON (aprox. 162 EUR) în 2012 la 1 450 lei (aprox. 315 EUR) în 2017 și a ajuns la 1 900 RON (aprox. 413 EUR) în 2018, în această sumă fiind incluse și contribuțiile angajatorilor la fondul asigurărilor sociale. Rata de creștere a salariului minim în perioada 2012-2017 a depășit rata de creștere a salariului mediu și a adus numărul lucrătorilor care primesc salariul minim la aproximativ 30 % în 2016, ceea ce face ca distribuția salariilor să fie comprimată la limita de jos de salarizare. În pofida unei propuneri privind luarea în considerare, ca bază solidă pentru consultări, a unui set de criterii obiective, susținute de partenerii sociali, salariul minim continuă să fie stabilit de guvern în mod discreționar.

Scăderea ofertei de forță de muncă

Demografia și emigrarea afectează oferta de forță de muncă de pe piață. Populația a scăzut semnificativ față de 2008, iar distribuția în cadrul grupelor de vârstă a evoluat nefavorabil ([28]). În plus, în jur de 3,4 milioane de români lucrează și locuiesc în străinătate. Acest fenomen afectează în special sectoare precum sectorul sănătății. Mulți dintre cei care emigrează sunt mai tineri și mai bine calificați decât media populației ([29]), ceea ce are drept efect scăderea și mai puternică a ofertei de forță de muncă calificată. Chiar dacă, pe termen scurt, transferurile de bani efectuate de lucrătorii plecați în străinătate către cei de acasă contribuie la îmbunătățirea situației financiare a familiilor, pe termen lung, evoluția demografică negativă și emigrarea ar putea afecta creșterea economică și convergența veniturilor (Comisia Europeană, 2017i: p. 56, FMI, 2016).

Cu toate că populația în vârstă de muncă este în scădere, există o rezervă importantă de mână de lucru încă neexploatată. Rata de participare la forța de muncă a populației cu vârste cuprinse între 20 și 64 de ani rămâne una dintre cele mai scăzute din UE, în ciuda îmbunătățirilor recente (72,5 % în trimestrul 3 din 2017). Mai mult, se înregistrează rate ridicate ale șomajului de lungă durată, care afectează jumătate din numărul total de șomeri (conform datelor din 2016). Disparitățile între regiuni sunt în continuare importante. O combinație adecvată de politici active în domeniul pieței forței de muncă ar putea contribui la activarea anumitor grupuri defavorizate, în special a femeilor din grupa de vârstă adultă cu un nivel scăzut de educație, a romilor și a tinerilor, mai ales din zonele rurale (Banca Mondială, 2017c).

Decalajul dintre femei și bărbați în ceea ce privește ocuparea forței de muncă este important, fiind afectate în principal femeile mai în vârstă. Decalajul a crescut de la 16,7 puncte procentuale în 2014 la 17,6 puncte procentuale in 2016. Rata de ocupare și rata de activitate în rândul femeilor sunt în continuare mult sub media UE, în special în cazul femeilor mai în vârstă, în parte din cauza lipsei unor centre de îngrijire a copilului ([30]), a unor structuri de încadrare a copiilor după orele de școală și a unor servicii de îngrijire pe termen lung care să fie disponibile la prețuri accesibile. Guvernul a luat unele măsuri pentru a formaliza încadrarea în muncă a persoanelor care au grijă de copii și intenționează să finanțeze 2 500 de creșe. Din cauza disparităților dintre femei și bărbați în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, rezultă, de asemenea, un decalaj în ceea ce privește nivelul pensiilor primite de aceștia, care este unul dintre cele mai ridicate din UE. În ciuda acestor dificultăți, legea privind egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei este pe agenda de dezbateri a Parlamentului din luna decembrie 2013 și încă nu a fost prevăzută dezbaterea sa în cadrul unei sesiuni plenare.

Numărul tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (NEET) rămâne foarte ridicat. În timp ce șomajul în rândul tinerilor a scăzut (17,3 % în 2017), situația tinerilor din categoria NEET nu a cunoscut decât o îmbunătățire vagă, determinată, în principal, de scăderea ratei de părăsire timpurie a școlii. Mulți dintre tinerii NEET sunt lucrători inactivi sau

([28]) Populația României a scăzut de la 21,1 milioane la 19,8 milioane în perioada 2007-2016, iar raportul dintre populația de peste 60 de ani și cea cu vârsta cuprinsă între 20 și 59 de ani a crescut de la 36,1 % la 44,1 % în aceeași perioadă (Eurostat, 2017)

([29]) Mai mult de jumătate dintre cei care locuiesc în străinătate au vârste cuprinse între 18 și 39 de ani (Banca Mondială, 2016b).

([30]) Procentul copiilor sub 3 ani aflați în structuri formale de îngrijire este de doar 9,4 %.

descurajați din punct de vedere economic (Eurofound, 2016), iar incidența acestei tendințe în rândul femeilor și al romilor (FRA, 2016) este deosebit de ridicată.

Punerea în aplicare a Garanției pentru tineret rămâne insuficientă din cauza întârzierilor semnificative. Mesajul garanției nu a ajuns încă la marea majoritate a tinerilor NEET pentru ca aceștia să poată beneficia de programele respective. Două treimi (65,7 %) dintre tinerii care s-au înregistrat în programele Garanției pentru tineret nu primiseră nicio ofertă de angajare într-un interval de 4 luni, în condițiile în care fondurile alocate României în cadrul inițiativei UE „Locuri de muncă pentru tineri” nu au fost cheltuite și riscă să fie returnate la bugetul UE. Nu este prevăzută niciun fel de urmărire a situației pentru majoritatea tinerilor NEET care au primit o ofertă de muncă. Au fost demarate o serie de măsuri, inclusiv furnizarea de oferte în cadrul Garanției pentru tineret de către echipe pluridisciplinare, formate din consilieri în domeniul ocupării forței de muncă și al educației, precum și din asistenți sociali. Primele rezultate sunt așteptate la începutul anului 2018.

Raza de acțiune și felul în care sunt concepute politicile active pe piața muncii par insuficiente. Din cauza întârzierilor în ceea ce privește accesul la politicile active pe piața muncii finanțate de UE, alocările financiare ([31]) și ratele de participare la aceste politici ([32]) rămân foarte scăzute. În ciuda creșterii stimulentelor financiare, unele măsuri se suprapun pentru grupurile-țintă, utilizarea și popularitatea schemelor de mobilitate rămân scăzute, iar sarcina administrativă rămâne un factor disuasiv pentru angajatori. Elaborarea de măsuri inovatoare și cooperarea serviciilor publice de ocupare a forței de muncă cu serviciile sociale și de învățământ și cu furnizorii externi ([33]) sunt limitate. Nu există nicio procedură de gestionare a cazurilor șomerilor de lungă durată și ale beneficiarilor de asistență socială. Programele de lucru comunitare nu oferă competențe relevante și par a avea o valoare limitată ca etape pregătitoare către ocuparea unui loc de muncă pe perioadă nedeterminată. Au fost luate unele măsuri pentru a consolida capacitatea serviciului public de ocupare a forței de muncă, însă noi planuri de reformă (în special cele referitoare la fuzionarea acestor servicii cu alte instituții) pot induce o anumită incertitudine cu privire la procesul de reformă.

Capacitatea limitată de previzionare a nevoilor în materie de competențe ar putea afecta și mai mult oferta de forță de muncă. În prezent, pentru a se evalua competențele pe care se bazează programele de formare, se urmează o procedură standard, care însă nu este suficientă, dată fiind evoluția rapidă a nevoilor în economie (Cedefop, 2017). Capacitatea de a anticipa viitoarele nevoi în materie de competențe și de a estima impactul preconizat al noilor tehnologii, cum ar fi volumele mari de date, biotehnologiile, tehnologiile de reutilizare a deșeurilor, sistemele avansate de fabricație, precum și inovațiile din sectorul public, este, prin urmare, redusă. Se estimează că sistemul de previzionare a nevoilor în materie de competențe dezvoltat în prezent de către serviciile publice de ocupare a forței de muncă este cel care va servi drept sursă de inspirație pentru elaborarea programelor de formare, inclusiv a celor finanțate din Fondul social european.

Implicarea partenerilor sociali în procesul de elaborare a politicilor este foarte limitat. Au fost instituite structuri instituționale de dialog social (de exemplu, Consiliul Național Tripartit pentru Dialog Social și, cu o sferă de acțiune mai largă, Consiliul Economic și Social, dar și comitetele ministeriale și județene), dar ele sunt utilizate de către guvern mai ales pentru a furniza informații cu privire la inițiativele planificate, fără să existe un proces solid de implicare și cooperare (Eurofound, 2018). Opiniile partenerilor sociali cu privire la procesul de elaborare a politicilor sunt adesea ignorate de guvern, chiar și atunci când acestea converg, cum a fost cazul recentei reforme fiscale și a inițiativei de trecere a contribuțiilor sociale de la angajatori la angajați. România este percepută ca având unul dintre cele mai scăzute niveluri de cooperare din UE în relațiile angajat-angajator (Forumul Economic Mondial, 2017). Capacitatea partenerilor sociali este, la rândul ei, limitată.

([31]) Bugetul național alocat politicilor active pe piața muncii a fost de 0,2 % din PIB în 2015, excluzând finanțarea provenită din Fondul social european.

([32]) 3,1 % dintre persoanele care doresc să muncească și 6,3 % dintre șomeri au beneficiat de măsurile de activare întreprinse (în 2016).

([33]) ONG-urile și întreprinderile de inserție socială (entitățile care sprijină grupurile vulnerabile să se pregătească în vederea intrării pe piața forței de muncă și să se integreze efectiv pe această piață, de ex., persoanele seropozitive care trăiesc în condiții de sărăcie extremă, persoanele fără adăpost sau persoanele condamnate).

Cadrul pentru negocierile colective nu este favorabil unei funcționări armonioase a sistemului de relații de muncă. Dialogul social este caracterizat de un nivel scăzut de negociere colectivă ([34]), în special la nivel de sector, și de o participare redusă a sindicatelor și a organizațiilor patronale. Printre principalele obstacole în calea unui dialog social mai eficace sunt pragurile ridicate de reprezentativitate și definirea neclară a sectoarelor. Au fost discutate modificările propuse a fi aduse Legii privind dialogul social, care vizează îmbunătățirea procesului de negociere și definirea sectoarelor economice, însă negocierile nu avansează.

Inegalitate

Persistă inegalități mari între venituri, în special între zonele rurale și cele urbane. În ciuda unei ușoare îmbunătățiri în 2016 și a modificărilor de politică recente, România are în continuare unul dintre cele mai ridicate niveluri ale inegalității veniturilor din UE, veniturile deținute de 20 % din populația cea mai bogată fiind de șapte ori mai mari decât cele deținute de 20 % din populația cea mai săracă. În 2016, veniturile mediane ale gospodăriilor rurale reprezentau doar 52 % din veniturile gospodăriile din zonele urbane. Inegalitatea mare a veniturilor este rezultatul unei distribuții extrem de inegale a veniturilor înainte de plata impozitelor și a prestațiilor (inegalitatea veniturilor de piață) și a capacității limitate a sistemului de impozite și prestații sociale de a reduce discrepanțele de venituri.

Inegalitatea de șanse rămâne o problemă. Accesul inegal la educație, asistență medicală și alte servicii, împreună cu nivelul ridicat al transmiterii sărăciei între generații ([35]), îi împiedică pe copiii din zonele defavorizate sau din familiile defavorizate să își atingă întregul lor potențial. Au fost introduse unele măsuri sociale destinate copiilor de vârstă preșcolară și școlară, însă aplicarea pe scară largă a acestora este scăzută, iar locurile din grădinițe nu sunt suficiente. Zonele rurale sunt în mod special afectate de inegalitatea de șanse din cauza infrastructurii proaste, a oportunităților insuficiente de angajare și a serviciilor publice inexistente sau de slabă calitate (Comisia Europeană, 2016a).

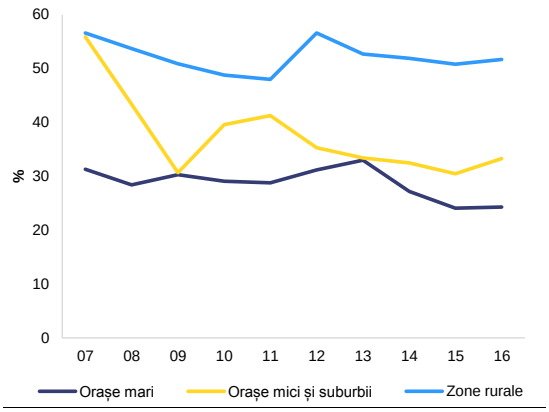
Sărăcia și excluziunea socială

În ciuda creșterii economice, sărăcia și excluziunea socială au cunoscut o creștere după o scădere de patru ani. Creșterea sărăciei și a excluziunii sociale în 2016 este determinată de faptul că venitul disponibil pentru segmentul de populație reprezentat de cei mai săraci 10 % din populație nu a crescut, spre deosebire de situația restului gospodăriilor. Rata sărăciei în rândul persoanelor încadrate în muncă este, la 18,9%, una dintre cele mai mari din UE, dublu față de media UE, ceea ce reflectă procentul mare de persoane ale căror venituri monetare sunt aproape de zero, deși lucrează cu normă întreagă, în special în sectorul agriculturii de subzistență și de semisubzistență. Riscul de sărăcie sau de excluziune socială este cel mai mare în rândul tinerilor, al familiilor cu copii, al romilor, al persoanelor cu handicap, al populației rurale și al persoanelor inactive (Comisia Europeană, 2017a, FRA 2016). Femeile sunt mai expuse la sărăcie din cauza carierelor mai scurte, a vârstei mai reduse de pensionare și a contribuțiilor mai scăzute la fondul de pensii. Persoanele care locuiesc în zonele rurale sunt de două ori mai expuse la riscul de sărăcie sau de excluziune socială decât persoanele care locuiesc în orașe (graficul 3.3.2).

([34]) În România s-a înregistrat o scădere drastică a numărului contractelor colective de muncă, de la 98 % (în 2008) la 35 % (în 2016), în comparație cu media UE de 60 % (2016). Proporția lucrătorilor înscriși în sindicate a scăzut de la aproximativ 90 % în 1990 la aproximativ 20 % în 2012. Proporția angajatorilor afiliați la o organizație patronală este printre cele mai scăzute din UE (pe baza datelor din 2013).

([35]) Există o corelație între sărăcia în rândul copiilor și nivelul de educație al părinților, 63,2 % dintre copiii lucrătorilor slab calificați fiind expuși la riscul de sărăcie, comparativ cu doar 6,7 % dintre copiii proveniți din familii în care părinții sunt înalt calificați.

Graficul 3.3.2: **Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, pe grade de urbanizare**

Sursa: Comisia Europeană

Condițiile precare de locuit și excluziunea afectează segmente importante ale populației. O proporție importantă din populație se confruntă cu condiții de locuit extrem de precare (19,8 %, față de 4,9 % în UE). Procentul este ridicat și în cazul copiilor. Rata costurilor suplimentare pentru locuințe, deși în scădere, rămâne problematică, în 2016, pentru una din opt gospodării, acoperirea costurilor legate de locuință reprezentând peste 40 % din venituri. Rata de supraaglomerare a locuințelor este cu mult peste media UE, în special pentru românii cu venituri insuficiente.

Romii se confruntă cu numeroase dezavantaje. În comparație cu restul populației, ei se confruntă cu o inegalitate de șanse și rate ale sărăciei extrem de ridicate, cu o rată scăzută de ocupare a forței de muncă, cu un nivel slab de instruire, cu un nivel scăzut de acoperire de către asigurările de sănătate și cu condiții precare de locuit (Comisia Europeană 2017a). Persistă segregarea pe cartiere, evacuările forțate și discriminarea la locul de muncă. Cu toate că organismele specifice care se ocupă de situația romilor demonstrează o mai mare implicare, impactul acestora depinde de activitatea celorlalte instituții. Măsurile care vizează incluziunea romilor sunt susținute în principal de proiecte cu finanțare externă. O bună parte dintre acestea sunt abia la început.

Persoanele cu handicap și copiii se confruntă cu un risc mai ridicat de sărăcie. Multe persoane cu handicap părăsesc timpuriu școala și puține ajung în învățământul terțiar, ceea ce le scade șansele de angajare. Situația este înrăutățită de absența unor servicii de ocupare a forței de muncă care să abordeze în mod specific această problemă și de disponibilitatea inegală a consilierilor profesionali și a formatorilor profesionali. Sărăcia în rândul copiilor este printre cele mai ridicate ([36]) din UE și este în creștere, și din cauza eficacității scăzute a sistemului de prestații familiale și a sferei limitate de acțiune a măsurilor integrate propuse pentru a remedia această situație.

Accesul la protecție socială este limitat, în special pentru lucrătorii fără un contract de muncă standard și pentru mulți dintre cei care desfășoară o activitate independentă. Incidența ridicată a sărăciei este determinată de șomaj, de inactivitate și de accesul inegal la servicii și la protecție socială. Majoritatea celor care beneficiază de asistență socială au o educație precară și locuiesc în zone rurale sau izolate, unde accesul la un loc de muncă și la servicii este foarte limitat. Mai mult de jumătate din populația rurală care lucrează în agricultura de subzistență nu contribuie la sistemul de pensii sau nu este acoperită de ajutoarele de șomaj, iar mulți nu au asigurare de sănătate. Lucrătorii ocazionali și sezonieri nu sunt acoperiți de asigurarea de sănătate obligatorie și au un acces mai limitat la concediile pentru creșterea copilului. Riscul de sărăcie pentru lucrătorii care desfășoară o activitate independentă este de peste zece ori mai mare decât pentru salariați. Lucrătorii cu fracțiune de normă, dintre care mai mult de jumătate lucrează în mod involuntar cu fracțiune de normă (59,4 %, față de media UE de 15,3 %), se confruntă, de asemenea, cu un risc foarte ridicat de sărăcie.

Prestațiile de șomaj sunt foarte mici. Acestea au o acoperire foarte redusă și în scădere, iar criteriile de eligibilitate sunt stricte ([37]). Rata de acoperire pentru șomerii de scurtă durată a scăzut în 2016 față de 2013, ajungând la aproximativ 10 % ([38]). Adecvarea prestațiilor este slabă și a continuat să scadă puternic din 2010 până în prezent. Rata netă de înlocuire pentru un lucrător cu un salariu mediu a scăzut în 2016 de la 45 % la 30 %. Fixat la

([36]) Unul din doi copii români este expus riscului de sărăcie sau de excluziune socială.

([37]) Potrivit rezultatelor exercițiului de evaluare comparativă privind prestațiile de șomaj, efectuat de comitetul consultativ al UE – Comitetul pentru ocuparea forței de muncă (EMCO).

([38]) Pe baza datelor Eurostat.

500 RON pe lună, indicatorul social de referință pe baza căruia se calculează prestațiile de șomaj este cu mult sub salariul minim și nu a fost indexat de la introducerea sa în 2008.

Furnizarea serviciilor sociale rămâne fragmentată și depinde într-o măsură tot mai mare de capacitatea financiară a municipalităților. Există un nivel redus de coordonare între organismele naționale, locale, cele publice și cele private în ceea ce privește furnizarea serviciilor, iar acoperirea serviciilor sociale este limitată, în special în zonele rurale. Anumite servicii, cum ar fi serviciile de îngrijire pe termen lung sau cele de consiliere sunt furnizate în principal în marile orașe. Efectivele de personal variază considerabil între marile orașe și comunitățile rurale, în multe localități neexistând niciun asistent social. Nu există legături sistematice între serviciile sociale și cele de ocupare a forței de muncă ([39]), iar politicile active pe piața muncii nu sunt adaptate nevoilor individuale ale beneficiarilor de asistență socială (a se vedea secțiunea 3.4.5). Un proiect-pilot menit să introducă servicii integrate în peste 100 de comunități marginalizate avansează lent, în ciuda discuțiilor îndelungate.

În ciuda faptului că se află de mai mulți ani în pregătire, punerea în aplicare a Legii privind venitul minim de incluziune a fost din nou amânată. Venitul minim actual este unul dintre cele mai scăzute din UE, nu doar în termeni absoluți, ci și în raport atât cu pragul de sărăcie, cât și cu lucrătorii cu venituri salariale mici, cheltuielile cu asistența socială fiind, de asemenea, foarte reduse. Legea privind venitul minim de incluziune va spori gradul de adecvare și de acoperire, dar mult-așteptata intrare în vigoare a legii, programată inițial pentru luna aprilie 2018, a fost amânată cu încă un an, ceea ce poate avea efecte negative asupra sărăciei și a excluziunii sociale.

Educație și competențe

Rezultatele slabe ale sistemului de educație și formare vor limita perspectivele de creștere pe termen lung. Ratele constant ridicate de părăsire timpurie a școlii (graficul 3.3.3), accesul inegal la un învățământ de calitate și lacunele mari în performanțele elevilor, măsurate prin evaluarea competențelor de bază, indică faptul că potențialul capitalului uman rămâne într-o mare măsură neexploatat. Educația și formarea profesională nu sunt îndeajuns aliniate cu nevoile de pe piața forței de muncă. Dacă nu sunt abordați și dacă evoluția demografică negativă a țării nu este inversată, acești factori vor contribui la ratarea unor oportunități de creștere (a se vedea, de asemenea, caseta 3.3.2).

Evaluarea externă a școlilor și a învățământului superior se confruntă cu dificultăți constante. Asigurarea calității în învățământul școlar rămâne în mare parte axată pe respectarea regulilor, din cauza fragmentării și a suprapunerii responsabilităților. Mecanismele de sprijinire a îmbunătățirii și a dezvoltării școlare sunt relativ slabe (OCDE, 2017a), în ciuda eforturilor recente de a valorifica mai bine învățămintele desprinse în urma exercițiilor de asigurare a calității. Organismul de asigurare a calității pentru învățământul preuniversitar nu poate face recomandări pentru a sprijini școlile, iar sarcinile inspectoratelor școlare constau în principal în asigurarea respectării reglementărilor. În ciuda eforturilor recente ale organismului de asigurare a calității în învățământul superior de a îmbunătăți evaluarea externă și standardele pentru programele de licență, de masterat și de doctorat, promovarea excelenței în învățământul superior rămâne o provocare importantă.

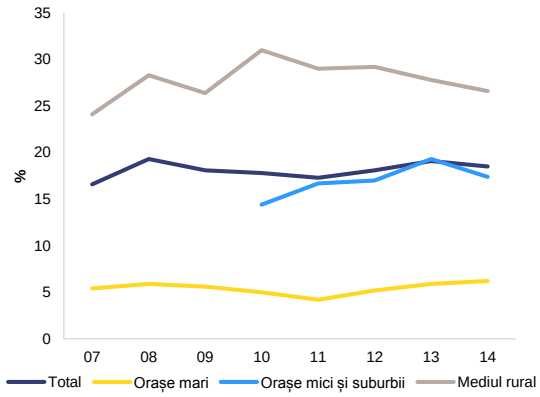
Adeseori, disparitățile dintre mediul rural și cel urban, excluziunea romilor și inegalitățile în materie de educație se suprapun. În școlile din mediul rural, calitatea învățământului este în general mai slabă decât în școlile de la oraș ([40]). Disparitatea, din punctul de vedere al rezultatelor slabe la învățătură, între elevii care provin din familii favorizate și cei care provin din medii defavorizate este una dintre cele mai mari din UE (36,9 puncte procentuale în ceea ce privește rezultatele obținute la evaluarea cunoștințelor științifice, comparativ cu 26,2 puncte procentuale în UE-28). Incluziunea romilor în învățământ

([39]) În pofida transpunerii Recomandării 2016/67/C a Consiliului din 15 februarie 2016 privind integrarea șomerilor de lungă durată pe piața forței de muncă.

([40]) În 2016, 37,5 % din elevii de clasa a 8-a (adică din ultimul an de învățământ secundar inferior) din școlile din mediul rural au avut rezultate slabe la evaluările naționale, față de 15 % din cei din școlile din zonele urbane.

rămâne o problemă, iar implicațiile acesteia se resimt la nivelul incluziunii sociale și a viitoarelor șanse de angajare ale acestora ([41]). Segregarea în învățământ, în special din cauza segregării în funcție de reședință, rămâne o provocare.

Graficul 3.3.3: **Rate de părăsire timpurie a școlii**

Sursa: Comisia Europeană

Trebuie consolidată educația favorabilă incluziunii în clasă. Formarea inițială a cadrelor didactice este insuficientă, în special în ceea ce privește lucrul cu elevii proveniți din medii defavorizate, cu romii și cu elevii cu dificultăți de învățare. Atragerea de cadre didactice de înaltă calitate în școlile defavorizate reprezintă în continuare o provocare. Actualul sistem de alocații pe bază de merit pune insuficient accentul pe sprijinirea lucrului cu elevii din medii defavorizate.

Asistența medicală

Starea de sănătate a populației s-a îmbunătățit, dar se situează în continuare sub standardele Uniunii Europene. În ciuda îmbunătățirilor recente, speranța de viață în România este cu aproape 6 ani sub media UE. Bolile cardiace și accidentele vasculare cerebrale, deși în scădere, sunt în continuare printre cauzele principale ale mortalității, iar incidența anumitor forme de cancer a crescut drastic. Alte probleme importante presante sunt ratele în scădere de vaccinare a copiilor și incidența ridicată a cazurilor de tuberculoză și de tuberculoză multirezistentă. Acestea au, la rândul lor, un impact negativ asupra dezvoltării copiilor, asupra șanselor de angajare în muncă și a îmbătrânirii în condiții bune de sănătate.

Finanțarea insuficientă și utilizarea ineficientă a resurselor publice limitează eficacitatea sistemului de sănătate. Cheltuielile pentru sănătate, calculate pe cap de locuitor, sunt printre cele mai scăzute din UE ([42]). Dependența excesivă de serviciile medicale spitalicești în detrimentul centrelor de asistență medicală primară și comunitară indică o alocare greșită a resurselor și limitează accesul la o asistență medicală de calitate (Comisia Europeană, 2017a). În plus, România se confruntă cu un deficit important de medici și de asistenți. Se estimează că, de la începutul anului 2000, aproximativ 24 000 de medici și asistenți români au părăsit țara (OCDE, 2017b). Guvernul estimează că, în perioada 2017-2018, creșterile salariale din sectorul sănătății vor încetini emigrarea specialiștilor din acest domeniu.

***De facto*, asigurările de sănătate nu au o acoperire universală, în ciuda faptului că reprezintă un drept constituțional.** Asigurările sociale de sănătate acoperă numai aproximativ 86 % din populație, incluzându-i pe cei care locuiesc în străinătate, pe cei care au acces limitat la asistență medicală în zonele rurale și categoriile vulnerabile ale populației. Se estimează că numai 50 % dintre romi sunt acoperiți de sistemul public de asigurări de sănătate (FRA, 2016). Persoanele neasigurate au dreptul doar la un minimum de prestații. Prin urmare, în ciuda adoptării recente a unei legi privind asistența medicală comunitară, decalajul dintre bogați și săraci în ceea ce privește acoperirea nevoilor medicale (6,5 %) este în continuare unul dintre cele mai ridicate din UE. Cauzele principale ale acestei stări de fapt sunt costurile (inclusiv plățile informale) și distanța.

Accesul la medicamente este o problemă importantă, cu toate că se depun eforturi pentru a îmbunătăți situația. Pentru a îmbunătăți accesul la medicamente inovatoare, lista medicamentelor subvenționate a fost modificată substanțial prin introducerea a peste 100 de noi

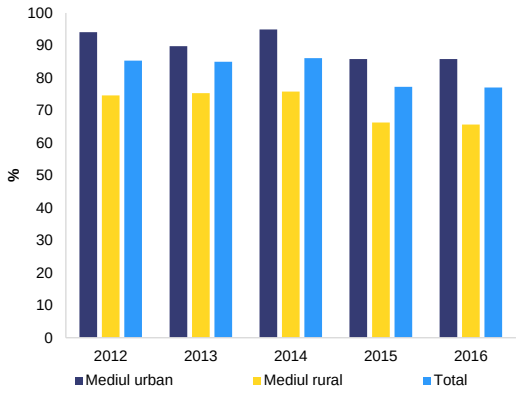
([41]) Potrivit estimărilor Agenției pentru Drepturi Fundamentale, doar 38 % dintre copiii romi merg la grădiniță și 77 % dintre romii cu vârste cuprinse între 18-24 de ani părăsesc timpuriu școala (FRA, 2016).

([42]) 814 EUR în 2015, o treime din media UE. Cheltuielile anuale pentru sănătate reprezintă 4,9 % din PIB, jumătate din media UE, de 9,9 % din PIB.

medicamente din 2014 până în prezent. Cu toate acestea, eforturile de a îmbunătăți accesul cetățenilor la medicamente sunt complicate de temerile că prețurile mici ale unor medicamente în comparație cu alte țări din UE pot încuraja exporturile paralele, limitând astfel disponibilitatea acestora în România.

Punerea în aplicare în curs a Strategiei naționale de sănătate este afectată de evoluția priorităților și de planificarea precară a investițiilor. În ciuda progreselor înregistrate recent în pregătirea investițiilor finanțate de UE în domeniul sănătății (de exemplu, cele trei spitale regionale de la Iași, Cluj și Craiova), pregătirea proiectelor a suferit întârzieri importante, în special în ceea ce privește reorientarea către îngrijirea medicală ambulatorie și către serviciile de asistență medicală comunitară. Lipsa unui angajament politic clar față de acest proiect și lipsa unei implicări în monitorizarea sa, precum și capacitatea administrativă modestă a Ministerului Sănătății riscă să genereze noi întârzieri. Ministerul Sănătății a anunțat în decembrie 2016 o strategie cuprinzătoare în materie de resurse umane, care nu s-a materializat încă (Comisia Europeană, 2017a).

Graficul 3.3.4: **Procentul persoanelor care dețin o asigurare de sănătate și sunt înscrise la un medic de familie**

Sursa: Casa Națională de Asigurări de Sănătate (oficiul național de asigurări de sănătate al României)

În România, corupția în sectorul sănătății este percepută ca fiind la un nivel ridicat ([43]). Corupția în sectorul sănătății acoperă un spectru vast: practica larg răspândită a plăților informale, practicarea meseriei atât în clinici publice, cât și în clinici private, precum și corupția legată de achiziționarea dispozitivelor medicale, de autorizarea și achiziționarea medicamentelor, de numirea managerilor de spitale sau a funcționarilor din cadrul Ministerul Sănătății, precum și corupția existentă în sistemul de formare pentru profesia de medic. În acest context, există încă motive de îngrijorare cu privire la transparența și eficacitatea procedurilor de achiziții publice în vederea construirii celor trei spitale regionale (Comisia Europeană, 2017b).

([43]) Conform unui sondaj Eurobarometru din 2017, 19 % dintre respondenți au declarat că, în cursul anului precedent, au trebuit, cu ocazia vizitei medicale la un medic generalist sau într-un spital, să efectueze o plată suplimentară pe lângă costul standard al consultației. În ciuda unei îmbunătățiri în comparație cu sondajul anterior, această cifră este în continuare una dintre cele mai ridicate din UE (media la nivelul UE: 4 %).

Caseta 3.3.2: **Principalele provocări pentru sistemul de învățământ ca factor al creșterii economice în România**

Investițiile în educație sunt scăzute și nu există mecanisme adecvate pentru sprijinirea școlilor defavorizate. Cheltuielile publice pentru educație, exprimate ca procent din PIB, sunt printre cele mai scăzute din UE (3,1 % față de 4,9 % în 2015), iar ca procent din totalul cheltuielilor publice se situează pe antepenultimul loc din UE (8,6 % față de 10,3 % în 2015). Cheltuielile pe cap de elev/student ale instituțiilor publice și private sunt, de asemenea, printre cele mai scăzute din UE pentru toate nivelurile de învățământ. Această subfinanțare înseamnă o povară financiară importantă pentru gospodăriile din România ([1]). Nu există programe dedicate menite să canalizeze resursele suplimentare către școlile defavorizate, iar coeficienții corectori sunt în continuare insuficienți, în pofida unei creșteri recente a costurilor standard pe cap de elev. Modificările aduse Codului fiscal pot conduce la adâncirea inegalităților dintre bugetele locale destinate finanțării infrastructurilor școlare. Capacitățile necesare pentru a dezvolta și a pune în aplicare politici și programe bazate pe date concrete trebuie consolidate.

Capitalul uman nu pare să fie suficient adaptat nevoilor unei piețe a muncii competitive. În 2016, 23,6 % din populația cu vârsta cuprinsă între 25 și 34 de ani avea cel mult studii corespunzătoare învățământului secundar inferior, față de media UE de 16,6 %. Rata de părăsire timpurie a școlii, deși în scădere ([2]), rămâne ridicată. Aceasta constituie în continuare o problemă, din cauza procentului ridicat al cazurilor de abandon școlar. Conform concluziilor Programului OCDE privind evaluarea internațională a elevilor (PISA), unul din patru elevi avea rezultate școlare slabe la toate cele trei subiecte testate (Comisia Europeană, 2017d). Atingerea excelenței în învățământul școlar nu face decât să adâncească această problemă: proporția elevilor care demonstrează abilități complexe de rezolvare a problemelor este scăzută (2 % la citire; 3,3 % la matematică și 0,7 % la științe). Felul în care a fost conceput programul „a doua șansă” nu este suficient de flexibil pentru cursanții adulți, iar programul respectiv este foarte greu accesibil în zonele rurale.

Corelarea învățământului cu cerințele de pe piața forței de muncă rămâne precară, în ciuda măsurilor recente. Rata de absolvire a învățământului terțiar este una dintre cele mai mici din UE ([3]). Participarea adulților la învățare rămâne foarte scăzută, în special pentru persoanele slab calificate, în ciuda nevoii de actualizare a competențelor (1,2 % în 2016, față de UE-28: 10,8 %). Sistemul de învățare destinat adulților este fragmentat și nu dispune de un organism de coordonare, ceea ce are drept efect o capacitate limitată de transpunere în practică a documentelor strategice. Gestionarea slabă a competențelor, inclusiv în ceea ce privește urmărirea parcursului profesional al absolvenților, împiedică luarea unor decizii pe bază de date factuale. Acest lucru împiedică, de asemenea, aplicarea eficace a Recomandării Consiliului privind parcursurile de actualizare a competențelor.

În ciuda măsurilor recente, calitatea și relevanța pentru piața forței de muncă a educației și formării profesionale (EFP) rămân în mare măsură insuficiente. Atractivitatea filierei educației și formării profesionale ca opțiune de carieră, și nu ca o „a doua opțiune”, așa cum este cazul în general, rămâne destul de limitată. Rata de ocupare în rândul absolvenților recenți de EFP continuă să fie mai mică decât media UE (63,3 % față de 75 % în 2016). În ciuda continuării reformelor, în special în ceea ce privește sistemul dual de educație și formare profesională, persistă probleme care nu au fost încă abordate. Nu a fost încă instituit un sistem integrat și robust de feedback din partea angajatorilor cu privire la relevanța calificărilor. Serviciile de orientare și consiliere profesională sunt în continuare dezvoltate sub potențial. Alinierea dintre EFP și programele de tip „a doua șansă” este insuficientă, ca și furnizarea de parcursuri alternative. Accesul la programe de învățare continuă în cadrul EFP este împiedicat de cerințele de admitere legate de absolvirea învățământului secundar inferior.

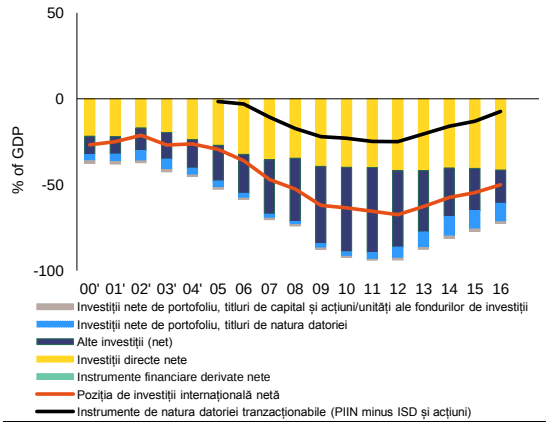
([1]) În România, cheltuielile gospodăriilor pentru educație, exprimate ca procent din cheltuielile publice, sunt de 39 %, față de media UE, de 13 % (date Eurostat, 2015).
([2]) De la 19,1 % în 2015 la 18,5 % în 2016 (% din populația cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani)
([3]) 25,6 % în România, comparativ cu 39,1 % în UE-28 pentru populația cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani (date Eurostat 2016)

3.4. INVESTIȚII

3.4.1. COMPETITIVITATE EXTERNĂ

Poziția investițională internațională netă (PIIN) a României a continuat să se îmbunătățească. PIIN a ajuns la -49,9 % din PIB în 2016, cu aproape 5 puncte procentuale peste nivelul din 2015 (graficul 3.4.1). Această scădere a avut loc în pofida adâncirii deficitului de cont curent și se datorează în principal unei creșteri puternice a PIB-ului. Investițiile străine directe (ISD) au rămas în general stabile ca pondere din PIB, în timp ce ponderea altor pasive externe a scăzut în condițiile în care România își rambursează datoria externă, o tendință care se estimează că se va menține.

Graficul 3.4.1: **Poziția investițională internațională netă**

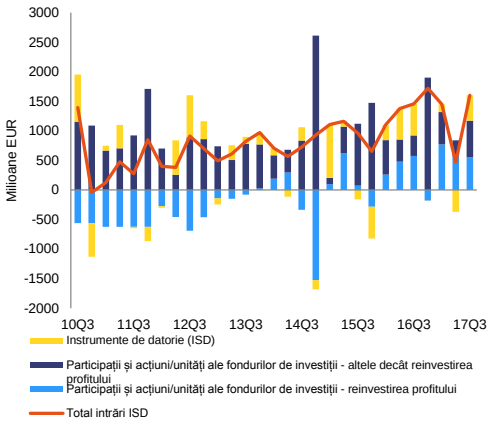

(1) Date coroborate BPM5/BPM6-ESA 2010.
Sursa: Comisia Europeană

Tendința referitoare la evoluția fluxurilor ISD continuă să fie volatilă. După o creștere de aproape 50 % în 2016, intrările de ISD au scăzut în 2017. În primele 11 luni ale anului 2017, intrările de ISD erau cu aproximativ 9 % mai mici decât în aceeași perioadă a anului 2016 (graficul 3.4.2). Cu toate acestea, ISD în participații și în beneficii reinvestite a crescut substanțial, întreaga scădere a ISD putând fi explicată prin recurgerea la instrumentele de datorie (împrumuturile între societăți). Principalele țări care au constituit surse de intrări de ISD în România în primele trei trimestre ale anului 2017 au fost Ciprul, Luxemburgul, Țările de Jos, Germania și Franța.

Balanța contului curent s-a înrăutățit în ultima vreme. În ciuda creșterii cotei de piață a exporturilor (a se vedea mai jos), creșterea exporturilor a fost depășită de cea a importurilor. În primele 10 luni ale anului 2017, importurile de bunuri de consum, de produse intermediare și de bunuri de capital au crescut cu un procent de două cifre. Balanța serviciilor comerciale, determinată în principal de exporturile serviciilor de transport și informatice, a rămas pozitivă, dar nu a contrabalansat creșterea deficitului negativ în comerțul cu bunuri. Balanța veniturilor primare a rămas negativă, reflectând în principal ieșirile de venituri din investiții legate de PIIN-ul negativ al țării. Balanța veniturilor secundare, care constă în principal din remiteri de bani, continuă să fie pozitivă, dar a fost contrabalansată de balanța negativă a veniturilor primare. În ansamblu, se estimează că deficitul de cont curent a crescut până la aproximativ 3 % din PIB în 2017.

Graficul 3.4.2: **Fluxuri de ISD pe tipuri de investiții**

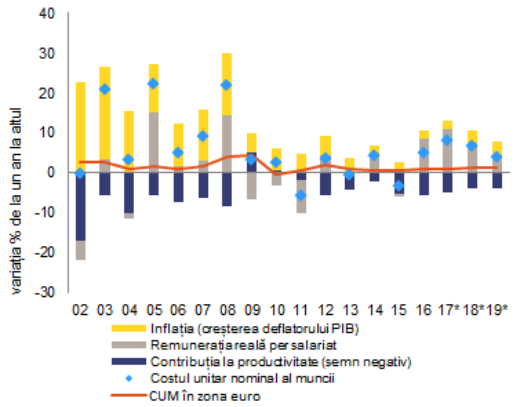

Sursa: Comisia Europeană

Costul unitar al muncii (CUM) a crescut în continuare în 2017, în condițiile în care creșterea remunerațiilor salariaților a depășit creșterea productivității. Convergența productivității a fost substanțială în ultimele două decenii. Productivitatea muncii pe oră de muncă a crescut de la 22 % din media UE-28 în 2000 la aproximativ 54 % în 2015. Cu toate acestea, nivelul productivității muncii este în continuare al doilea cel mai scăzut din UE. În perioada 2011-2016, creșterea remunerației reale per salariat (27,8 %) a fost aliniată în mare parte la creșterea productivității muncii (25,6 %). În 2017, se estimează că remunerația reală per salariat a crescut de peste două ori mai mult decât productivitatea (graficul 3.4.3). Dat fiind caracterul în general stabil al ratei nominale de schimb a României, creșterea costului unitar al muncii s-a reflectat, de asemenea, într-o apreciere a ratei reale

de schimb. Rata de schimb valutar reală efectivă, diminuată pentru a ține cont de costul unitar al muncii, s-a apreciat cu aproximativ 7,8 % între primul trimestru al anului 2016 și al treilea trimestru al anului 2017.

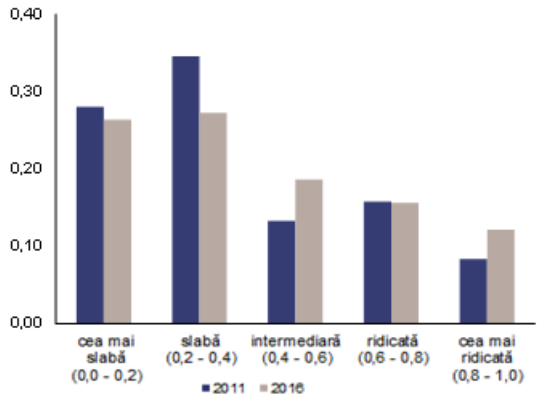
Graficul 3.4.3: **Costul unitar nominal al muncii, defalcarea creșterii**

Sursa: Comisia Europeană

Competitivitatea care nu se bazează pe costuri s-a îmbunătățit. Între 2011 și 2016, ponderea produselor de înaltă calitate în totalul valorii exporturilor a crescut cu aproape 50 %. În aceeași perioadă, ponderea valorică a produselor de calitate inferioară a scăzut substanțial (graficul 3.4.4). S-au înregistrat îmbunătățiri ale calității la nivelul principalelor industrii exportatoare din România, însă cele mai evidente au fost cele observate la calculatoare, produse electronice și optice.

Graficul 3.4.4: **Ponderea din valoarea exporturilor pe categorii de calitate, în sectorul de producție**

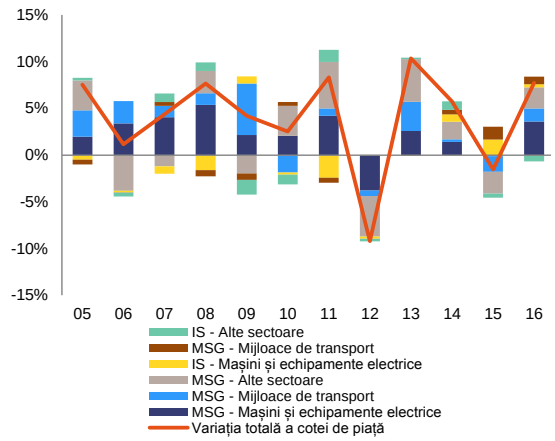

(1) Atribuirea rangului 1 reflectă cea mai bună calitate de pe piața UE pentru un anumit „produs dintr-o țară de origine", în timp ce 0 corespunde calității celei mai slabe (exporturile de produse din sectorul de producție către UE-28 sunt estimate luând ca valoare de referință importurile UE-28)

Sursa: Comisia Europeană, pe baza Comext și Orbis

Rezultatele la export au fost destul de solide în ultimii ani. Între 2000 și 2016, cotele de piață ale exporturilor au crescut de aproape patru ori, reflectând evoluția moderată a costului unitar al muncii în perioada de după criză. După 2016 însă, costul unitar al muncii a început să crească în condițiile în care creșterea remunerației lucrătorilor a depășit creșterea productivității (a se vedea mai jos). Dacă nu va fi însoțită de reforme structurale care să susțină tranziția către produse cu o valoare adăugată mai mare, integrarea în lanțurile valorice globale și accesul la noi piețe de export, o continuare a acestei tendințe ar putea amenința creșterea în continuare a cotei de piață a exporturilor.

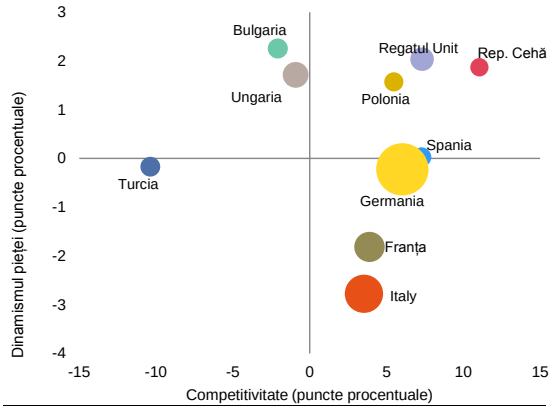
Graficul 3.4.5: **Cota de piață a exporturilor, pe sectoare industriale**

(1) SI reprezintă specializarea sectorială inițială a României, în timp ce MSG (creșterea cotei de piață) arată măsura în care România a reușit să câștige cote de piață, în medie, la diferite categorii de produse de export.
Sursa: Comisia Europeană

Responsabile pentru creșterea cotei de piață a exporturilor în 2016 au fost în principal industriile exportatoare tradiționale. Industriei constructoare de mașini, utilaje și echipamente, principala industrie exportatoare, i se datorează aproape jumătate din creșterea cotei de piață a exporturilor de bunuri în 2016 (graficul 3.4.5). Creșteri substanțiale s-au datorat, de asemenea, industriei autovehiculelor, care este a treia cea mai importantă industrie din România ca pondere în cota de piață a exporturilor. Aceste creșteri s-au datorat aproape în întregime mai degrabă creșterii cotei de piață în cadrul acestor industrii, decât dinamismului acestor sectoare în cadrul comerțului mondial. Cotele de piață ale exporturilor de servicii au continuat să crească și ele, cea mai mare parte a creșterilor datorându-se sectorului transporturilor și telecomunicațiilor, calculatoarelor și serviciilor informatice.

Graficul 3.4.6: **Cota de piață a exporturilor, pe țări**

(1) Dimensiunile bulelor indică ponderea reprezentată de partenerul comercial în exporturile totale ale României
„Dinamismul pieței" desemnează diferența dintre ratele de creștere anualizate ale importurilor mondiale per piață geografică și importurile la nivel mondial.
„Competitivitatea" desemnează diferența dintre ratele de creștere anualizate ale exporturilor României per piață și importurile mondiale per piață.
Sursa: Comisia Europeană

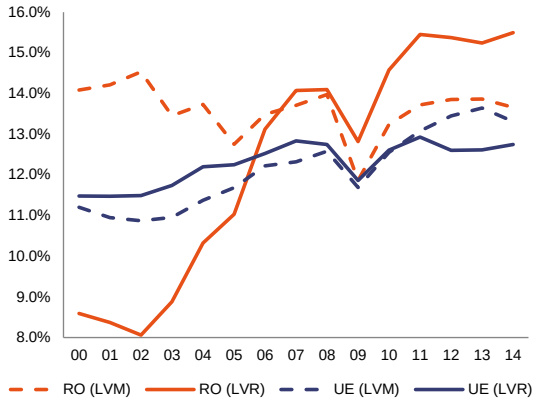
Din punct de vedere geografic, rezultatele comerciale bune înregistrate din 2011 până în prezent se datorează, în principal, creșterii cotei de piață în Europa de Vest. Principalele destinații de export ale României în perioada 2011-2016 au fost Germania, Italia și Franța. În această perioadă, România și-a mărit cotele de piață în toate cele trei țări. Schimburile comerciale cu fiecare dintre ele au avut o contribuție pozitivă asupra cotei de piață a exporturilor României la nivel mondial, chiar dacă toate trei au înregistrat o scădere a cotei lor din importurile mondiale (graficul 3.4.6).

România a captat o parte tot mai mare din comerțul legat de lanțurile de producție ale UE. Economia României continuă să beneficieze de pe urma integrării sale solide în lanțurile valorice europene ([44]). O specializare tot mai mare a lanțurilor valorice europene regionale a permis României să răspundă reorientării cererii la nivel mondial către economiile emergente. Această evoluție contrastează cu tendința generală. Din

([44]) Principalii parteneri imediați de producție ai României în lanțurile valorice regionale din UE, care reprezintă împreună mai mult de 70 % din schimburile comerciale ale României în cadrul lanțului valoric regional sunt: Germania (28,9 % din schimburile comerciale în cadrul lanțului valoric regional), Italia (11,0 %), Ungaria (9,2 %), Franța, Austria (7,2 % fiecare) și Belgia (6,6 %). Relațiile imediate de producție cu Regatul Unit sunt limitate (1,8 %).

2011, intensitatea schimburilor comerciale în cadrul lanțului valoric global a continuat să crească și reprezintă, în prezent, mai mult de jumătate din schimburile comerciale totale în cadrul lanțului valoric, în timp ce ponderea schimburilor comerciale în cadrul lanțului valoric regional a scăzut. În România se constată contrariul acestei tendințe, ponderea integrării lanțului valoric regional fiind cea care a continuat să crească mai puternic, în special în industria prelucrătoare și în sectorul serviciilor pentru întreprinderi (graficul 3.4.7).

Graficul 3.4.7: **Modificări ale schimburilor comerciale în cadrul lanțurilor valorice regionale și mondiale**

(1) LVR indică ponderea schimburilor comerciale în cadrul lanțului valoric regional al UE, iar LVM - ponderea schimburilor comerciale în cadrul lanțului valoric mondial, exprimate ca % din valoarea adăugată totală a schimburilor comerciale în economia totală.
Sursa: Stehrer et al. (2017), pe baza versiunii din 2016 a Bazei de date mondiale a intrărilor și ieșirilor

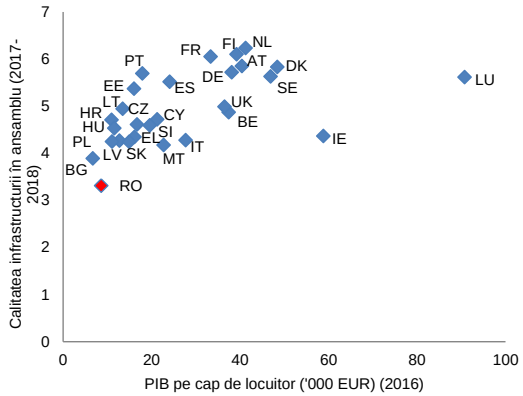
3.4.2. INVESTIȚII PUBLICE ȘI INFRASTRUCTURĂ

Trebuie asigurată o mai bună eficiență a cheltuielilor pentru investiții pentru a se obține rezultatele dorite. Volumul investițiilor a fost solid în ultimii zece ani și mai ales după aderarea la UE, când țara a devenit unul dintre principalii beneficiari ai fondurilor structurale și de coeziune ale UE. Cu toate acestea, ineficiențele importante în gestionarea investițiilor publice au condus la absorbția lentă a fondurilor UE și au împiedicat țara să beneficieze pe deplin de avantajele creșterii cheltuielilor sale de capital și să-și îmbunătățească calitatea infrastructurii.

Nivelul ridicat al cheltuielilor publice pentru investiții este însoțit de o infrastructură insuficientă. România a avut, în ultimul deceniu, una dintre cele mai ridicate rate ale investițiilor publice din UE, ceea ce ar fi trebuit să se reflecte într-o infrastructură fizică corespunzătoare. Cu toate acestea, în ciuda realizărilor recente din cadrul Programului Național de Dezvoltare Locală, discrepanța dintre intrări (investiții) și ieșiri (infrastructură) este deosebit de frapantă, ceea ce ridică semne de întrebare cu privire la eficiența cheltuielilor publice de capital. Acest lucru este confirmat de recentele dovezi empirice, care sugerează că ineficiența cheltuielilor publice poate conduce la o supraestimare a capitalului social efectiv (FMI, 2017a, 2017b).

Calitatea slabă a infrastructurii limitează perspectivele de creștere. Calitatea infrastructurii suferă în comparație nu numai cu economiile mai dezvoltate, ci și cu țările cu situații similare (graficul 3.4.8). Acest lucru se remarcă în special în sectorul transporturilor, al apei/apelor reziduale și al energiei. Rezultatele slabe ale întreprinderilor deținute de stat, care sunt principalii furnizori de infrastructură în aceste domenii, sunt deosebit de îngrijorătoare (a se vedea secțiunea 3.4.3). În termeni cantitativi, oferta de infrastructură este, de asemenea, scăzută (a se vedea secțiunea 3.5).

Graficul 3.4.8: **PIB-ul pe cap de locuitor și calitatea infrastructurii**

Respondenții au acordat note de la 1 (pentru cea mai slabă calitate) la 7 (cea mai ridicată calitate).
Sursa: Comisia Europeană și Forumul Economic Mondial: Indicele competitivității globale 2017-2018

Este nevoie de proiecte viabile pentru a acoperi lacunele în materie de infrastructură și a

susține creșterea economică. Proiectele mari de infrastructură de peste 100 de milioane RON (21 de milioane EUR) sunt evaluate și incluse pe o listă prioritară, monitorizată de o unitate specifică din cadrul Ministerului de Finanțe. Începând din 2017, proiectelor de pe listă li se atribuie un punctaj de prioritizare pe care ministerele de resort trebuie să îl reflecte în bugetele propuse. În ciuda progreselor recente, capacitatea de a dezvolta și de a acorda prioritate proiectelor de înaltă calitate rămâne totuși limitată.

Fondurile structurale și de investiții europene (fondurile ESI) oferă o sursă importantă de finanțare pentru infrastructură. Mai mult de o treime din totalul de 30,8 miliarde EUR din fondurile ESI disponibile pentru perioada de programare 2014-2020 sunt alocate investițiilor în domeniul transporturilor, energiei și mediului. Accesul la fondurile ESI este condiționat de respectarea condițiilor normative, de politică și instituționale menite să asigure o utilizare eficientă și eficace a fondurilor ([45]) (a se vedea caseta 2.1).

3.4.3. ÎNTREPRINDERILE DE STAT

Rezultatele operaționale și financiare ale întreprinderilor de stat nu s-au îmbunătățit. Întreprinderile de stat au un grad de îndatorare mai ridicat și o rentabilitate mai mică decât întreprinderile din sectorul privat (Marrez, 2015; Bower, 2017), iar datele preliminare sugerează faptul că performanțele lor nu au cunoscut o îmbunătățire în 2017. Arieratele, a căror valoare scăzuse semnificativ în perioada 2009-2015 sub efectul programelor de asistență financiară UE/FMI, urmează din nou o curbă ascendentă și nu a fost propus niciun plan de acțiune pentru a remedia această situație. Situația CFR Marfă, principalul operator feroviar de transport de marfă, este deosebit de îngrijorătoare ([46]). Pe lângă această performanță modestă a întreprinderilor de stat și rolul esențial jucat de acestea în sectoarele infrastructurilor critice, cum ar fi energia și transportul feroviar (Marrez, 2015), un alt factor care contribuie la această situație este faptul că nu se înregistrează progrese în sensul restructurării întreprinderilor care înregistrează pierderi.

Guvernanța corporativă a întreprinderilor de stat a fost slăbită substanțial în 2017. Regulile referitoare la guvernanța corporativă au fost consolidate în 2016 odată cu adoptarea Legii privind guvernanța corporativă (Legea nr. 111/2016) și a normelor sale de punere în aplicare. Cu toate acestea, punerea în aplicare a fost insuficientă, iar transparența a scăzut în 2017 din cauza întârzierii în publicarea datelor financiare. Un aspect și mai îngrijorător este faptul că în decembrie 2017 legea a fost *de facto* anulată printr-un amendament al Parlamentului prin care se prevăd derogări pentru aproape 100 de societăți, inclusiv cele mai mari întreprinderi de stat, de la aplicarea dispozițiilor sale. Această decizie echivalează cu un regres substanțial în raport cu recomandările specifice țării formulate în 2015 și 2016, care fuseseră considerate îndeplinite de către Comisia Europeană (Comisia Europeană, 2016a, 2017a) ([47]).

Unele dintre cele mai profitabile întreprinderi de stat pot fi transferate către un nou fond, Fondul Suveran de Dezvoltare și Investiții. Proiectul de lege privind crearea Fondului Suveran de Dezvoltare și Investiții a fost supus consultării publice în vara anului 2017. Acesta nu a fost încă adoptat de guvern, însă o propunere legislativă care se inspiră într-o măsură substanțială din proiectul guvernului a fost transmisă Senatului de către un grup de parlamentari, lansându-se astfel procesul legislativ. Potrivit proiectului de lege, fondul ar urma să fie înființat ca o societate pe acțiuni și ar primi acțiunile deținute de stat în 27 de întreprinderi de stat profitabile. Scopul fondului și strategia de investiții a acestuia sunt descrise doar vag în proiectul de lege și este neclar cum va putea acesta să elimine principalele obstacole din calea investițiilor publice în România (a se vedea caseta 3.4.1). Conform proiectului de lege, fondul este exclus din domeniul de aplicare al Legii 111/2016 privind guvernanța corporativă a întreprinderilor publice. Proiectul de lege suscită și preocupări legate de transparența procesului decizional, a raportării și a monitorizării.

([45]) În 2017, România îndeplinea câteva dintre aceste condiții, mai precis cele referitoare la sănătate, cercetare și inovare și transporturi. Cerințele privind achizițiile publice și administrația publică nu sunt încă îndeplinite și ar putea duce la o posibilă suspendare a plăților pentru programele în cauză.

([46]) http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5345_ro.htm

([47]) Legea va trebui reanalizată în Parlament. La 13 februarie 2018, Curtea Constituțională a considerat-o neconstituțională, din cauza unor probleme procedurale și de fond.

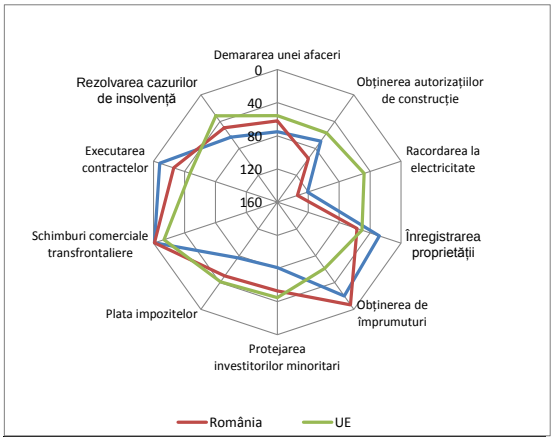
Riscurile fiscal-bugetare generate de noul FSDI nu sunt încă cunoscute. Guvernul a cerut opinia Eurostat cu privire la impactul bugetar al fondului în ipoteza înființării sale astfel cum se prevede în proiectul de lege supus consultării publice în august 2017. Dacă este încadrat ca neținând de sectorul administrației publice, fondul ar avea un impact negativ asupra bugetului de stat în 2018 și posibil și în perioada următoare, întrucât dividendele întreprinderilor de stat din cadrul fondului nu ar mai merge la bugetul de stat. Potrivit autorităților, acest impact ar fi temporar, urmând să înceteze în momentul în care fondul va începe să distribuie dividende. Informațiile disponibile în prezent nu permit, totuși, să se estimeze nici amploarea impactului pe care o astfel de măsură l-ar avea la nivel bugetar, nici calendarul de implementare a acesteia. Un motiv mai general de îngrijorare este legat de datoriile implicite la bugetul de stat rezultate din operațiunile sale și din instrumentele de datorie emise.

3.4.4. MEDIUL DE AFACERI

Mediul de afaceri din România înregistrează o deteriorare (graficul 3.4.9**).** România a coborât nouă trepte în raportul Băncii Mondiale *Doing Business 2018*, ajungând pe locul 45 (Banca Mondială, 2017a), în timp ce în Raportul privind competitivitatea globală a coborât de pe locul 62 pe locul 68 (Forumul Economic Mondial, 2017). Rezultatele sunt în continuare deosebit de slabe în materie de guvernanță, calificare a forței de muncă, infrastructură, sănătate și educație (a se vedea punctele 3.3, 3.4.2 și 3.4.5). În acest context, tot mai multe societăți se așteaptă mai degrabă la o reducere a activității investiționale decât la o extindere a acesteia în viitorul apropiat (Banca Europeană de Investiții, 2017).

La nivel regional și local, mediul de afaceri oferă o imagine mai nuanțată. În ciuda legislației comune și a recomandărilor formulate de Oficiul Național al Registrului Comerțului din România, într-o serie de domenii, în special în ceea ce privește demararea unei afaceri, racordarea permanentă la electricitate și executarea contractelor, performanțele orașelor din România sunt destul de inegale. Executarea unui contract durează 15 luni în Timișoara, dar 23 de luni în Brașov. Timpul necesar pentru pornirea unei afaceri variază între 12 zile în București și în Oradea și 25 de zile în Craiova. Racordarea la energie electrică durează 173 de zile în Iași și 209 zile în Constanța (Banca Mondială, 2017b).

Graficul 3.4.9: **Ușurința desfășurării unei activități economice**

(1) Clasament: de la (1) cel mai ușor la (190) cel mai greu
Sursa: Banca Mondială 2017

Legislația și procedurile în materie de insolvență sunt în continuare complexe. În ciuda existenței unor proceduri simplificate privind falimentul și lichidarea activelor, societățile care se confruntă cu dificultăți financiare sunt adesea aduse în fața instanței de creditori, fără să aibă posibilitatea de a recurge la planuri de reorganizare sau rambursare. În ciuda reformei din 2014 a cadrului privind insolvența și deși, în majoritatea lor, cazurile pot fi soluționate în cadrul procedurii simplificate în termen de mai puțin de un an, indicatorul „durata de rezolvare a cazurilor de insolvență" a rămas stabil din 2008 până în prezent, fiind, la 3,3 ani, una dintre cele mai îndelungate durate din UE (Comisia Europeană, 2017e).

IMM-urile se bazează într-o măsură importantă pe finanțarea din partea băncilor, care a rămas lentă. Aproape jumătate din fondurile primite de IMM-uri au fost obținute prin linii de credit și împrumuturi bancare în trimestrele 2 și 3 din 2017. După ce în cursul anilor 2015-2016 au scăzut semnificativ, la sub 2 %, în 2017 ratele de respingere a creditelor au crescut până la 18 %, un nivel care nu mai fusese atins din 2009. În plus, 10 % din IMM-uri au indicat că nu au primit în totalitate împrumutul solicitat (BCE, 2017). Dintre societățile nefinanciare, în special

microîntreprinderile și IMM-urile înregistrează în continuare un nivel ridicat al creditelor neperformante (BNR, 2017).

Sunt necesare măsuri suplimentare pentru a încuraja inițiativele antreprenoriale ale IMM-urilor. IMM-urile din România ar avea de câștigat de pe urma unei capitalizări mai importante, a simplificării cadrului în materie de insolvență și a mobilizării unor surse private suplimentare de finanțare, susținute de instrumentele financiare ale UE. Se estimează că o inițiativă semnată cu România de Comisie și de Banca Europeană de Investiții va genera aproximativ 500 de milioane EUR sub formă de noi împrumuturi acordate IMM-urilor în condiții favorabile.

Pentru întreprinderile nou-înființate, având în vedere ecosistemul tot mai dinamic în care își desfășoară activitatea, extinderea rămâne o provocare. În ciuda sporirii sprijinului public prin programul „Start-up Nation" ([48]), extinderea societăților existente este stânjenită de lipsa unei legislații clare, de sarcina administrativă, de lipsa personalului calificat și de nivelul scăzut de inovare (a se vedea secțiunile 3.3, 3.4.5 și 3.5). Procentul întreprinderilor din România cu un ritm accelerat de creștere este printre cele mai scăzute din UE. Întreprinzătorii care și-au înființat o societate nu au acces la mentorat în afaceri, iar programele școlare nu sunt aliniate la nevoile viitorilor antreprenori.

Reforma sistemului judiciar

Atingerile aduse independenței sistemului judiciar reprezintă o sursă constantă de preocupare (Comisia Europeană, 2017k). Criticile publice recurente la adresa sistemului judiciar și a hotărârilor instanțelor subminează independența justiției și încrederea în sistemul judiciar. Cu toate acestea, în constatările sale din ultimii ani, care au fost confirmate de Consiliu ([49]), Comisia a evaluat pozitiv sistemul judiciar și rolul magistraților în ceea ce privește continuarea reformelor (Comisia Europeană, 2017j).

Reforma în curs a legislației în materie de justiție riscă să anuleze progresele realizate în ultimii 10 de ani și să pericliteze independența sistemului judiciar. Cele trei legi privind justiția, care datează din 2004, reglementează: (i) statutul judecătorilor și al procurorilor; (ii) organizarea și funcționarea instanțelor și a parchetelor și (iii) Consiliul Superior al Magistraturii. Legile au un impact direct asupra independenței judiciare și asupra sistemului judiciar, în sens larg. Unele dintre amendamentele adoptate de Parlament la sfârșitul lunii decembrie 2017 aduc atingere garanțiilor privind independența actului de justiție sau ar afecta funcționarea sistemului judiciar. Aceste amendamente aduse legilor privind justiția au fost adoptate printr-o procedură accelerată în Parlament, încălcându-se astfel recomandarea MCV a Comisiei de a avea un proces legislativ transparent și consensual și de a se respecta garanțiile privind independența sistemului judiciar. Mai mult, nu s-a dat curs recomandării Comisiei de a se consulta Comisia de la Veneția, un organism consultativ al Consiliului Europei. Nu s-a ținut cont în mod adecvat de opinia magistraților români, care, în cele două dăți când au fost consultați, au respins proiectele respectivelor amendamente, invocând preocupări legate de independența sistemului judiciar și de consecințele negative grave pe care acestea le-ar avea asupra funcționării sistemului judiciar. Unele dintre amendamente ridică, de asemenea, întrebarea dacă nu ar trebui reconsiderată evaluarea pozitivă a progreselor realizate de România în ceea ce privește asigurarea independenței sistemului judiciar (Comisia Europeană, 2017k). Proiectele de legi au fost transmise Curții Constituționale, care a declarat neconstituționale o serie dintre dispozițiile respective. Prin urmare, legile în cauză vor trebui reanalizate în Parlament.

Un plan de acțiune pentru executarea hotărârilor judecătorești nu prevede soluții concrete și un calendar de implementare, iar implantarea sa este lentă. La sfârșitul lunii august, România a actualizat planul de acțiune pe 2016 pe care îl pregătise pentru Consiliul Europei în vederea remedierii problemelor structurale legate de neexecutarea hotărârilor judecătorești împotriva statului identificate de Curtea Europeană

([48]) În 2017, 8 700 de proiecte pentru întreprinderi nou-înființate au fost aprobate pentru a primi finanțare din partea acestui program.

([49]) Concluziile Consiliului din martie 2017 privind rapoartele referitoare la mecanismul de cooperare și de verificare (MCV), disponibile la adresa https://ec.europa.eu/info/files/council-conclusions-7-march-2017_en și, respectiv, Concluziile Consiliului din decembrie 2017, disponibile la adresa: https://ec.europa.eu/info/files/council-conclusions-12-december-2017_en

a Drepturilor Omului ([50]). Punerea în aplicare a planului de acțiune necesită soluții concrete și un calendar detaliat pentru a se soluționa problemele identificate.

Corupție

Corupția persistă la toate nivelurile și rămâne un obstacol în calea desfășurării de activități economice. Corupția este recunoscută pe scară largă drept o problemă majoră în România, după cum o arată constant sondajele de percepție. Problemele legate de corupția și guvernanța din sectorul public se numără printre principalele dificultăți cu care se confruntă oamenii de afaceri și care frânează creșterea economică (Forumul Economic Mondial, 2017). În 2017, corupția, respectiv clientelismul și nepotismul, au fost identificate drept obstacole în calea desfășurării de activități economice în România de către 85 % și, respectiv, 82 % dintre întreprinderi (mediile UE: 37 % și, respectiv, 38 %). 86 % dintre întreprinderi consideră că a da mită și a recurge la relațiile personale reprezintă adesea mijlocul cel mai simplu de a obține anumite servicii publice (o creștere cu 10 puncte procentuale față de 2015, media UE: 60 %), în timp ce 70 % sunt de părere că singura modalitate de a reuși în afaceri este de a avea relații în lumea politică (o creștere cu 22 de puncte procentuale față de 2015, media UE: 42 %) (Comisia Europeană, 2017f).

Lupta împotriva corupției a continuat, dar a fost supusă unor presiuni tot mai mari în cursul anului trecut. România dispune de un cadru juridic solid de combatere a corupției, iar bilanțul pozitiv al instituțiilor judiciare în combaterea corupției s-a menținut în 2017. Cu toate acestea, instituțiile judiciare și cadrul legal în vigoare referitor la combaterea infracțiunilor de corupție sunt supuse unor presiuni intense. O serie de amendamente legislative aflate în dezbatere în Parlament ridică preocupări serioase în legătură cu capacitatea instituțiilor judiciare de a continua în mod eficace lupta împotriva corupției.

Punerea în aplicare a Strategiei Naționale Anticorupție a fost lansată la nivel tehnic, dar este necesar un sprijin politic concret pentru a putea fi realizate progrese reale (Comisia Europeană, 2017k). Dacă este pusă în aplicare corespunzător și urmărită în mod adecvat pe teren, Strategia Națională Anticorupție 2016-2020 pentru instituțiile publice centrale și locale se poate dovedi o politică eficace de prevenire a corupției. La nivel tehnic, punerea sa în aplicare a început odată cu elaborarea de planuri de integritate în fiecare instituție publică și cu instituirea primului ciclu de evaluare *inter pares*. Un număr mare de instituții publice, inclusiv întreprinderi de stat, participă la strategia anticorupție. Primul raport privind punerea în aplicare a măsurilor va fi prezentat la începutul anului 2018. Înregistrarea unor progrese vizibile ar contribui la obținerea unor rezultate eficace în prevenirea corupției și la reducerea caracterului său generalizat. Pentru a încuraja organismele publice să dedice timp și resurse activității de combatere a corupției, strategia are nevoie în prezent de susținerea politică vizibilă a guvernului, a miniștrilor responsabili de administrația publică centrală, a miniștrilor din sectoare-cheie precum educația sau sănătatea și a autorităților locale.

3.4.5. ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ

Resurse umane

Reforma managementului resurselor umane nu a dat încă rezultate. Proiectul de lege este aliniat la strategia privind funcția publică. Guvernul și-a reafirmat angajamentul de a pune în aplicare principalele aspecte ale reformei, recent fiind semnat un proiect cu Banca Mondială, care ar trebui să permită autorităților relevante să înceapă punerea în aplicare. Primele rezultate ale proiectului se vor obține până la jumătatea anului 2019. Până în prezent, nu s-au înregistrat progrese în ceea ce privește integrarea bazelor de date ale angajaților din administrația publică.

Legea salarizării unitare nu prevede un sistem adecvat de plată în funcție de performanță și nu contribuie la obținerea echității salariale, astfel cum se prevede în strategia relevantă ([51]). Prin

([50]) Plan de acțiune conținând măsuri structurale în legătură cu grupul de cauze Săcăleanu (73970/01) http://hudoc.exec.coe.int/eng#{"EXECDocumentTypeCollection":["CEC"]}

([51]) Conform Legii salarizării unitare, instituțiile publice pot acorda premii de excelență angajaților lor pentru obținerea de rezultate deosebite, însă doar în limita a 5 % din cheltuielile cu salariile de bază, aceste premii putând fi acordate în mod discreționar.

noul cadru legislativ se urmărește crearea unei grile salariale unificate, ameliorându-se astfel transparența și calitatea serviciilor. Se pare însă că se reduc doar discrepanțele din cadrul aceloraşi sectoare mai degrabă decât între sectoare pentru funcții similare. Mai mult, la nivelul administrațiilor locale, există un risc ridicat ca, pentru funcții similare, salariile să varieze în mod semnificativ de la o municipalitate la alta. Acest lucru va afecta mobilitatea personalului și ar putea genera un deficit de personal în unele sectoare sau municipalități.

Procesul de elaborare a politicilor

Cultura transparenței și a guvernării participative la nivel național și local nu este bine consolidată. În pofida accelerării reformei în acest domeniu, există în continuare dificultăți în simplificarea și punerea în aplicare a măsurilor în materie de transparență la toate nivelurile administrației. Printre elementele care încetinesc procesul de reformă se numără capacitatea administrativă insuficientă și sprijinul politic redus în vederea îmbunătățirii calității și a impactului procesului de consultare publică. De asemenea, mecanismul de abordare a observațiilor primite cu ocazia consultărilor publice nu asigură că se dă curs adecvat opiniilor exprimate de părțile interesate. Acest lucru are un impact negativ asupra mediului de afaceri și asupra percepției și încrederii cetățenilor.

Instituirea unui cadru eficace pentru planificarea strategică și bugetară rămâne o provocare. O inițiativă legislativă recentă care propune o metodologie actualizată pentru planificarea strategică ar putea contribui la crearea unui mecanism mai eficace și mai coerent ([52]). Principala noutate este corelarea planurilor strategice ale fiecărei instituții publice cu procedura bugetară anuală, punându-se un accent mai mare pe aplicarea planurilor operaționale anuale. De asemenea, inițiativa legislativă propune un calendar integrat pentru planificarea strategică, responsabilități clare și un mecanism de monitorizare a rezultatelor. Prin aceasta ar trebui să se contribuie la ameliorarea calității procesului decizional.

([52]) Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 49/2017.

Nu se recurge în mod sistematic și adecvat la evaluarea impactului reglementărilor. Voința politică de a asigura utilizarea în mod corespunzător a instrumentelor existente în procesul legislativ este în continuare sub așteptări. Secretariatul General al Guvernului are în continuare un rol limitat în controlul calității elaborării politicilor. Expunerile de motive care însoțesc noile inițiative legislative sunt vagi și nu au la bază evaluări aprofundate ale impactului sau consultări ale părților interesate. În clasamentul țărilor OECD/UE privind capacitatea executivă, România ocupă unul dintre ultimele locuri (locul 36 din 41) (Bertelsmann Stiftung, 2017).

Furnizarea serviciilor publice

Calitatea serviciilor publice, în special la nivel local, este în continuare nesatisfăcătoare. Potrivit unui sondaj recent, numai 27 % dintre respondenți au evaluat calitatea serviciilor publice ca fiind bună, în timp ce 70 % au avut un punct de vedere opus. Principala problemă este în continuare disponibilitatea finanțării pentru serviciile descentralizate. Printre alți factori se numără: slaba capacitate administrativă a administrațiilor locale, lipsa serviciilor în zonele sărace sau izolate, lipsa personalului calificat și fragmentarea serviciilor oferite.

În contextul descentralizării, capacitatea financiară a municipalităților este din ce în ce mai importantă. Furnizorii de servicii sociale publici și privați concurează adesea pentru a obține finanțare publică, care a fost redusă în mod drastic pentru operatorii privați. Limitarea deducerilor din impozitul pe venit pentru sponsorizări are, de asemenea, un impact negativ asupra surselor private de finanțare. Capacitatea redusă a bugetelor locale de generare de resurse proprii face ca acestea să depindă în continuare de transferurile de la bugetul de stat pentru mai mult de 50 % din finanțarea lor. Cadrul și mecanismele de asigurare a stabilității și predictibilității surselor de venit pentru unitățile administrative sunt în curs de elaborare. Acestea prevăd standarde de calitate și control pentru serviciile care urmează să fie descentralizate, rezultatele fiind preconizate pentru 2019.

Accesul inegal la serviciile publice de bază și furnizarea inegală a serviciilor s-ar putea accentua. Decalajul dintre calitatea serviciilor

furnizate în municipalitățile înstărite comparativ cu municipalitățile sărace s-ar putea adânci și mai mult ca urmare a mai multor măsuri adoptate în 2017 ([53]). Adoptarea Codului finanțelor publice locale ar putea aborda unele chestiuni prin stabilirea unui nivel minim al veniturilor bugetare pe cap de locuitor sau prin adaptarea mecanismelor bugetului local. Cu toate acestea, nu se cunoaște deocamdată conținutul exact sau impactul efectiv al acestor măsuri.

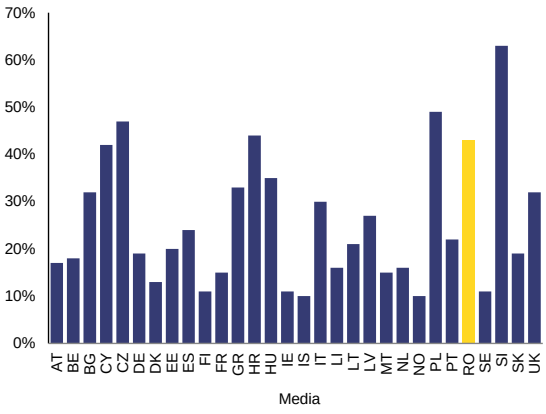
Ritmul lent al reformelor în materie de guvernare electronică afectează, de asemenea, calitatea serviciilor publice. Măsurile de simplificare pentru cetățeni și întreprinderi au început să fie puse în aplicare, deși într-un ritm lent. Interoperabilitatea și integrarea diferitelor sisteme de guvernare electronică în administrația publică este în continuare un motiv de îngrijorare, având un impact negativ ridicat asupra eficienței furnizării serviciilor publice.

Achizițiile publice

S-au înregistrat progrese în punerea în aplicare a strategiei privind achizițiile publice, însă există în continuare provocări. În pofida eforturilor de a realiza o reformă aprofundată a sistemului de achiziții publice și a rezultatelor concrete observate până acum, planul de acțiune în domeniul achizițiilor publice stabilit la nivel național nu este încă pus în aplicare pe deplin. Finalizarea acestuia este o premisă care trebuie îndeplinită în întregime pentru acordarea finanțării din fondurile ESI și este o condiție necesară pentru a evita suspendarea plăților din fondurile ESI. Printre domeniile în care sunt necesare eforturi suplimentare se numără profesionalizarea și responsabilizarea autorităților contractante, agregarea achizițiilor, utilizarea achizițiilor strategice, precum și auditul și combaterea fraudei în mod eficient.

Numărul cazurilor de achiziții publice ineficiente este în continuare ridicat. Ponderea procedurilor de negociere fără publicare prealabilă, situată la nivelul de 17 %, este în continuare una dintre cele mai ridicate din UE. În plus, peste 40 % din contractele atribuite de instituțiile publice în 2017 au fost oferte unice (graficul 3.4.10). Acest fapt întărește percepția de corupție care persistă în rândul societăților comerciale cu privire la achizițiile publice, ceea ce duce la reducerea concurenței și a eficienței cheltuielilor publice ([54]).

Graficul 3.4.10: **Atribuirea contractelor pentru oferte unice în 2017**

(1) Procentul contractelor atribuite, pe țări
Sursa: Comisia Europeană, baza de date TED

([53]) Reducerea impozitului pe venit de la 16 % la 10 %, fără măsuri de compensare clare pentru bugetele locale (Ordonanța de urgență nr. 79/2017); diferențe în ceea ce privește salariile personalului din administrația publică locală, încurajând mobilitatea personalului către municipalitățile mai înstărite și afectând și mai mult capacitatea administrativă a localităților sărace (Legea 153/2017); sprijin insuficient și reduceri bugetare pentru ONG-urile care au un rol important în creșterea calității serviciilor publice (http://dialogsocial.gov.ro/wp-content/uploads/2016/10/Evaluare-MCPDC_Raport_Finantarea-organizatiilor-neguvernamentale-de-catr....pdf).

([54]) A se vedea în acest sens sondajul Eurobarometru Flash nr. 457, 2017, p. 71 și următoarele (Comisia Europeană, 2017l).

Caseta 3.4.1: **Provocări și reforme în materie de investiții în România**

Perspectiva macroeconomică

Deși România are în continuare una dintre cele mai ridicate rate ale investițiilor din UE, performanța investițiilor a fost volatilă în perioada ulterioară crizei economice. Accelerarea investițiilor în 2015 a fost urmată de o contracție în 2016, când investițiile publice au scăzut ca urmare a recurgerii lente la proiectele finanțate din fonduri UE în temeiul perioadei de programare 2014-2020. Investițiile au crescut din nou în 2017, ca urmare a revigorării investițiilor private, mai ales în sectorul construcțiilor. Cu toate acestea, investițiile publice au scăzut pentru al doilea an consecutiv. Se preconizează că investițiile se vor consolida în viitor în contextul în care investițiile private vor crește constant, iar investițiile publice se vor redresa pe măsură ce se îmbunătățește absorbția fondurilor UE.

Evaluarea barierelor din calea investițiilor și a reformelor în curs

Administrația publică/Mediul de afaceri	Sarcina de reglementare/administrativă	
	Administrația publică	RST
	Achizițiile publice/PPP	RST
	Sistemul judiciar	
	Cadrul în materie de insolvență	
	Concurența și cadrul de reglementare	
Piața forței de muncă / Educație	LPM și cadrul pentru contractele de muncă	
	Salariile și stabilirea salariilor	RST
	Educație	RST

Sectorul financiar /Impozitare	Impozitare	RST
	Accesul la finanțare	
C-D-I	Cooperarea între mediul academic, cercetare și mediul de afaceri	
	Finanțarea C-D-I	
Reglementarea sectorială	Servicii de afaceri / Profesii reglementate	
	Comerț cu amănuntul	
	Construcții	
	Economia digitală/Telecomunicații	
	Energie	
	Transporturi	

	Niciun obstacol identificat în calea investițiilor
RST	Obstacole în calea investițiilor care fac și obiectul unei RST
	Niciun progres
	Progrese limitate

	Unele progrese
	Progrese substanțiale
	S-a abordat integral

Mediul de afaceri în ansamblul său prezintă provocări care afectează investițiile (Comisia Europeană, 2015b). Printre provocări se numără nesiguranța politică susținută și imprevizibilitatea politicilor noi. S-au luat unele măsuri corespunzătoare, dar persistă multe bariere care trebuie abordate pentru a stimula creșterea și a accelera convergența (a se vedea secțiunile 3.3-3.5).

Principalele bariere în calea investițiilor și acțiuni prioritare în curs de desfășurare

1. Deși cheltuielile cu investițiile publice sunt relativ ridicate, calitatea slabă a infrastructurii frânează investițiile. Dezvoltarea unei infrastructuri de calitate este frânată de: (i) absorbția comparativ scăzută a fondurilor UE; (ii) ineficiențele rămase în pregătirea proiectelor, stabilirea priorităților și punerea în aplicare a proiectelor și (iii) eficiența limitată și recenta deteriorare a legislației privind guvernanța corporativă aplicabilă companiilor de stat. Adoptarea Master Planului General de Transport al României în 2016 a reprezentat un pas important în direcția îmbunătățirii investițiilor strategice în infrastructurile rutiere, însă până în prezent progresele sunt lente.

2. Oferta inadecvată de forță de muncă afectează investițiile. Emigrarea forței de muncă și deficitul de forță de muncă persistente, lipsa de personal calificat și necorelarea competențelor, inovarea redusă în mediul de afaceri, lipsa competențelor digitale de bază a unei mari părți a forței de muncă duc la reducerea ofertei de lucrători calificați, ceea ce afectează deciziile de investiții.

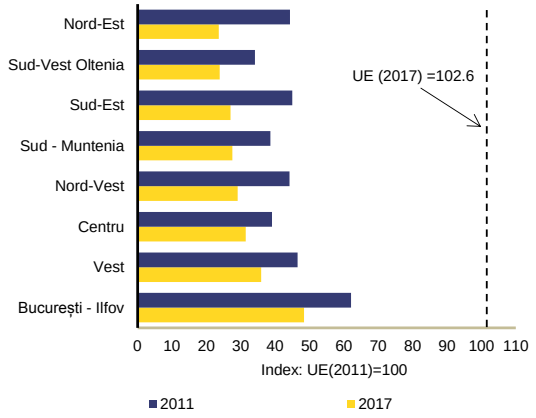
3. Guvernanța slabă și ineficiența administrației publice continuă să afecteze mediul de afaceri. Este posibil ca investițiile să fie frânate prin menținerea sarcinii administrative și de reglementare, a ineficiențelor din administrația publică și din achizițiile publice, a lipsei de previzibilitate a legislației și a lipsei consultării în timp util și eficiente a părților interesate.

3.5. POLITICI SECTORIALE

CERCETARE ȘI INOVARE (C-I)

Nu există semne de îmbunătățire a performanțelor în materie de inovare, ceea ce are consecințe asupra perspectivelor de creștere. România este un inovator modest, obținând rezultate sub media UE în cazul tuturor indicatorilor analizați în Tabloul de bord european privind inovarea din 2017 ([55]), mai puțin în ceea ce privește penetrarea conexiunilor în bandă largă. Și mai îngrijorător este faptul că rezultatele în materie de inovare obținute de România s-au deteriorat din 2011 în fiecare regiune, inclusiv în regiunile cele mai dinamice (graficul 3.5.1).

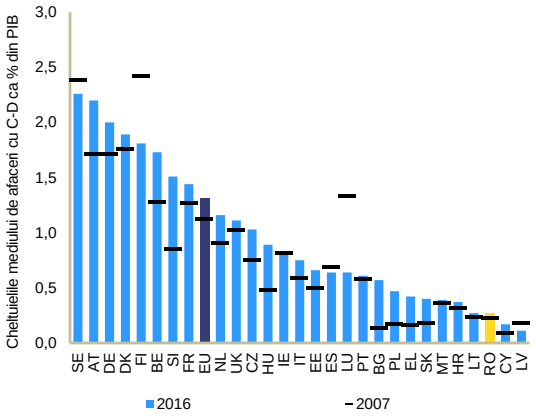
Graficul 3.5.1: **Performanța în materie de inovare, pe regiuni, în România**

Sursa: Comisia Europeană, Tabloul de bord regional privind inovarea, 2017

Investițiile cu C-D se mențin la un nivel foarte scăzut, în pofida îmbunătățirilor recente din sectorul privat. În 2016, intensitatea C-D ([56]) a scăzut ușor, la 0,48 % din PIB, unul dintre cele mai scăzute niveluri din UE. Intensitatea C-D în sectorul privat a crescut în 2016 (graficul 3.5.2), însă a fost compensată doar parțial de reducerea cheltuielilor publice cu C-D. În bugetul pentru 2018, suma alocată C-D a crescut cu aproximativ 15 % comparativ cu bugetul executat în 2017.

Graficul 3.5.2: **Intensitatea C-D a mediului de afaceri, 2007 și 2016**

Sursa: Comisia Europeană, Tabloul de bord regional privind inovarea, 2017

Finanțarea publică scăzută și ineficientă a C-D duce la o bază științifică de slabă calitate ([57]). Ineficiențele în ceea ce privește finanțarea sunt legate în special de gradul ridicat de fragmentare a sistemului de cercetare și inovare, precum și de lipsa deschiderii internaționale. Doar 46 % dintre publicațiile din România au coautori internaționali. Dispozițiile adoptate recent pentru evaluarea proiectelor de C-D finanțate din bugetul național ([58]) vor reduce și mai mult deschiderea internațională a sistemului de C-D.

Calitatea scăzută a bazei științifice descurajează investițiile private în C-D. În pofida unei structuri economice care favorizează activitățile de C-D ([59]), investițiile mediului de afaceri în C-D se mențin la un nivel modest. Transferul de cunoștințe dinspre

([55]) Performanța în materie de inovare este măsurată prin analizarea unei serii de 27 de indicatori, printre care numărul de absolvenți de studii de doctorat, publicațiile științifice redactate în colaborare cu autori de pe plan internațional, cheltuielile cu C-D, inovarea IMM-urilor, exportul de produse de tehnologie medie și avansată. http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en.

([56]) Cercetarea și dezvoltarea (C-D) reprezintă substituentul statistic pentru cheltuielile cu sistemul de cercetare și inovare (Eurostat). Intensitatea este măsurată ca procent al cheltuielilor cu C-D în PIB.

([57]) Măsurată ca pondere a publicațiilor științifice românești clasate printre primele 10 % cele mai citate publicații la nivel mondial.

([58]) În martie 2017, ministrul cercetării și inovării a adoptat noi norme pentru evaluarea proiectelor de cercetare finanțate la nivel național, limitând numărul evaluatorilor internaționali din comisiile de selecție. Conform noilor norme, Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică și Inovare trebuie să acorde întâietate evaluatorilor români și să recurgă la evaluatori străini doar în ultimă instanță, atunci când nu există evaluatori români într-un anumit domeniu.

([59]) Fabricarea de produse de tehnologie medie și avansată reprezintă 28 % din industria prelucrătoare, în timp ce serviciile care presupun un grad ridicat de cunoștințe reprezintă 47 % din sectorul serviciilor.

sectorul cercetării publice către întreprinderi este limitat. În 2016, guvernul a adoptat o serie de măsuri pentru a stimula investițiile private în C-D ([60]). Deși, în acest stadiu, este greu de evaluat impactul acestor măsuri, nu se pot preconiza îmbunătățiri semnificative atât timp cât baza științifică de slabă calitate limitează accesul potențialilor investitori la resursele umane foarte bine pregătite și la oportunitățile de colaborare. Mecanismul UE de sprijin al politicilor din cadrul programului „Orizont 2020" care are ca scop evaluarea ecosistemului antreprenorial propune un set de recomandări pentru un mix coerent de politici menit să promoveze un ecosistem antreprenorial inovator sănătos (Comisia Europeană, 2017g).

Prin măsurile recente se urmărește sprijinirea dezvoltării infrastructurii de cercetare. Foaia de parcurs recent adoptată care vizează investițiile în infrastructura de cercetare și metodologia de stabilire a priorităților de investiții au scopul de a îmbunătăți planificarea strategică și eficacitatea finanțării din fonduri UE și din surse naționale. Foaia de parcurs prevede evaluarea cantității, a calității și a gradului de utilizare a echipamentelor și laboratoarelor de cercetare și întocmirea unei liste a infrastructurilor prioritare care urmează să fie finanțate din fonduri naționale sau ale UE. O infrastructură națională adecvată nu ar trebui doar să sprijine programele de cercetare, ci și să îmbunătățească accesul la infrastructurile paneuropene. Angajamentul politic în ceea ce privește punerea în aplicare a foii de parcurs a fost exprimat printr-un ordin ministerial recent. ([61])

ECONOMIA DIGITALĂ

Gradul de digitalizare a economiei rămâne la un nivel foarte scăzut. În pofida celei mai mari rate de penetrare a conexiunilor în bandă largă de foarte mare viteză din UE, acoperirea benzii largi (fixă și 4G) și digitalizarea sectorului public și al celui privat se mențin la un nivel redus, mai ales în zonele rurale. Numărul specialiștilor TIC din economie este în creștere, însă competențele digitale ale populației în ansamblu sunt printre cele mai reduse din UE ([62]). Acest lucru limitează, la rândul său, mobilitatea forței de muncă (a se vedea secțiunea 3.3).

Guvernul ia măsuri pentru îmbunătățirea rezultatelor în materie de competențe digitale în școli. Din 2017, se introduc cursuri de programare și de tehnologie începând cu clasa a cincea (respectiv primul an al învățământului secundar inferior). Astfel se completează cursurile care se predau deja în liceu. De asemenea, s-au luat măsuri pentru a se asigura că există suficiente cadre didactice care au o formare corespunzătoare în domeniul digital. Necorelarea competențelor este, de asemenea, rezultatul unui decalaj important la nivel universitar. Deși numărul studenților care urmează cursuri de științe, tehnologie, inginerie, matematică s-a dublat în ultimii ani, numărul cadrelor didactice a rămas același.

Progresele înregistrate în punerea în aplicare a Agendei digitale sunt foarte limitate. Există o lipsă de coordonare atât în cadrul guvernului, între instituțiile care pun în aplicare Agenda digitală, cât și între guvern și asociațiile, inițiativele și părțile interesate din mediul IT. Acest lucru duce la politici digitale naționale slabe și la lipsa unui numitor comun și a unei direcții în ceea ce privește digitalizarea. Investițiile cofinanțate de UE în serviciile electronice publice care abordează principalele evenimente din viață (precum nașterea, căsătoria, decesul) sunt în curs de elaborare, dar progresele sunt lente. Pregătirea proiectelor privind în special e-educația (100 de milioane EUR), e-sănătatea (30 de milioane EUR) și e-incluziunea (25 de milioane EUR) a fost amânată.

ENERGIA, RESURSELE ȘI SCHIMBĂRILE CLIMATICE

România trebuie încă să instituie norme adecvate privind piața energiei. Structura de piață existentă este în continuare inadecvată și ar putea împiedica România să își valorifice potențialul în materie de gaze naturale. Ordonanța

([60]) De menționat mai ales scutirea de la plata impozitului pe venit în cazul anumitor activități de C-D și al angajaților din întreprinderile nou-înființate al căror obiect principal de activitate este dezvoltarea de programe informatice (Comisia Europeană, 2017a).

([61]) Aprobarea foii de parcurs naționale privind infrastructura de cercetare, dezvoltare și inovare pentru perioada 2017-2025 a constituit un element esențial al condițiilor prealabile pentru obținerea finanțării din partea UE în acest domeniu. Prin Ordinul ministerial 624/2017 din 3 octombrie 2017 s-a confirmat Comisiei îndeplinirea acestor condiții prealabile.

([62]) Un procent de 29 % dintre români dețin doar competențe digitale de bază (Economia digitală și indicele social, 2018).

de urgență nr. 64 din octombrie 2016 a introdus reforme esențiale pentru piața energiei. A eliminat barierele de reglementare existente în ceea ce privește exportul de gaze naturale care contraveneau normelor UE și a introdus aspecte esențiale privind concurența și transparența. Prin aceste modificări, România are potențialul de a deveni un actor-cheie în regiune în sectorul gazelor naturale din UE. Cu toate acestea, modificările aduse ordonanței de urgență, care în prezent se află în Parlament, atenuează dispozițiile cadrului de reglementare.

Noua infrastructură va duce la creșterea gradului de integrare a României pe piața regională a energiei. Tronsonul de pe teritoriul României al gazoductului bidirecțional BRUA (Bulgaria-România-Ungaria-Austria), o investiție de 479 de milioane EUR, care va fi finalizat până la sfârșitul anului 2019, va conecta rezervele de gaze naturale din Marea Neagră și din coridorul sudic al gazelor cu piețele din centrul și estul Europei. În ceea ce privește energia electrică, România ar trebui să mai realizeze câteva proiecte de interconectare pentru a atinge obiectivul de interconectare electrică de 10 % până în 2020 și ar trebui să își exploateze pe deplin capacitatea de generare ridicată. Aceste proiecte vizează linii de interconectare și modernizarea a șase linii interne pentru a consolida capacitățile de interconectare cu Republica Moldova, Bulgaria și Serbia.

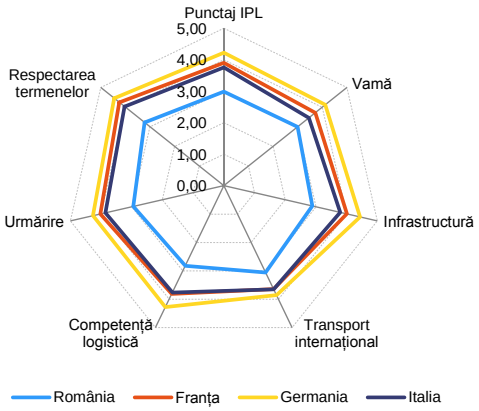
Reforma gestionării deșeurilor avansează, însă într-un ritm lent. Planul național de gestionare a deșeurilor și programul de prevenire a generării de deșeuri au fost adoptate în decembrie 2017. S-a îndeplinit astfel condiția prealabilă pentru accesarea fondurilor UE în perioada 2014-2020. Autoritățile naționale și regionale trebuie acum să pună în aplicare reforma. Decalajul de performanță în raport cu normele UE este însă atât de mare încât chiar după adoptarea planului va fi greu ca în practică să se respecte termenele legale prevăzute. Rata de depozitare a deșeurilor este ridicată și majoritatea deșeurilor nu sunt reciclate (Comisia Europeană, 2017a). Este imperios necesar să se introducă măsuri eficiente care să stimuleze colectarea și reciclarea selectivă. Pe lângă sectorul gestionării deșeurilor solide, ar trebui să continue și îmbunătățirea eficienței și a acoperirii în sectorul apei/apelor reziduale, întrucât 2018 este termenul-limită pentru conformarea cu normele UE.

TRANSPORTURI

Starea generală și fiabilitatea infrastructurii rutiere și feroviare sunt în continuare slabe. În pofida unor investiții importante, starea infrastructurii rutiere rămâne precară. Autostrăzile și drumurile naționale reprezintă puțin peste 20 % din rețeaua rutieră, în timp ce aproximativ 90 % din drumurile naționale au o singură bandă pe fiecare sens de circulație. Acest fapt afectează termenele de livrare și siguranța rutieră. Nivelul foarte redus al investițiilor în întreținere a redus viteza de rulare a trenurilor și a afectat termenele de livrare a mărfurilor prin intermediul transportului feroviar (OCDE, 2016). Starea proastă a infrastructurii afectează eficiența cu care România poate livra mărfurile sale și conecta producătorii cu consumatorii, comparativ cu principalii săi parteneri comerciali (graficul 3.5.3).

Reforma sectorului transporturilor avansează într-un ritm foarte lent. Guvernul român a adoptat în septembrie 2016 Master Planul General de Transport al României, o condiție prealabilă pentru accesarea fondurilor structurale și de investiții europene pentru perioada 2014-2020. Cu toate acestea, planul oferă doar o imagine generală asupra proiectelor prioritare și a stadiului acestora. Rețeaua feroviară trebuie să devină viabilă din punct de vedere financiar, însă se înregistrează întârzieri în reforma sectorului feroviar. Autoritatea pentru reformă feroviară nu este pe deplin operațională, iar analiza socioeconomică a rețelei feroviare nu a fost încă finalizată. Consumatorii români sunt de părere că în general piața serviciilor feroviare a fost foarte slabă în 2017 și că s-a deteriorat în mod semnificativ comparativ cu 2015 (Comisia Europeană, 2018b).

Graficul 3.5.3: **Indicele de performanță pentru serviciile de logistică (IPL), 2016**

(1) Respondenții au acordat note de la 1 (cea mai slabă) la 5 (cea mai bună)
Sursa: Banca Mondială

Pregătirea, dezvoltarea și punerea în aplicare a proiectelor de infrastructură majore progresează lent. Este încă necesar un portofoliu de proiecte realist și bine gândit care să poată contribui la îmbunătățirea infrastructurii din punct de vedere calitativ și cantitativ, la finalizarea coridorului multimodal și la utilizarea deplină a celor 6,3 miliarde EUR ([63]) disponibile pentru perioada 2014-2020 (a se vedea secțiunea 3.4). Proiectele care se pun în aplicare în prezent în cadrul programelor aferente perioadei 2014-2020 sunt proiecte care au fost pregătite, dar care nu au fost finalizate în perioada de programare anterioară. La sfârșitul anului 2017 și începutul anului 2018, trei noi proiecte majore au fost prezentate Comisiei ([64]). Deși nu mai există riscul de pierdere a unei părți a fondurilor UE alocate Programului Operațional Infrastructură Mare pentru perioada 2018-2019, având în vedere amploarea și complexitatea multora dintre proiecte, este necesar să se accelereze procesul de punere în aplicare. Contractele de performanță pe care Ministerul Transporturilor le-a încheiat cu Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere și Compania Națională de Căi Ferate în octombrie 2017 ar trebui să fie utilizate pentru îmbunătățirea planificării și realizării infrastructurii rutiere și feroviare, inclusiv prin introducerea unor practici moderne de management.

([63]) Din fondurile structurale și de investiții europene și Mecanismul pentru interconectarea Europei.

([64]) În special în ceea ce privește construcția autostrăzii Târgu Mureș – Ogra - Câmpia Turzii, reabilitarea liniei de cale ferată dintre frontiera cu Ungaria și Brașov, secțiunea km 614 – Gurasada – Simeria; construirea liniei de metrou 6 în București (1 Mai - Otopeni).

Caseta 3.5.1: **Principalele elemente ale politicii: dezvoltarea clusterului inovator pentru TIC și tehnologii avansate de prelucrare în vestul României**

Mediul de afaceri și investitorii consideră că infrastructura informatică este satisfăcătoare și că sprijină competitivitatea internațională în domenii precum dezvoltarea de software, inginerie și proiectare. Comunitatea dinamică a dezvoltatorilor de TIC favorizează apariția de produse și de întreprinderi nou-înființate de înaltă tehnologie în anumite sectoare cum ar fi industria automobilelor, a ambalajelor avansate, a serviciilor logistice și a tehnologiilor de mobilitate.

Dezvoltarea de clustere pentru TIC și de tehnologii avansate de prelucrare este deosebit de dinamică în regiunea capitalei și în vestul României; diversificarea către tehnologiile avansate de prelucrare și tehnicile cu valoare mai ridicată a fost recunoscută ca o oportunitate de dezvoltare industrială regională. Planul de dezvoltare regională pentru perioada 2014-2020 și tabloul de bord al Observatorului clusterelor pentru Vestul României identifică TIC drept una dintre cele mai relevante tehnologii generice esențiale pentru regiune. Peste 22 % din populația în vârstă de muncă din regiune are un loc de muncă în industria prelucrătoare și mai mult de jumătate din aceste persoane lucrează în clustere care au o componentă de prelucrare.

Sectorul TIC s-a dezvoltat rapid în ultimii ani, mai ales în Timișoara, profitând de prezența marilor universități tehnice și de parteneriatele strânse ale acestora cu societățile comerciale de vârf, de exemplu, în domeniul analizei volumelor mari de date, studenții înscriși la Universitatea de Vest Timișoara pot urma cursuri de formare la IBM pe teme legate de *cloud computing*, analiză, *mobilecam* și securitate, iar profesioniștii IBM participă la redefinirea programei universitare pentru studiile postuniversitare, de doctorat și proiectele de cercetare.

Regiunea de Vest se caracterizează printr-un ecosistem emergent și dinamic pentru tehnologiile avansate de prelucrare și oferă oportunități de dezvoltare a capacităților tehnologice transsectoriale în industrie, mai ales în domenii precum TIC și volumele mari de date, calculul de înaltă performanță și calculul superperformant, mecatronica, electronica și nanoelectronica, precum și testarea materialelor. Strategia de specializare inteligentă regională (RIS3) are obiectivul de a îmbunătăți capacitățile de C-D-I ale IMM-urilor sub toate aspectele, precum și de a stabili șase sectoare prioritare în care regiunea are un avantaj comparativ (automobile, TIC, industria agroalimentară, industria textilă, construcții și turism).

Întreprinderile nou-înființate și IMM-uri locale sprijină tot mai frecvent industria prelucrătoare, oferind soluții în materie de electronică, servicii TIC și dezvoltarea de software. S-a dovedit că domeniile volumelor mari de date și imprimării 3D pot reprezenta și ele oportunități de afaceri interesante atât pentru IMM-urile locale, cât și pentru noile multinaționale. Integrarea acestora în sectorul producției locale înregistrează în continuare o creștere rapidă, în special în sectorul autovehiculelor.

ANEXA A

TABEL SINOPTIC

Angajamente	**Evaluare sintetică ([65])**
Recomandări specifice fiecărei țări pentru 2017 (RST) adresate României	
RST 1: În 2017, să asigure conformitatea cu Recomandarea Consiliului din 16 iunie 2017 de a corecta abaterea vizibilă de la traiectoria de ajustare astfel încât să poată atinge obiectivul bugetar pe termen mediu. În 2018, să depună un efort fiscal-bugetar notabil, în conformitate cu cerințele componentei preventive a Pactului de stabilitate și de creștere. Să asigure aplicarea integrală a cadrului fiscal-bugetar. Să consolideze respectarea obligațiilor fiscale și colectarea impozitelor. Să combată munca nedeclarată, inclusiv prin utilizarea sistematică a controalelor integrate.	România a realizat **progrese limitate** ca răspuns la RST 1 (evaluarea globală a RST 1 nu include evaluarea respectării Pactului de stabilitate și de creștere).
În 2017, să asigure conformitatea cu Recomandarea Consiliului din 16 iunie 2017 de a corecta abaterea vizibilă de la traiectoria de ajustare astfel încât să poată atinge obiectivul bugetar pe termen mediu.	Evaluarea conformității cu Pactul de stabilitate și de creștere va fi inclusă în primăvară, odată ce vor fi disponibile datele finale pentru 2017.
În 2018, să depună un efort fiscal-bugetar notabil, în conformitate cu cerințele componentei preventive a Pactului de stabilitate și de creștere.	Evaluarea respectării Pactului de stabilitate și de creștere va fi inclusă în primăvară, de îndată ce vor fi disponibile datele finale pentru 2017.
Să asigure aplicarea integrală a cadrului fiscal-bugetar.	**Niciun progres**. Nu s-a înregistrat niciun progres în asigurarea aplicării cadrului fiscal-bugetar. Bugetul pentru 2017 nu respectă regula privind deficitul, care prevede obligația de conformare la obiectivul pe

([65]) Pentru a evalua progresele realizate în punerea în aplicare a recomandărilor specifice fiecărei țări (RST) din 2017 sunt folosite următoarele categorii:

Niciun progres: statul membru nu a anunțat în mod credibil și nici nu a adoptat vreo măsură ca răspuns la recomandarea specifică. În această categorie intră o serie de situații tipice care trebuie interpretate de la caz la caz, ținându-se seama de condițiile specifice fiecărei țări. Ele cuprind următoarele:

- nici programul național de reformă, nici alte comunicări oficiale către parlamentul național/comisiile parlamentare competente sau către Comisia Europeană nu anunță măsuri juridice, administrative sau bugetare pe căi publice (de exemplu, într-un comunicat de presă sau pe site-ul guvernului);
- nici ramura executivă, nici cea legislativă nu au prezentat acte fără caracter legislativ;
- statul membru a luat primele măsuri pentru a da curs RST, cum ar fi comanda unui studiu sau instituirea unui grup de studiu care să analizeze eventualele măsuri ce trebuie luate (cu excepția cazului în care RST solicită în mod expres orientări sau acțiuni exploratorii). Cu toate acestea, măsura (măsurile) clar specificată (specificate) pentru a da curs RST nu a (au) fost propusă (propuse).

Progrese limitate: statul membru:

- a anunțat unele măsuri, dar acestea nu răspund decât într-o măsură limitată recomandării specifice și/sau
- a prezentat acte legislative la nivelul ramurii sale executive sau legislative, dar acestea nu au fost încă adoptate și sunt necesare și acțiuni suplimentare fără caracter legislativ de substanță pentru aplicarea RST;
- a prezentat acte fără caracter legislativ, dar nu a întreprins acțiunile ulterioare de punere în aplicare necesare pentru a da curs RST.

Unele progrese: statul membru a adoptat măsuri

- care dau curs parțial RST și/sau
- care dau curs RST, dar mai sunt necesare eforturi relativ importante pentru a răspunde pe deplin RST, întrucât s-au pus în aplicare doar câteva dintre aceste măsuri. De exemplu, s-a adoptat o măsură sau s-au adoptat măsuri de către parlamentul național sau printr-un ordin ministerial, dar normele metodologice de aplicare nu au intrat în vigoare.

Progrese substanțiale: statul membru a adoptat măsuri care contribuie semnificativ la aplicarea RST, iar măsurile respective au fost puse în aplicare în marea lor majoritate.

Aplicare integrală: statul membru a pus în aplicare toate măsurile necesare pentru a da curs în mod adecvat RST.

	termen mediu (OTM); ca și în anii precedenți, autoritățile nu au trimis Parlamentului o actualizare a strategiei fiscal-bugetare până la termenul prevăzut de lege, 15 august.
Să consolideze respectarea obligațiilor fiscale și colectarea impozitelor.	**Progrese limitate**. În pofida ameliorării înregistrate în 2015, deficitul de încasare a TVA din România este în continuare unul dintre cele mai ridicate din UE. Dimensiunea economiei informale este, de asemenea, ridicată (22,1 %, potrivit estimărilor din 2014), reflectând un nivel important al evaziunii fiscale și al muncii nedeclarate. În plus, introducerea obligativității caselor de marcat cu jurnal electronic conectate la sistemul informatic al administrației fiscale, care ar fi trebuit să contribuie la îmbunătățirea colectării TVA-ului, a fost din nou amânată.
Să combată munca nedeclarată, inclusiv prin utilizarea sistematică a controalelor integrate.	**Unele progrese.** S-au adus o serie de modificări importante la Codul Muncii și la Codul Fiscal, care au extins definițiile muncii nedeclarate. Subdeclararea veniturilor este acum inclusă în mod explicit. Măsurile coercitive au fost extinse, beneficiind, de asemenea, de acoperire mediatică, iar măsurile cu caracter preventiv sunt în continuare insuficient utilizate. Cu toate acestea, în 2017, Inspecția Muncii a efectuat mai puține inspecții comune comparativ cu anul precedent, ca urmare a semnării cu întârziere a protocolului cu ANAF. Partenerii sociali nu sunt implicați îndeajuns, dialogul cu părțile interesate externe este încă relativ scăzut, iar managementul calității este în stadiu incipient.
RST 2: Să consolideze politicile de activare cu ținte specifice și serviciile publice integrate, adresându-se cu predilecție grupurilor celor mai îndepărtate de piața muncii. Să adopte legislație privind egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei. Să instituie un mecanism transparent de stabilire a salariului minim, în consultare cu partenerii sociali. Să îmbunătățească accesul la un învățământ general de calitate, în special pentru copiii romi și pentru copiii din zonele rurale. În domeniul sănătății, să favorizeze tratamentul ambulatoriu și să combată plățile informale.	România a realizat **progrese limitate** ca răspuns la RST 2.
Să consolideze politicile de activare cu ținte specifice și serviciile publice integrate, adresându-se cu predilecție grupurilor celor mai îndepărtate de piața muncii.	**Progrese limitate**. În pofida măsurilor care vizează includerea mai multor categorii de grupuri defavorizate și îmbunătățirea atractivității financiare, politicile active în domeniul pieței forței de muncă nu par a fi suficient de bine concepute, iar sarcina administrativă reprezintă în continuare un factor disuasiv pentru angajatori. Nu există un sistem de gestionare a cazurilor pentru șomerii de lungă durată și beneficiarii

	de asistență socială și nici proceduri de cooperare între serviciile publice de ocupare a forței de muncă și serviciile de asistență socială sau de educație. S-au înregistrat unele progrese în vizarea tinerilor care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare, în urma semnării proiectului INTESPO. S-au înregistrat doar progrese limitate în introducerea de echipe integrate în comunitățile cele mai defavorizate, în pofida mai multor luni de discuții, ca urmare a lipsei de implicare a anumitor actori, a priorității politice reduse și a dispozițiilor rigide în materie de ocupare a forței de muncă.
Să adopte legislație privind egalizarea vârstei de pensionare pentru bărbați și femei.	**Niciun progres**. Proiectul de lege care prevede egalizarea vârstei standard de pensionare pentru bărbați și femei este încă în Parlament.
Să instituie un mecanism transparent de stabilire a salariului minim, în consultare cu partenerii sociali.	**Niciun progres**. În pofida unei propuneri privind un mecanism obiectiv, susținut de partenerii sociali drept o bază solidă, salariul minim continuă să fie stabilit în mod discreționar. În plus, opiniile partenerilor sociali nu sunt luate în considerare, chiar și atunci când acestea converg, astfel cum s-a întâmplat recent în cazul transferării contribuțiilor sociale în sarcina angajaților și a modificărilor la Codul fiscal.
Să îmbunătățească accesul la un învățământ general de calitate, în special pentru copiii romi și pentru copiii din zonele rurale.	**Progrese limitate**. S-au înregistrat progrese limitate în îmbunătățirea accesului la un învățământ general de calitate, în special pentru copiii romi și pentru copiii din zonele rurale. S-a amânat efectuarea cererilor de propuneri finanțate din FSE pentru atragerea de cadre didactice cu înaltă calificare în școlile defavorizate și pentru a preveni părăsirea timpurie a școlii, cu impact limitat sau fără impact pe teren. Nu s-a elaborat încă metodologia pentru identificarea și abordarea segregării în școli. Aplicarea sistemului de tichete sociale pentru grădiniță acordate copiilor care provin din medii defavorizate a continuat, însă numărul copiilor care anterior introducerii tichetelor nu erau școlarizați este foarte scăzut și, prin urmare, impactul asupra ratelor de școlarizare este doar marginal. Este în curs de elaborare un mecanism de avertizare timpurie care să identifice copiii expuși riscului de abandon școlar și se preconizează lansarea unei cereri de propuneri cu finanțare de la FSE pentru programele de tip „a doua șansă”. Cu toate acestea, măsurile de prevenire a părăsirii timpurii a școlii tind să se concentreze pe programe sociale, iar pe calitatea educației se pune un accent limitat. Măsurile instituite pentru a aborda problema incluziunii romilor în învățământ sunt în continuare insuficiente în raport cu

	amploarea provocării. Se înregistrează progrese în punerea în aplicare a noii programe școlare, însă demersul nu s-a încheiat, iar manualele au provocat o serie de controverse. În afara proiectului FSE în derulare care are scopul de a finanța formarea cadrelor didactice în vederea noii programe școlare, programele inițiale și de formare continuă la locul de muncă destinate cadrelor didactice nu au o componentă suficient de bine definită de promovare a educației favorabile incluziunii în sala de clasă. Strategia privind modernizarea infrastructurii educaționale s-a finalizat la sfârșitul anului 2017. Cu toate acestea, nu s-au alocat resurse bugetare pentru punerea în aplicare a strategiei și capacitatea de punere în aplicare este foarte modestă.
În domeniul sănătății, să favorizeze tratamentul ambulatoriu	**Progrese limitate.** Se vor pune în aplicare o serie de măsuri în Contractul-cadru pe anul 2018 al Casei Naționale de Asigurări de Sănătate cu furnizorii de servicii de sănătate: (i) sarcina administrativă a medicilor de familie va fi redusă cu ajutorul soluțiilor e-Sănătate; (ii) în zonele rurale, vor fi puse în aplicare proiecte-pilot care urmăresc să contribuie la creșterea numărului de medici de familie, prin stabilirea unui sistem de remunerare în funcție de performanță; (iii) sumele plătite pentru asistența ambulatorie de specialitate vor fi majorate până la un nivel apropiat de sumele plătite pentru spitalizarea de zi. Sunt preconizate și alte măsuri în contextul planurilor regionale de servicii de sănătate și al master planurilor regionale, însă pentru aplicarea unora dintre aceste măsuri vor fi necesare modificări legislative care sunt discutate în prezent în vederea aprobării în comisiile de specialitate corespunzătoare: (i) se reorganizează serviciile de îngrijire paliativă, punându-se accentul pe abordarea integrată (domiciliu-ambulatoriu-spital), ca parte a unui proiect al Băncii Mondiale; (ii) odată cu construirea spitalelor regionale, o parte din paturile vechilor spitale județene vor fi reconvertite pentru acordarea de îngrijiri paliative și pe termen lung; (iii) Guvernul României va investi în infrastructura dedicată asistenței medicale ambulatorii de specialitate (policlinici); (iv) se va dezvolta o rețea de centre comunitare integrate prevăzută cu echipe multidisciplinare și se vor oferi cursuri de formare pentru asistenții medicali comunitari. Cu toate acestea, punerea în aplicare a Strategiei Naționale de Sănătate 2014-2020 (obiectivul global fiind trecerea de la asistența medicală spitalicească la asistența medicală în ambulatoriu) este afectată de continua modificare a priorităților, de planificarea precară a investițiilor, de lipsa unui angajament politic clar și de capacitatea administrativă modestă a Ministerului Sănătății.

	Progresele înregistrate în ceea ce privește mobilizarea fondurilor ESI în vederea ameliorării serviciilor medicale acordate în asistență medicală ambulatorie de specialitate sunt în continuare foarte limitate. Eforturile se concentrează în continuare pe sectorul spitalicesc (spitale regionale). Deși s-au lansat unele cereri de propuneri pentru fondurile ESI și se poate trece în sfârșit la punerea în aplicare, se pare că lipsește voința politică de a asigura tranziția la asistența medicală ambulatorie.
și să combată plățile informale.	**Unele progrese**. Compartimentul de integritate din cadrul Ministerului Sănătății este legat de Agenția Națională de Integritate și primește sprijin din partea Direcției Naționale Anticorupție. Compartimentul de integritate monitorizează mecanismul de feedback al pacientului care a fost regândit în decembrie 2016. Mecanismul de feedback are la bază două elemente: un chestionar de feedback al pacienților care se transmite pacienților externați și o linie telefonică securizată. În perioada iulie - octombrie 2017 s-au înregistrat în total 164 de apeluri, din care 48 de apeluri priveau infracțiuni, iar 37 de apeluri priveau acte legate de corupție. Lunar se întocmește un raport privind rezultatele chestionarului (care se trimite Comisiei). Guvernul și spitalele desfășoară campanii de sensibilizare. Cu toate acestea, este prea devreme să se evalueze impactul acestor măsuri asupra reducerii plăților informale.
RST 3: Să adopte legislație care să asigure existența unui corp al funcționarilor publici profesionist și independent, recrutat pe baza unor criterii obiective. Să consolideze ierarhizarea în funcție de priorități a proiectelor de investiții publice și pregătirea acestora. Să asigure în timp util punerea în aplicare integrală și sustenabilă a Strategiei naționale în domeniul achizițiilor publice.	România a realizat **progrese limitate** ca răspuns la RST 3.
Să adopte legislație care să asigure existența unui corp al funcționarilor publici profesionist și independent, recrutat pe baza unor criterii obiective.	**Progrese limitate**. Proiectul de legislație trimis Parlamentului în luna decembrie este în prezent aliniat la Strategia privind dezvoltarea funcției publice. Institutul Național de Administrație este operațional din iunie 2017. Recent, s-a semnat un proiect cu Banca Mondială pentru a pune în aplicare o parte din acțiunile-cheie ale reformei managementului resurselor umane. Primele rezultate ale proiectului s-ar putea concretiza până la jumătatea anului 2019 și vor depinde de textul juridic adoptat de Parlament și de punerea efectivă în aplicare a măsurilor în temeiul proiectului Băncii Mondiale. Este esențial să se abordeze disfuncționalitățile din administrația publică

	și guvernanța investițiilor publice în toate sectoarele, inclusiv calitatea punerii în aplicare și absorbția fondurilor ESI.
Să consolideze ierarhizarea în funcție de priorități a proiectelor de investiții publice și pregătirea acestora.	**Progrese limitate**. În pofida înregistrării unor progrese în reforma achizițiilor publice, asumarea politică limitată a măsurilor structurale, procedurile administrative greoaie și lipsa unei ierarhizări stabile a priorităților și a planificării strategice frânează punerea în aplicare a unor politici importante în multe sectoare, inclusiv punerea în aplicare la timp a fondurilor ESI. În 2016, în cadrul Ministerului Finanțelor s-au instituit noi structuri administrative care să înlesnească parteneriatele public-privat (Direcția de Management a Investițiilor Publice). Programul de guvernare 2017-2020 menține accentul pe parteneriatele public-privat. Proiectele de asistență tehnică în temeiul PSRS se axează pe îmbunătățirea cadrului juridic existent și pe consolidarea capacității administrative, precum și pe o mai bună ierarhizare a priorităților în materie de investiții publice. Cu toate acestea, agenda în materie de investiții este afectată de modificarea priorităților, iar corelarea între aceasta și cadrul strategic adoptat este modestă.
Să asigure în timp util punerea în aplicare integrală și sustenabilă a Strategiei naționale în domeniul achizițiilor publice.	**Unele progrese.** În pofida eforturilor de efectuare a unei reforme aprofundate a sistemului de achiziții publice și a rezultatelor concrete obținute în 2017, procesul de reformă s-a caracterizat prin regrese și lipsa de asumare a responsabilității la nivel politic pentru a pune în aplicare unele dintre angajamentele esențiale adoptate în contextul planului de acțiune stabilit la nivel național în materie de achiziții publice. Pentru a asigura sustenabilitatea reformelor și asigurarea punerii în aplicare a măsurilor care permit valorificarea oportunităților pe care le oferă noile directive privind achizițiile publice este necesară o mai bună focalizare și progrese suplimentare. Printre domeniile în care sunt necesare progrese suplimentare se numără: profesionalizarea și responsabilizarea autorităților contractante, agregarea achizițiilor, utilizarea achizițiilor strategice și definirea echilibrată a controalelor. Reforma sistemului de achiziții publice este susținută prin înființarea Agenției pentru Achiziții Publice, prin transpunerea directivelor din 2014 privind achizițiile publice și prin adoptarea de legislație secundară. Cu toate acestea, presiunile de acordare de derogări de la normele privind achizițiile publice în cazul anumitor investiții continuă să afecteze punerea în aplicare a reformei. Caracterul ireversibil al reformei sistemului de achiziții publice și continuarea monitorizării în contextul semestrului european rămân esențiale.

Strategia Europa 2020 (obiective naționale și progrese înregistrate)	
Obiectivul privind rata de ocupare a forței de muncă stabilit în PNR: 70 %.	Obiectivul național de 70 % până în 2020 poate fi atins, dat fiind că rata de ocupare a forței de muncă în grupa de vârstă 20-64 de ani era de 69,0 % în al treilea trimestru din 2017.
Obiectivul privind C-D stabilit în PNR: 2 % din PIB	România nu va atinge obiectivul privind intensitatea C-D până în 2020. Intensitatea C-D a țării era de doar 0,48 % din PIB în 2016. În vederea atingerii obiectivului fixat pentru 2020, va trebui ca C-D din România să crească, în medie, cu 42,7 % pe an în perioada 2016-2020. Mai mult, în perioada 2007-2016, intensitatea C-D a scăzut cu 2 % în fiecare an în România. În 2016, intensitatea C-D în sectorul public a fost cu 20 % mai scăzută decât în 2015, în timp ce intensitatea C-D în mediul de afaceri a crescut cu 24 %. Intensitatea C-D a mediului de afaceri a atins 0,27 % din PIB în 2016 (locul 26 în UE), în timp ce intensitatea C-D în sectorul public a scăzut la 0,22 % din PIB (locul 27 în UE). Proiectele de investiții în infrastructura de C-D finanțate de UE încep să demareze, într-un ritm lent, însă este puțin probabil ca acestea să aibă un impact semnificativ asupra performanței C-D înainte de 2020.
Emisiile de gaze cu efect de seră, obiectivul național: 19 % în 2020 comparativ cu 2005 (în sectoarele care nu intră sub incidența ETS)	Conform estimărilor preliminare din 2016, emisiile de gaze cu efect de seră care nu fac obiectul ETS UE au scăzut cu 4 % între 2005 și 2016, în timp ce obiectivul pentru 2015 permite o creștere cu 7 % comparativ cu anul 2005. Conform celor mai recente previziuni naționale bazate pe măsurile existente, emisiile din sectoarele care nu intră sub incidența schemei de comercializare a certificatelor de emisii (ETS) vor crește cu 1 % între 2005 și 2020. Se așteaptă, prin urmare, atingerea obiectivului cu o marjă de 18 puncte procentuale.
Obiectivul pentru 2020 privind energia din surse regenerabile: 24 %	Cu o pondere a energiei din surse regenerabile în consumul final brut de energie de 24,8 %, România va atinge și chiar va depăși obiectivul stabilit pentru 2020 în ceea ce privește energia din surse regenerabile. Ordonanța de urgență nr. 24/2017 de aprobare a modificărilor la sistemul de promovare a producerii energiei din surse regenerabile a fost adoptată la 30 martie 2017. Astfel, se sprijină promovarea producerii energiei din surse regenerabile în mod sustenabil, asigurând totodată un impact rezonabil

	asupra consumatorilor. Această abordare oferă stabilitatea și previzibilitatea atât de necesare pentru sectorul energiei din surse regenerabile din România.
Eficiența energetică, obiective privind consumul de energie pentru 2020: 43 Mtep (consum de energie primară); 30,3 Mtep (consum final de energie).	Fondurile ESI ar trebui să contribuie în continuare la îndeplinirea acestui obiectiv, însă pregătirea și punerea în aplicare a proiectelor în materie de eficiență energetică înregistrează întârzieri semnificative.
Obiectivul privind părăsirea timpurie a școlii: 11,3 %.	Rata de părăsire timpurie a școlii a scăzut ușor în 2016, la 18,5 %, însă obiectivul de 11,3 % este departe de a fi atins. România se numără în continuare printre țările din UE care înregistrează cele mai mari niveluri ale ratelor de părăsire timpurie a școlii.
Obiectivul privind învățământul terțiar: 26,7 %.	Progresele înregistrate în îndeplinirea obiectivului au stagnat. În 2016, rata de absolvire a învățământului terțiar s-a menținut la același nivel ca și în 2015 (25,6 %).
Obiectivul de reducere a numărului de persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială, exprimat în număr absolut de persoane: 580 000.	Se consideră că obiectivul național de 580 000 de persoane s-a atins deja. În termeni absoluți, numărul de persoane care au fost scoase din categoria celor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială începând cu 2008 este de 1 420 000 persoane (2016). Numărul persoanelor care au fost scoase din categoria celor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială a fost, însă, mai ridicat în 2015 (1 680 000 de persoane) comparativ cu 2016.

ANEXA B

TABLOUL DE BORD AL PROCEDURII PRIVIND DEZECHILIBRELE MACROECONOMICE

Tabelul B.1: **Tabloul de bord al procedurii privind dezechilibrele macroeconomice pentru România (RMA, 2018)**

			Praguri	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Dezechilibre externe și competitivitate	**Balanța contului curent, % din PIB**	Media pe 3 ani	**-4%/6%**	-4,9	-4,9	-3,6	-2,2	-1,0	-1,3
	Poziția investițională internațională netă	% din PIB	**-35%**	-65,4	-67,4	-62,6	-57,3	-54,6	-49,9
	Cursul de schimb real efectiv - 42 de parteneri comerciali, deflatorul IAPC	Variație % pe 3 ani	**± 5 % (ZE) ±11 % (în afara ZE)**	-3,2	-2,0	0,4	-1,0	2,7	-2,5
	Cota de piață a exporturilor - % din exporturile mondiale	Variație % pe 5 ani	**-6%**	50,2	12,8	14,2	20,7	20,9	23,6
	Indicele costului unitar nominal al muncii (2010 = 100)	Variație % pe 3 ani	**9 % (ZE) 12 % (în afara ZE)**	-0,5	-0,2î	-3,2	7,3	0,3	6,0p
Dezechilibre interne	**Indicele prețului locuințelor (2015 = 100), deflatat**	Variație % într-un an	**6%**	-15,8	-9,2	-2,8	-3,2	1,9	6,5
	Fluxul creditelor către sectorul privat, consolidat	% din PIB	**14%**	2,8	0,3	-1,4	-2,4	0,2	0,6p
	Datoria sectorului privat, consolidată	% din PIB	**133%**	72,9	71,9	66,6	62,1	59,1	55,8p
	Datoria publică guvernamentală brută	% din PIB	**60%**	34,4	37,3	37,8	39,4	37,9	37,6
	Rata șomajului	Media pe 3 ani	**10%**	6,9	7,0	7,0	6,9	6,9	6,5
	Total datorii sectorul financiar, neconsolidat	Variație % într-un an	**16,5%**	4,6	4,4	0,8	1,3	4,0	7,6
Indicatori privind ocuparea forței de muncă	**Rata de participare la forța de muncă - % din totalul populației în vârstă de 15-64 de ani**	Variația în puncte procentuale pe 3 ani	**-0,2 pp**	1,2	1,7	0,0î	1,6	1,3	0,7
	Rata șomajului de lungă durată - % din populația activă în vârstă de 15-74 de ani	Variația în puncte procentuale pe 3 ani	**0,5 pp**	0,5	0,8	0,8	-0,1	0,0	-0,2
	Rata șomajului în rândul tinerilor - % din populația activă în vârstă de 15-24 de ani	Variația în puncte procentuale pe 3 ani	**2 pp**	6,3	2,6	1,6	0,1	-0,9	-3,1

Simboluri: î - întrerupere de serie; p: provizoriu.
(1) Acest tabel prezintă datele publicate în temeiul Raportului privind mecanismul de alertă 2018 care raportează datele la 24 octombrie 2017. Prin urmare, pot exista diferențe între cifrele din acest tabel și datele mai recente din alte părți ale prezentului document.
(2) Cifrele haşurate sunt cele care nu se încadrează în pragul stabilit în Raportul Comisiei Europene privind mecanismul de alertă.
Sursa: Comisia Europeană 2017, Anexa statistică la Raportul privind mecanismul de alertă 2018, SWD (2017) 661.

ANEXA C

TABELE STANDARD

Tabelul C.1: **Indicatori ai pieței financiare**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Totalul activelor din sectorul bancar (% din PIB) (1)	68,3	63,4	60,2	57,6	55,7	53,4
Ponderea activelor celor mai mari cinci bănci (% din totalul activelor)	54,7	54,4	54,2	57,4	59,1	-
Capitalul străin în sistemul bancar (% din totalul activelor) (2)	89,8	90,0	90,0	90,5	91,4	91,2
Indicatori privind soliditatea financiară:(2)						
- credite neperformante (% din totalul creditelor)(3)	-	17,9	15,8	10,7	7,7	6,7
- rata de adecvare a capitalului (%)	17,2	18,8	17,7	18,9	19,2	19,1
- rentabilitatea capitalurilor proprii (%)(4)	-7,1	0,0	-15,2	11,3	10,6	6,1
Credite bancare acordate sectorului privat (variație % anuală)(1)	-0,7	-3,5	-1,3	4,5	3,3	7,5
Credite pentru achiziționarea de locuințe (variație % anuală)(1)	7,7	9,7	9,2	15,5	13,4	11,9
Raportul împrumuturi/depozite(1)	113,9	100,8	90,0	85,3	79,7	80,8
Lichiditatea băncii centrale ca % din obligații(5)	3,9	0,3	-	-	-	0,0
Datoria privată (% din PIB)	71,9	66,6	62,1	59,1	55,8	-
Datoria externă brută (% din PIB)(2) - publică	19,1	20,7	21,8	19,6	19,1	18,9
- privată	33,5	30,1	28,9	26,8	28,3	26,8
Spreadul ratei dobânzii pe termen lung față de Bund (puncte de bază)*	518,4	384,4	333,1	297,8	323,4	359,9
Spreadurile la swap-ul pe riscul de credit pentru titlurile de valoare de stat (5 ani)*	310,5	180,4	137,4	110,0	105,9	92,5

(1) Cele mai recente date se referă la situația din al treilea trimestru din 2017. Nu sunt incluse doar băncile, ci toate instituțiile financiare monetare, cu excepția băncilor centrale.
(2) Cele mai recente date se referă la situația din al doilea trimestru din 2017.
(3) Conform definiției BCE a instrumentelor de datorie neperformante brute.
(4) Valorile trimestriale nu sunt anualizate.
(5) Cele mai recente date se referă la situația din mai 2017.
* Măsurate în puncte de bază.
Sursa: Comisia Europeană (ratele dobânzilor pe termen lung); Banca Mondială (datoria externă brută); Eurostat (datoria privată); BCE (toți ceilalți indicatori).

Tabelul C.2: **Tabloul de bord social - principalii indicatori**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017 [5]
Egalitate de șanse și de acces pe piața forței de muncă						
Părăsirea timpurie a sistemelor de educație și formare (% din populația în vârstă de 18-24 de ani)	17,8	17,3	18,1	19,1	18,5	:
Diferența de gen în ocuparea forței de muncă (pp)	16,1	16,3	16,7	17,5	17,6	16,8
Inegalitatea veniturilor măsurată ca raport între chintila superioară și cea inferioară (S80/S20)	6,6	6,8	7,2	8,3	7,2	:
Rata riscului de sărăcie sau de excluziune socială[1] (RSE)	43,2	41,9	40,3	37,4	38,8	:
Tineri care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare (% din populația în vârstă de 15-24 de ani)	16,8	17,0	17,0	18,1	17,4	:
Piețe dinamice ale forței de muncă și condiții de muncă echitabile†						
Rata ocupării forței de muncă (20-64 de ani)	64,8	64,7	65,7	66,0	66,3	69,0
Rata șomajului[2] (15-74 de ani)	6,8	7,1	6,8	6,8	5,9	4,9
Venitul brut disponibil al gospodăriilor, în termeni reali, pe cap de locuitor[3] (Indice 2008 = 100)	:	:	125,7	135,4	:	:
Sprijin public/Protecție și incluziune socială						
Impactul transferurilor sociale (altele decât pensiile) asupra reducerii sărăciei[4]	20,5	18,4	12,8	13,3	14,2	:
Copii cu vârsta de până la 3 ani care beneficiază de îngrijire formală	15,0	6,0	2,6	9,4	17,4	:
Nevoi nesatisfăcute autoraportate în materie de asistență medicală	11,5	10,9	9,8	9,4	6,5	:
Persoane cu competențe digitale generale de bază sau mai avansate (% din populația în vârstă de 16-74 de ani)	:	:	:	26,0	28,0	29,0

† Tabloul de bord social cuprinde 14 indicatori principali, dintre care 12 sunt utilizați în prezent pentru a compara performanțele statelor membre. Indicatorii „participanți la politicile pieței forței de muncă per 100 de persoane care doresc să muncească" și „remunerarea angajaților pe oră lucrată (în EUR)" nu sunt utilizați din cauza preocupărilor tehnice exprimate de către statele membre. Alternativele posibile vor fi discutate în cadrul comitetelor relevante.
(1) Persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială (RSE): persoanele care sunt expuse riscului de sărăcie (RS) și/sau care sunt afectate de o stare materială extrem de precară (SEP) și/sau locuiesc în gospodării cu o intensitate a muncii egală cu zero sau foarte scăzută (IMS).
(2) Șomeri înseamnă persoanele care nu au fost încadrate în muncă, dar care au fost în căutarea unui loc de muncă și care puteau să își înceapă activitatea imediat sau în termen de două săptămâni.
(3) Venitul brut disponibil al gospodăriilor fără ajustări este definit conform proiectului de raport comun privind ocuparea forței de muncă din 2018.
(4) Reducere în procente a ratei riscului de sărăcie, ca urmare a transferurilor sociale (calculată comparând rata riscului de sărăcie înainte de efectuarea transferurilor sociale cu cea de după efectuarea transferurilor; pensiile nu sunt considerate transferuri sociale în calcul).
(5) Media primelor trei trimestre ale anului 2017 pentru rata de ocupare a forței de muncă și diferența de gen în ocuparea forței de muncă.
Sursa: Eurostat.

Tabelul C.3: **Indicatori privind piața forței de muncă și educația**

Indicatori privind piața forței de muncă	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017** [5]
Rata de activitate (15-64 de ani)	64,8	64,9	65,7	66,1	65,6	:
Încadrarea în locul de muncă actual, în funcție de durată						
Între 0 și 11 luni	5,3	5,2	5,0	6,2	4,9	:
Între 12 și 23 de luni	6,6	5,8	6,0	7,4	6,4	:
Între 24 și 59 de luni	22,1	21,2	20,0	19,5	20,5	:
60 de luni sau mai mult	66,0	67,8	69,0	66,8	68,2	:
Creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă* (Variație % comparativ cu anul anterior)	-4,8	-0,9	0,8	-1,3	-0,9	3,7
Rata de ocupare a femeilor (% din numărul femeilor în vârstă de 20-64 de ani)	56,7	56,5	57,3	57,2	57,4	60,5
Rata de ocupare a bărbaților (% din numărul bărbaților în vârstă de 20-64 de ani)	72,8	72,8	74,0	74,7	75,0	77,3
Rata de ocupare a lucrătorilor în vârstă* (% din populația în vârstă de 55-64 de ani)	41,6	41,8	43,1	41,1	42,8	44,5
Munca cu fracțiune de normă* (% din ocuparea totală a forței de muncă în vârstă de 15-64 de ani)	9,3	9,0	8,7	8,8	7,4	6,9
Munca pe durată determinată* (% angajați cu contract pe durată determinată în vârstă de 15-64 de ani)	1,5	1,4	1,5	1,4	1,4	1,2
Rata trecerii de la locuri de muncă temporare la locuri de muncă permanente (Media pe 3 ani)	57,3	57,7	57,8	56,5	:	:
Rata șomajului de lungă durată[1] (% din forța de muncă)	3,0	3,2	2,8	3,0	3,0	2,1
Rata șomajului în rândul tinerilor (% din populația activă în vârstă de 15-24 de ani)	22,6	23,7	24,0	21,7	20,6	17,3
Diferențe de gen în munca cu fracțiune de normă	1,3	1,0	1,3	0,7	0,4	0,2
Diferențe de remunerare între femei și bărbați[2] (fără ajustări)	6,9	4,9	4,5	5,8	:	:
Indicatorii privind educația și formarea	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Participarea adulților la învățare (% persoane în vârstă de 25 și 64 de ani care participă la educație și formare)	1,4	2,0	1,5	1,3	1,2	:
Rezultate școlare slabe[3]	40,8	:	:	39,9	:	:
Absolvirea învățământului terțiar (% din populația în vârstă de 30-34 de ani care a încheiat cu succes învățământul terțiar)	21,7	22,9	25,0	25,6	25,6	:
Variația rezultatelor care se explică prin statutul socioeconomic al studenților[4]	19,3	:	:	13,8	:	:

* Indicator care nu este inclus în tabloul de bord

(1) Șomerii pe termen lung sunt persoanele aflate în șomaj timp de cel puțin 12 luni.

(2) Diferența dintre câștigurile salariale orare brute medii ale angajaților remunerați de sex masculin și cele ale angajaților remunerați de sex feminin, exprimată ca procent din câștigurile salariale orare brute medii ale angajaților remunerați de sex masculin. Această diferență este definită ca „neajustată", întrucât nu se fac corecții în funcție de modul de distribuție a caracteristicilor individuale (și, prin urmare, oferă o imagine de ansamblu a inegalităților de gen în ceea ce privește remunerarea). Se includ toți angajații care lucrează în întreprinderile care au zece sau mai mulți angajați, fără restricții legate de vârstă și de numărul de ore lucrate.

(3) Rezultatele evaluării PISA (OCDE) privind rezultatele slabe la matematică ale elevilor de 15 ani.

(4) Impactul statutului socioeconomic și cultural asupra rezultatelor evaluării PISA (OCDE). Valorile pentru 2012 și 2015 se referă la matematică și, respectiv, la științe.

(5) Media primelor trei trimestre ale anului 2017, mai puțin în cazul ratei șomajului în rândul tinerilor (cifră anuală).

Sursa: Eurostat, OCDE.

Tabelul C.4: **Indicatori privind incluziunea socială și sănătatea**

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cheltuieli cu prestațiile de asigurări sociale* (% din PIB)						
Asigurări de sănătate/asistență medicală	4,0	3,9	3,9	3,8	:	:
Indemnizații pentru invaliditate	1,2	1,1	1,1	1,1	:	:
Pensii pentru limită de vârstă și pensii de urmaș	8,2	8,0	8,0	7,9	:	:
Prestații pentru familie/copii	1,3	1,2	1,2	1,3	:	:
Indemnizații de șomaj	0,2	0,2	0,1	0,1	:	:
Indemnizații pentru locuințe	0,0	0,0	0,0	0,0	:	:
Indemnizații legate de excluziunea socială neclasificată în altă parte	0,2	0,2	0,2	0,2	:	:
Total	15,2	14,6	14,4	14,3	:	:
din care: prestații acordate în funcție de venituri	0,6	0,6	0,6	0,6	:	:
Cheltuielile administrației publice, pe funcții (% din PIB, COFOG)						
Protecție socială	12,3	11,5	11,4	11,4	11,6	:
Sănătate	3,8	4,0	4,0	4,2	4,0	:
Educație	3,0	2,8	3,0	3,1	3,7	:
Cheltuieli suportate direct de beneficiar pentru serviciile de asistență medicală (% din totalul cheltuielilor cu sănătatea)	22,4	20,2	20,3	21,3	:	:
Copii expuși riscului de sărăcie sau de excluziune socială (% din persoanele în vârstă de 0-17 ani) *	52,5	51,4	50,7	46,8	49,2	:
Rata riscului de sărăcie[1] (% din totalul populației)	22,9	23,0	25,1	25,4	25,3	:
Rata riscului de sărăcie în rândul persoanelor încadrate în muncă (% din numărul persoanelor care ocupă un loc de muncă)	19,0	18,4	19,8	18,8	18,9	:
Rata deprivării materiale severe[2] (% din totalul populației)	31,1	29,8	25,9	22,7	23,8	:
Rata privării severe de locuință[3], în funcție de regimul de ocupare a locuinței						
Proprietar, cu credit ipotecar sau împrumut	19,9	16,1	4,9	1,6	1,4	:
Chiriaș, chirie la prețul pieței	19,0	21,2	32,8	53,0	46,0	:
Proporția persoanelor care locuiesc în gospodării cu o intensitate scăzută a muncii[4] (% din persoanele în vârstă de 0-59 de ani)	7,9	7,6	7,2	7,9	8,2	:
Praguri de sărăcie, exprimate în moneda națională în termeni reali*	3884	3888	3991	4253	4518	:
Speranță de viață sănătoasă (la vârsta de 65 de ani)						
Femei	5,1	5,2	5,7	5,7	:	:
Bărbați	5,9	5,8	5,9	6,3	:	:
Rata de înlocuire agregată a pensiilor[5] (la 65 de ani)	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	:
Dimensiunea conectivității a indicelui economiei și societății digitale (DESI)[6]	:	:	43,9	46,2	49,8	54,1
Indicele GINI înainte de impozitare și de transferuri*	53,2	51,8	52,1	54,1	54,4	:
Indicele GINI după impozitare și transferuri*	33,2	34,0	34,7	37,4	34,7	:

* Indicator care nu este inclus în tabloul de bord

(1) Rata riscului de sărăcie (RS): proporția persoanelor cu un venit disponibil pe adult-echivalent inferior valorii de 60 % din venitul național median pe adult-echivalent.

(2) Proporția persoanelor care se află în cel puțin patru din următoarele forme de precaritate: i) nu își pot permite să își plătească chiria sau facturile de întreținere; ii) nu își pot permite să își mențină locuința la un nivel de încălzire adecvat; iii) se pot confrunta cu cheltuieli neașteptate; iv) nu își pot permite să mănânce carne, pește sau o proteină echivalentă mai des de o dată la două zile; v) nu își pot permite să petreacă o săptămână de vacanță pe an în afara locuinței; vi) nu își pot permite să aibă un automobil; vii) nu își pot permite să aibă o mașină de spălat; viii) nu își pot permite să aibă un televizor color sau ix) să aibă un telefon.

(3) Procentul populației totale care trăiește în locuințe supraaglomerate și care este afectată de lipsa unei locuințe.

(4) Persoane care trăiesc în gospodării cu o intensitate a muncii foarte scăzută: proporția persoanelor cu vârsta cuprinsă între 0 și 59 de ani care locuiesc în gospodării în care adulții (cu excepția copiilor aflați în întreținere) au lucrat mai puțin de 20 % din timpul lor de lucru potențial total în cele 12 luni precedente.

(5) Raportul dintre mediana pensiilor brute individuale ale persoanelor cu vârsta cuprinsă între 65 și 74 de ani în raport cu mediana câștigurilor brute individuale ale persoanelor cu vârsta cuprinsă între 50 și 59 de ani.

(6) Conexiune fixă în bandă largă (33%), conexiune mobilă în bandă largă (22%), viteză (33%) și tarife (11%), conform Tabloului de bord al Agendei digitale.

Sursa: Eurostat, OCDE.

Tabelul C.5: **Indicatori de performanță și indicatori de politici ai pieței produselor**

Indicatori de performanță	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Productivitatea muncii (reală, pe persoană angajată, variație % anuală)							
Productivitatea muncii în industrie	6,72	2,31	-4,52	4,24	1,38	9,36	2,48
Productivitatea muncii în construcții	-20,16	-31,93	13,84	7,05	1,67	7,55	4,87
Productivitatea muncii în serviciile de piață	0,81	-8,82	41,17	0,83	-0,02	3,76	4,70
Costuri unitare ale muncii (ULC) (ansamblul economiei, variație % anuală)							
ULC în industrie	1,99	-2,48	18,48	-3,78	0,74	-0,53	2,66
ULC în construcții	7,50	37,79	-3,52	-5,01	-10,86	4,33	-3,78
ULC în serviciile de piață	5,66	11,83	-29,30	6,19	7,37	-0,58	6,55
Mediul de afaceri	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Timpul necesar pentru executarea contractelor[1] (zile)	512,0	512,0	512,0	512,0	512,0	512,0	512,0
Timpul necesar pentru a demara o afacere[1] (zile)	8,0	12,0	8,0	8,0	8,0	8,0	12,0
Rezultatul cererilor de credite bancare depuse de IMM-uri[2]	na	0,71	na	0,99	0,94	0,46	0,36
Cercetare și inovare	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Intensitatea C-D	0,45	0,49	0,48	0,39	0,38	0,49	0,48
Cheltuielile administrației publice cu educația ca % din PIB	3,30	4,10	3,00	2,80	3,00	3,10	na
Persoane cu studii superioare și/sau angajate în sectorul științei și al tehnologiei, ca % din totalul ocupării forței de muncă	22	23	24	24	24	26	27
Persoane care au absolvit învățământul terțiar[3]	12	13	14	14	14	15	15
Tineri cu studii de nivel secundar superior[4]	78	80	80	80	80	80	80
Balanța comercială a produselor de înaltă tehnologie ca % din PIB	-1,62	-1,46	-1,79	-1,96	-1,66	-1,74	na
Pieţele produselor şi serviciilor şi concurenţa					**2003**	**2008**	**2013**
Reglementarea piețelor de produse (PMR) conform OCDE[5], în ansamblu					na	na	1,69
OCDE PMR5, comerțul cu amănuntul					na	na	1,80
OCDE PMR5, serviciile profesionale					na	na	na
OCDE PMR5, industriile de rețea[6]					na	na	1,97

(1) Metodologiile, inclusiv ipotezele, pentru acest indicator sunt prezentate în detaliu la adresa: http://www.doingbusiness.org/methodology.

(2) Media răspunsului la întrebarea Q7B_a. „[Credit bancar]: În cazul în care ați solicitat și ați încercat să negociați acest tip de finanțare în ultimele șase luni, care a fost rezultatul?". Răspunsurile au fost codificate după cum urmează: zero dacă s-a onorat întreaga cerere, unu dacă s-a onorat cea mai mare parte a cererii, doi dacă s-a onorat doar o parte limitată a cererii, trei dacă cererea a fost refuzată sau respinsă; răspunsurile au fost tratate ca valori lipsă dacă cererea este încă în curs sau dacă nu s-a primit un răspuns.

(3) Procentaj din populația cu vârsta cuprinsă între 15 și 64 de ani care a absolvit o formă de învățământul terțiar.

(4) Procentaj din populația cu vârsta cuprinsă între 20 și 24 de ani care a ajuns cel puțin în ciclul superior al învățământului secundar.

(5) Indice: 0 = nu sunt reglementate; 6 = cele mai reglementate. Metodologiile pentru indicatorii OCDE privind reglementarea piețelor de produse sunt prezentate în detaliu la adresa: http://www.oecd.org/competition/reform/indicatorsofproductmarketregulationhomepage.htm.

(6) Indicatori OCDE agregați privind reglementarea în sectoarele energiei, transporturilor și comunicațiilor.

Sursa: Comisia Europeană; Banca Mondială, „Doing Business" (pentru executarea contractelor și intervalul de timp necesar pentru pornirea unei afaceri); OCDE (pentru indicatorii privind reglementarea piețelor de produse); SAFE (pentru rezultatul cererilor de împrumuturi bancare ale IMM-urilor).

Tabelul C.6: **Creșterea verde**

Performanța creșterii verzi		**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
La nivel macroeconomic							
Intensitatea energetică	kgep / €	0,29	0,27	0,24	0,23	0,23	0,21
Intensitatea emisiilor de CO_2	kg / €	0,99	0,96	0,86	0,83	0,81	-
Intensitatea resurselor (reciproca productivității resurselor)	kg / €	3,51	3,37	3,28	3,25	3,31	3,20
Intensitatea deșeurilor	kg / €	-	1,92	-	1,27	-	-
Balanța comercială energetică	% din PIB	-2,7	-3,0	-1,9	-1,4	-0,9	-0,9
Ponderea energiei în IAPC	%	17,77	12,52	12,45	12,21	12,25	11,94
Diferența dintre variația prețului la energie și inflație	%	1,0	1,3	5,0	0,1	2,8	-1,0
Costul unitar real al energiei	% din valoarea adăugată	24,9	25,6	23,6	22,6	-	-
Raportul dintre taxele de mediu și impozitele salariale	raport	0,18	0,18	0,19	0,22	0,24	-
Taxe de mediu	% din PIB	1,9	2,0	2,0	2,3	2,4	2,3
La nivel sectorial							
Intensitatea energetică a industriei	kgep / €	0,18	0,20	0,18	0,18	0,17	0,15
Costul unitar real al energiei pentru industria prelucrătoare, cu excepția rafinării	% din valoarea adăugată	21,0	22,7	21,7	21,4	-	-
Ponderea industriilor energointensive în economie	% din PIB	13,67	11,79	11,59	12,20	12,56	12,77
Prețurile energiei electrice pentru utilizatorii industriali medii	€ / kWh	0,08	0,08	0,09	0,08	0,08	0,08
Prețurile gazelor naturale pentru utilizatorii industriali medii	€ / kWh	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03
Cheltuielile publice cu C-D pentru energie	% din PIB	0,02	0,01	0,01	0,02	0,01	0,02
Cheltuielile publice cu C-D pentru protecția mediului	% din PIB	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,02
Rata de reciclare a deșeurilor municipale	%	11,7	14,8	13,2	13,1	13,2	-
Ponderea emisiilor de gaze cu efect de seră care fac obiectul ETS*	%	47,0	44,6	38,0	38,2	37,7	35,3
Intensitatea energetică a transporturilor	kgep / €	0,77	0,58	0,55	0,60	0,53	0,47
Intensitatea emisiilor de CO2 în sectorul transporturilor	kg / €	2,07	1,63	1,55	1,70	1,50	-
Siguranța alimentării cu energie							
Dependența de importurile de energie	%	21,6	22,7	18,5	17,1	17,1	22,3
Indicele agregat al concentrării furnizorilor	HHI	16,7	12,4	12,8	14,2	17,8	-
Diversificarea mixului energetic	HHI	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23

Toți indicatorii macro de intensitate sunt exprimați sub forma unui raport între o cantitate fizică și PIB (în prețuri din 2010).
Intensitatea energetică: consumul intern brut de energie (în kgep) împărțit la PIB (în EUR).
Intensitatea emisiilor de CO2: emisiile de gaze cu efect de seră (în kg de echivalent CO2) împărțite la PIB (în EUR).
Intensitatea resurselor: consumul intern de materiale (în kg) împărțit la PIB (în EUR).
Intensitatea deșeurilor: cantitatea de deșeuri (în kg) împărțită la PIB (în EUR).
Balanța comercială în sectorul energetic: balanța exporturilor și importurilor de energie, exprimată ca procentaj din PIB.
Ponderea componentei energie în IAPC: ponderea elementelor de tip „energie" în coșul de consum utilizat pentru calcularea IACP.
Diferența dintre variația prețului energiei și inflație: componenta energetică a IACP și inflația IACP totală (variație % anuală)
Costul unitar real al energiei: costurile reale ale energiei ca % din valoarea totală adăugată pentru economie.
Intensitatea energetică în industrie: consumul energetic final din industrie (în kgep) împărțit la valoarea adăugată brută a industriei (în EUR la nivelul anului 2010).
Costul unitar real al energiei pentru industria prelucrătoare, cu excepția rafinării: costurile reale ca % din valoarea adăugată pentru sectoarele prelucrătoare.
Ponderea industriilor energointensive în economie: proporția valorii adăugate brute a industriilor energointensive în PIB.
Prețurile la electricitate și gaz pentru utilizatorii industriali medii: tranșa de consum 500-2 000 MWh și 10 000 -100 000 GJ; cifrele nu includ TVA.
Rata de reciclare a deșeurilor municipale: raportul dintre deșeurile municipale compostate și reciclate și deșeurile municipale totale.
Cheltuielile publice cu C-D pentru energie sau pentru mediu: cheltuieli publice cu C-D pentru aceste categorii, ca % din PIB.
Proporția emisiilor GES care intră sub incidența schemei UE de comercializare a certificatelor de emisii (ETS) (cu excepția aviației): pe baza emisiilor GES
(cu excepția exploatării terenurilor, a schimbării destinației terenurilor și a silviculturii), conform raportării efectuate de către statele membre către Agenția Europeană de Mediu.
Intensitatea energetică în sectorul transporturilor: consumul energetic final al activităților de transport (în kgep) împărțit la valoarea adăugată brută a sectorului transporturilor (în EUR la nivelul anului 2010).
Intensitatea emisiilor de CO2 în sectorul transporturilor: emisiile GES din activitățile de transport, împărțite la valoarea adăugată brută a sectorului transporturilor.
Dependența de importurile de energie: valoarea netă a importurilor de energie împărțită la consumul intern brut de energie, inclusiv consumul de păcură grea în străinătate.
Indicele agregat al concentrării furnizorilor: cuprinde petrol, gaz și cărbune. Valorile mai mici indică o mai mare diversificare și, prin urmare, un risc mai redus.
Diversificarea mixului energetic: indicele Herfindahl care acoperă gazele naturale, toate produsele petroliere, energia nucleară, energia din surse regenerabile și combustibilii solizi.
* Comisia Europeană și Agenția Europeană de Mediu
Sursa: Comisia Europeană și Agenția Europeană de Mediu (ponderea emisiilor GES care intră în sfera ETS); Comisia Europeană (Raportul dintre taxele de mediu și impozitele salariale și PIB); Eurostat (toți ceilalți indicatori).

REFERINȚE

Banca Europeană de Investiții (2017), *EIB investment market survey 2017 Romania*, document disponibil la adresa: http://www.eib.org/infocentre/publications/all/econ-eibis-2017-romania.htm

Banca Mondială (2016b), *Migration and remittances factbook 2016*, document disponibil la adresa: http://www.worldbank.org/en/research/brief/migration-and-remittances

Banca Mondială (2017a), *Doing Business 2018: Comparing Business Regulation for Domestic Firms in 190 Economies*, Washington DC, document disponibil la adresa: http://www.doingbusiness.org/~/media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf

Banca Mondială (2017b), *Doing Business in the European Union 2017: Bulgaria, Hungary and Romania*, Washington DC, document disponibil la adresa: http://www.doingbusiness.org/reports/subnational-reports/eu-bulgaria-hungary-romania

Banca Mondială (2017c), *Portraits of labour market exclusion 2.0*, document disponibil la adresa: http://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/portraits-of-labor-market-exclusion-in-europe-and-central-asia

BCE (2017), *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE)*, https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb.accesstofinancesmallmediumsizedenterprises201705.en.pdf?17da4ff2a730b7ababea4037e4ce8cae

Bertelsmann Stiftung, *Romania Report. Sustainable governance indicators 2017*, disponibil la adresa: http://www.sgi-network.org/2017/Romania/Key_Findings

BNR (2017), *Raport asupra stabilității financiare*, noiembrie 2017, document disponibil la adresa: http://bnr.ro/Publicatii-periodice-204.aspx

Bower, U. (2017), *State-owned enterprises in emerging Europe – The good, the bad and the ugly*, document de lucru al FMI, octombrie, disponibil la adresa: https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2017/10/30/State-Owned-Enterprises-in-Emerging-Europe-The-Good-the-Bad-and-the-Ugly-45181

CASE et al. (2017), *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States: 2017 Final Report*, TAXUD/2015/CC/131, disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/study_and_reports_on_the_vat_gap_2017.pdf

Cedefop (2017), *Skills Anticipation in Romania*, Analytical Highlights 04/2017, http://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en/analytical_highligths/skills-anticipation-romania

Comisia Europeană (2015a), *Balance of Payments assistance programme. Romania, 2013-2015, disponibil la adresa:* https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/ip012_en_2.pdf

Comisia Europeană (2015b), *Challenges to Member States' Investment Environments,* disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/32-_swd_-barriers_to_investment_in_ms.pdf

Comisia Europeană (2016a), *Raportul de țară al României pentru 2016*, SWD (2016) 91 final

Comisia Europeană (2016b), *Cluster Observatory: Cluster Scorecard Report for West Region of Romania*

Comisia Europeană (2017a), *Raportul de țară al României din 2017*, SWD (2017) 88 final

Comisia Europeană (2017b), *Updated Study on Corruption in the Healthcare Sector*, septembrie 2017, disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/20170928_study_on_healthcare_corruption_en.pdf

Comisia Europeană (2017c), *Single Market Scoreboard, Performance per Policy Area: Public Procurement* (perioada de raportare: 01/2016 - 12/2016), http://ec.europa.eu/single-market-scoreboard

Comisia Europeană (2017d), *Monitorul educației și formării 2017, România*, disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-ro_ro.pdf

Comisia Europeană (2017e), *2017 SME Performance Review: SBA Factsheet for Romania*, https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en

Comisia Europeană (2017f), *Special Eurobarometer Report*, octombrie 2017, disponibil la adresa: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2176

Comisia Europeană (2017g), Raportul intitulat *Specific Support to Romania — Start-ups, Scale-ups and Entrepreneurship in Romania*, disponibil la adresa: https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/policy-support-facility/specific-support-romania

Comisia Europeană (2017h), *Proiect de raport comun privind ocuparea forței de muncă 2018*, COM(2017) 674, disponibil la adresa: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0674&qid=1519308615722&from=EN

Comisia Europeană (2017i), *Economic and Social Developments in Europe 2017*, document disponibil la adresa: http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8030&furtherPubs=yes

Comisia Europeană (2017j), *Raport privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și verificare* — COM(2017) 44 și SWD (2017) 25, disponibile la adresa: https://ec.europa.eu/info/effective-justice/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/reports-progress-bulgaria-and-romania_ro

Comisia Europeană (2017k), *Raport privind progresele înregistrate de România în cadrul Mecanismului de cooperare și de verificare* — COM(2017) 751 și SWD (2017) 701, disponibile la adresa: https://ec.europa.eu/info/effective-justice/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/reports-progress-bulgaria-and-romania_ro

Comisia Europeană (2017l), raportul *Eurobarometru Flash*, decembrie 2017, disponibil la adresa: http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2177.

Comisia Europeană (2018a), *Debt Sustainability Monitor 2017*, Direcția Generală Afaceri Economice și Financiare, Economie europeană, document instituțional nr. 071/2018, disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip071_en.pdf

Comisia Europeană (2018b), *Tabloul de bord al piețelor de consum, ediția 2018,* în curs de publicare

Eurofound (2016), *Analiza diversității populației NEET*, iulie 2016, disponibilă la adresa: https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2016/labour-market-social-policies/exploring-the-diversity-of-neets

Eurofound (2017), *Future of Manufacturing - Developing regional industrial policy capacity - Regional Case Study:* West Romania, studiu realizat de L. Roman, Technopolis, mai 2017

Eurofound (2018), *The involvement of the national social partners in the European Semester 2017 and in the implementation of reforms*, în curs de publicare.

Eurostat (2017), *Population data*, informații disponibile la adresa: http://ec.europa.eu/eurostat/data/database.

FMI (2016), *Emigration and its economic impact on Eastern Europe*, document disponibil la adresa: https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1607.pdf

FMI (2017a), *Efficiency-adjusted public capital, capital grants and growth*, document disponibil la adresa: https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2017/07/24/Efficiency-Adjusted-Public-Capital-Capital-Grants-and-Growth-45084

FMI (2017b), *Romania Selected Issues, 25 May 2017*, document disponibil la adresa: https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2017/05/25/Romania-Selected-Issues-44945

Forumul Economic Mondial (2017), *Global Competitiveness Report 2017-2018*, document disponibil la adresa: http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf

FRA - Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (2016), *Al doilea sondaj privind minoritățile și discriminarea în Uniunea Europeană*, disponibil la adresa: http://fra.europa.eu/en/publication/2016/eumidis-ii-roma-selected-findings.

Manpower Group (2016), *Manpower Talent Shortage 2016-2017*, document disponibil la adresa: https://www.manpowergroup.com/talent-shortage-2016

Marrez, H. (2015), *The role of state-owned enterprises in Romania*, ECFIN Country Focus, document disponibil la adresa: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/country_focus/2015/pdf/cf_vol12_issue1_en.pdf

OCDE (2016), *OECD Competition Assessment Reviews:* Romania, OECD Publishing, Paris, document disponibil la adresa: http://dx.doi.org/10.1787/9789264257450-en

OCDE(2017a), *Reviews of Evaluation and Assessment in Education*, Kitchen, H., et al., România 2017, http://dx.doi.org/10.1787/9789264274051-en

OCDE/Observatorul european pentru sisteme și politici de sănătate (2017b), *România: Profilul Sănătății în 2017*, *State of Health in the EU*, OECD Publishing, Paris/Observatorul european pentru sisteme și politici de sănătate, Bruxelles. http://dx.doi.org/10.1787/9789264283534-en

OCDE (2017c), *Fondurile de pensii în cifre*, document disponibil la adresa: https://www.oecd.org/pensions/private-pensions/Pension-Funds-in-Figures-2017.pdf

Philiponnet N. și A. Turinni (2017), *Assessing house price developments in the EU*, document de dezbatere nr. 48, seria European Economy, disponibil la adresa: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/dp048_en.pdf

Stehrer, R. et al. (2017), *Drivers and obstacles to competitiveness in the EU: The role of value chains and the Single Market*, Raport final pentru Comisia Europeană, mai 2017

Williams și Horodnic (2017), *Under-declaring work, falsely declaring work: under-declared employment in the European Union*, document disponibil la adresa: https://www.researchgate.net/profile/Colin_Williams/publication/320394986_Under-declaring_work_falsely_declaring_work_under-declared_employment_in_the_European_Union/links/59e1b4fe458515393d57b286/Under-declaring-work-falsely-declaring-work-under-declared-employment-in-the-European-Union.pdf